

Nattväktaren

En ensamt fladdrande ljuslåga i oförnuftets natt
tänd och underhållen av Per-Olof Samuelsson

Årgång 8

Vintern 2006

Innehåll:

Fortsatt käbbel om livet som värdeomätare	2
Sadistisk "lycka"	8
Varför subjektivisterna ingenting begriper	13
Objektivismen kritiserad från dårhuset	18
Om principer	21
Om rättigheter	23
Skämt och allvar om humor	25
Ostrukturerat om identitetslagen	27
Är Timbro ett gäng ondingar? (2)	29
Om rädslan för ordet "kapitalism"	31
Från Ayn Rands romanfigurer till "rövarbaroner"	33
Får man ljuga?	34
Konspirationsteorier om läkemedelsindustrin	36
Ett stycke bottenskrap	37
Om brytningen mellan Rand och Rothbard	37
Diverse om filosofi	38
Diverse om ekonomi	41
Diverse om det aktuella världsläget	44
Diverse annat	46
Skrävel och skryt	50

Varför krympte "fyrbåken" till en "ensamt fladdrande ljuslåga"?

En ensam människa kan inte hålla igång en fyrbåk eller lysa upp hela världen.
Säkert kommer många att tycka att den ensamma ljuslågan i oförnuftets natt också är ett utslag av hybris. Jag är
(förhoppningsvis) inte den *enda* förnuftiga människan här i världen.

"Pappersnattväktaren" kommer fortsättningsvis att ges ut i pdf-format, en eller två gånger om året, om krafterna står mig bi.

Adress: Järnväggsgatan 13, 645 31 STRÅNGNÄS

E-post: per-olof.samuelsson@swipnet.se

Hemsida: www.nattvakt.com

Postgiro: 434 58 26-4.

Fortsatt käbbel om livet som värde­mätare

Några strörepliker som kom för sent för att tas med i förra numret.

Lucas: Visst, men enligt vilken måttstock är trivsel och lycka gott? Dom måste vara självändamål som får balanseras mot varandra.

Jag har besvarat det här en gång förut, men jag måste väl ändå också påpeka att skillnaden mellan trivsel och lycka är en gradskillnad. Trivs man jättebra med livet, då är man lycklig. Är man bara så där lite halvvlycklig, då kan man nöja sig med att säga att man trivs. Så hur i hela fridens namn skulle man kunna "balansera dem mot varandra"? Lucas måste ha väldiga besvär med att förstå betydelsen av vanliga svenska ord.

Skrev det här för att få frid i min själ. Och det är ju också en sorts självändamål, precis som trivsel och lycka. Men frågan vi diskuterar är ju om detta är ett *alternativ* till "livet som självändamål" eller snarare en *aspekt* av samma självändamål.

\$\$\$

Lucas (citerar mig): "Vad Lucas hakar upp sig på är förmodligen något i den här stilen: om livet är värde­mätaren, hur avgör man då om ett visst specifikt liv är lyckligt och framgångsrikt? Alla som lever lever ju, antingen de är lyckliga eller olyckliga. Och därför skulle det behövas någon annan värde­mätare för att avgöra värdet av något specifikt liv. Men vad skulle den värde­mätaren i så fall vara? Väljer man något som 'lyckan' eller 'hälsan', så har man ju valt något som redan *per se* är en aspekt av ett framgångsrikt liv. Och vill man tvunget snurra till det för sig, kan man ju resonera så här."

Kunde inte sagt det bättre själv.

Det är ju lite märkligt att jag kan förstå vad Lucas menar så bra, när Lucas inte lyckas förstå ett ord av vad jag eller GML skriver. Men det beror nog på att jag besitter den livs­befrämjande egenskap som kallas "lyhördhet".

Nu tänkte jag ta upp en sak som faktiskt nämns i *OPAR* (s. 85f).

När vi bildar de första begrepp som har med längd, tyngd, storlek och liknande kvantifierbara saker att göra, har vi ännu inga måttenheter, och vi behöver heller inga för att bilda begreppen. Det är väldigt lätt att se att Fyr­tor­net är längre än Släpvagnen, eller att Helan är tjockare än Halvan, utan att för den skull ha ett måttband till hands för att avgöra *hur* mycket längre eller tjockare. Eller att lyfta två föremål och konstatera att det ena är tyngre än det andra, utan att behöva lägga dem på vågen och ta reda på *hur* mycket tyngre. Och i själva verket kan vi ju skapa måttenheter som meter eller kilo, just därför att vi redan kunde mäta eller gradera *utan* att ha måttenheter.

När det gäller längd, tyngd eller storlek är det ju rätt lätt att specificera måttenheter. I andra fall är det mer komplicerat och kräver lite avancerad vetenskap. Det är t.ex. lätt att avgöra att en apelsin är rödare än en banan men gulare än en tomat. (Förutsatt att det är en vanlig tomat förstås, och inte en gul tomat.) Men för en exakt kvantifikation här fordras det kunskaper om ljusets våglängd. Det är lika lätt att skilja en diskantton från en bas­ton (och gradera olika toner mellan bas och diskant). Men en exakt kvantifikation fordrar kunskap om svängningar.

Nu till relevansen för diskussionen här. Lucas har malt och malt om att livets värde bara kan mätas i *en* dimen­sion (antalet levnadsår), och jag har förklarat och förklarat att det finns en dimension till, nämligen livskvalitet. (Andreas Agorander har försökt förklara det också i sin "duell" med Lucas, även om han använder en annan term än "livskvalitet".) Nu är alltså frågan om livskvalitet (lycka å hälsa å dä å sånt) inte skulle låta sig mätas eller graderas, bara för att det inte har fastslagits några måttenheter.

Ta motsatsen till "hälsa", d.v.s. "sjukdom", och ta något så trivalt som att man blir liggande med en förkylning. De första dagarna blir man mer och mer förkyld, sedan kulminerar förkylningen och man blir mindre och mindre förkyld, tills man är frisk nog att släpa sig iväg till jobbet. Den saken kan väl ändå var och en konstatera, fastän det inte finns någon måttenhet på graden av förkylning?

Ta nu den där "lyckan" som ingen tycks begripa sig på. Men var och en har väl upplevt glada och lessna dagar, dagar med tandvärk (eller någon annan värk) och dagar då värken har släppt, dagar då allt går en emot och andra då allt går en väl i händer, besvarad kärlek eller obesvarad, etc. Det finns ingen måttenhet här heller, inget som säger exakt *hur* mycket lyckligare man blir av att få "ja" på ett frieri än att få "nej". Men att det är en avsevärd *gradskillnad* mellan känslotillstånden är väl ändå ställt utom tvivel?

Och eftersom både "hälsa" och "lycka" är aspekter av ett framgångsrikt liv, är det livet man använder som värde­mätare, även när man tar hälsan eller lyckan som värde­mätare. Någon gång borde väl den saken gå upp även för den tjockskalligaste. (Har vi förresten någon exakt måttenhet för "tjockskallighet"?)

Lite självkritik: jag använde uttrycket "snurra till det för sig" i inlägget som Lucas citerar. I själva verket är det inte snurrigt alls.

\$\$\$

Lucas: Jag har inga problem med att förstå vad ni säger...

Detta påstående motsägs med en gång av följande:

Om vi för en sekund antar att livslängd är den (mest) fundamentala moraliska standard vi kan härleda ur att liv/död är ett fun­damentalt moraliskt alternativ så har vi följande fördelar:

Standarden är konkret, objektiv samt *atomär*. (Min kursivering.)

Du har vid förfrågan tidigare förklarat att du med "atomär" här menar att det finns någon väldefinierad måttenhet, som meter eller kilo eller (som i det här fallet) antal levnadsår.

Nu använde jag alltså hela mitt senaste inlägg (och åtminstone något inlägg i det förgångna) på att förklara att mätning eller gradering inte nödvändigtvis fordrar någon sådan "atomär" måttenhet, och att bildandet av sådana måttenheter är ett senare stadium i förhållande till mätning eller gradering genom enkel jämförelse (t.ex. "gammal, äldre, äldst"). Och du har tydligen fortfarande inte fattat ett dyft av det resonemanget.

Nej, du har nog inte några större svårigheter att fatta varje enskilt ord för sig i vad vi skriver, eller ens varje enskild mening. Det är nog först när det gäller att fatta ett sammanhang som kräver flera meningar eller ett par stycken med radmatningar emellan att förklara som din förståelse faller platt till marken.

Du och GML förhåller er helt olika till Rands grundläggning.

GML får väl slå mig på fingrarna, om han hittar några fel i mitt resonemang. Uppriktigt sagt tror jag inte vi är särskilt oense. Men om du har sådana väldiga besvär att integrera vad vi skriver var för sig, hur mycket svårare måste det då inte vara att integrera våra respektive skrivelser med varandra?

Nu faller det sig så att du ännu inte presenterat det objektiva kriteriet som tillåter dig att jämföra och välja mellan värde.

Måste jag verkligen bemöta sådant trams? Om Lucas inte lärt sig läsa, är det väl ändå inte mitt fel?

\$\$\$

Lucas: Du kastar in allt du anser gott rakt in i måttstocken med motiveringen att det är "aspekter av ett framgångsrikt liv". Men vad bygger din slutledning att något är en "aspekt av ett framgångsrikt liv" på? Jag kan inte se annat än att du hänvisar till någon form av *intuition* här. (Min kursivering.)

Ursäkta, men nu pratar du i nattmössan igen. Jag vet inte vad du menar med "intuition" här, för "intuition" är en av de filosofiska termer som används i flest olika betydelser. Men låt oss anta att du menar vad som oftast menas, nämligen en metod för kunskapstillägnelse som är lite ogripbar och som inte riktigt går att sätta fingret på:

Ta poängen att motsatsparet "hälsa-sjukdom" är intimt förknippat med motsatsparet "liv-död". Behövs det någon ogripbar "intuition" för att fatta detta? Visst inte: det behövs bara sådana elementära iakttagelser som att sjukdom är något som människor ofta dör av, och att ju sjukare man är, desto större är risken att man också dör. Detta då helt bortsett från andra elementära iakttagelser, som t.ex. att man mår bra och att livet leker, så länge man är frisk.

Jag vet uppriktigt sagt inte vad det är för fel på dig, annat än att du uppenbarligen lever i en värld där orden lever sitt eget liv, utan ringaste anknytning till den verklighet som orden är till för att beskriva.

När jag klagar över att min tantvän är tjugig (som när hon säger "Öl gott" eller "Kaffe gott" eller "Vovvar rara" för jag vet inte vilken gång i ordningen), svarar hon alltid: "Men jag måste ju upprepa det här, så att du ska förstå".

Det här är förstås *fullständigt* "off topic" och saknar *all* relevans för den här diskussionen – för om man tror att Lucas ska förstå, bara för att man upprepar sig – då drömmer man allt.

\$\$\$

Henrik.J: Jestanes, har hela denna debatt kommit en millimeter (eller vilken annan "godtycklig" måttenhet som önskas) längre sen den drog igång i en annan tråd nångång förra hösten?

Om jag får lov att skryta lite, så tror jag att jag lyckats få fram en eller annan värdefull poäng, även om poängen inte gått hem just hos Lucas.

En alternativ infallsvinkel kunde ju också vara att Lucas presenterade sin egen vision och sina egna principer på hur man bör inrätta och leva sitt liv så att det blir så bra som möjligt. Efter allt tjat om objektivismens dito vision och principer vore det kanske riktigt uppriskande att få höra ett annat synsätt på tillvaron.

Lucas har blivit uppmanad att göra det förut, men det har inte kommit något bättre än den subjektivistiska standardståndpunkten att man ska gå efter sina känslor.

Om den nu innehåller något annat än "Hävda alltid din objektiva rätt att uttrycka din objektiva värdering om att allt som har med rättigheter och värderingar att göra alltid är subjektivt".

(Bra poäng, som jag besvarade med en "glad gubbe".)

\$\$\$

(Från en annan debattråd.)

Lucas: Ingen här har, vad jag vet, påstått att "Eiffeltornet ligger i Paris" är en subjektiv sanning. Utsagan är objektivt sann och vi vet vad som skall vara fallet i verkligheten för att den skall vara objektivt sann.

Det var ju det här med Eiffeltornet som jag missade att bemöta någon gång i den grå forntiden. Javisst, att det här tornet ligger i Paris är en objektiv sanning, eftersom det är fullständigt oberoende av det iakttagande subjektets sinnestillstånd. Om det iakttagande subjektet somnar, eller reser bort från Paris, så står tornet ändå kvar där det står.

Helt annorlunda förhåller det sig med t.ex. smakförmimmelser. Om man redan ätit sju stora portioner av Lucas famösa köttfärssås, så smakar nästa portion inte alls lika gott som den första, den som man åt när man var ut-

svulten. Den här extra portionen kan t.o.m. få en att må illa. Så köttfärssåsens smak är väldigt beroende av det iakttagande subjektets måttnadstillstånd.

Och det här är förstås alldeles sant. Men hur i all världen skulle det bevisa vad värdesubjektivismen vill se bevisat, nämligen att alla värdeomdömen, inbegripet då etiska bedömningar, skulle vara en fråga om "tycke och smak"?

Ta något standardexempel på en ond människa, t.ex. Adolf Eichmann. Varför bedöms han som ond? Därför att han skickade jag vet inte hur många tusen oskyldiga människor till gaskamrarna. Och dessa gaskamrar existerade i verkligheten, oberoende av det iakttagande subjektets sinnestillstånd, precis lika mycket som Eiffeltornet. Det samma gjorde Eichmann och de människor han skickade dit.

Nu kan det ju tänkas att man mår illa av att tänka på Adolf Eichmann, precis som man kan må illa av den där åttonde portionen köttfärssås. Betyder det att "Eichmann var ond, därför att han gör mig illamående"? Det är förstås tvärtom: man mår illa av att tänka på honom, just därför att han var så ond.

Och förresten kan man ju må lika illa av att tänka på Lucas som av att tänka på Eichmann. Här på LD blir man sällan illamående av Eichmann, eftersom han ändå inte är medlem av forumet, så man har sällan anledning att tänka på honom alls – medan Lucas skriver här flitigt och till yttermera visso har blivit utnämnd till "debattör med klass". Men om man frågar sig vem som var ondast, Lucas eller Eichmann, får man väl ändå lägga sin röst på Eichmann, helt oberoende av ens magtillstånd?

\$\$\$

Från ytterligare en annan debattråd, av Lucas döpt till "Objektivismen vederlagd?"

Man kan ju fråga sig varför Lucas skriver alla dessa långa epistlar, när hans kritik i själva verket låter sig reduceras till en mycket enkel syllogism:

Översats: Värderingar grundar sig på känslor.

Undersats: Objektivismen kolliderar med Lucas känslor.

Slutsats: Objektivismen är värdelös.

Man kan också fråga sig vad det är för känslor objektivismen väcker hos Lucas. Det är uppenbarligen något starkare än bara likgiltighet.

Antag att du är ute på stan och får syn på en tjej som du inte känner det allra minsta för. Du känner inte för att gifta dig med henne; du känner inte för att gå till sängs med henne; du känner inte ens för att ta en kopp kaffe med henne. Vad gör du då? Rimligen promenerar du vidare och försöker spana in någon annan tjej, eller går hem och läser läxorna, eller vad som helst. Du går inte ut på nätet (eller till tidningarnas insändarspalter) och sätter igång en kampanj där du påtalar den här tjejens alla fel och brister.

Det är likadant med en filosofi man inte känner för. Man går vidare och letar upp en filosofi som bättre motsvarar ens känslor. I det här fallet lämpligen David Humes filosofi, eftersom Hume är alla emotiva värdeteoriernas anfader.

Så vad är det egentligen Lucas känner här? Ska vi gissa på förstörelselusta?

Lucas: Vi lever i våra medvetanden!

Att Lucas bara lever i sitt eget medvetande har stått klart sedan länge.

Vill vi allting för att överleva? Jag har drivit denna tes som objektivismens logiska implikation med resultatet att POS har blivit arg.

Lucas tolkningar av mitt känsloliv existerar bara i hans eget medvetande och saknar all giltighet ute i verkliga livet. Jag blir inte arg över att någon försöker dra ut en logisk implikation. Jag blir arg därför att jag finner det pinsamt att ha att göra med folk som är fullständigt korkade.

För att täppa till alla subjektivistiska kryphål får jag väl säga att jag inte bara *finner* det pinsamt. Det *är* pinsamt.

\$\$\$

CME: ...accepterar du då att viljan att leva ett lyckligt liv är ett subjektivt val?

Den frågan har jag ju besvarat så många gånger att du verkligen måste ha proppar i öronen för att kunna missa det. Javisst, det är ett "subjektivt val" i den triviala meningen att det är ett subjekt som gör valet. Hur länge har du tänkt bita dig fast vid grundpremissen att så länge det finns subjekt här i världen implicerar det subjektivism?

Kan du med förnuftsargument övertyga någon som vill vara olycklig?

Och den frågan har jag ju också besvarat. Teoretiskt är det nog möjligt att göra det, om man vill förslösa sitt liv på att förklara för en enda människa att det nog inte är så dumt att vara lycklig. Men jag skulle inte slösa bort en minut av mitt dyrbara liv på något så futilt. Vill du tvunget vara olycklig, så ska väl inte jag hindra dig! Jag kan t.o.m. tänka mig att göra dig riktigt djupt olycklig, ifall jag bara får betalt för det.

Själv kan jag kanske acceptera värdeobjektivismen, eftersom jag anser att alla människor har samma mål, att maximera lyckan.

Men det här är ju fullkomligt verklighetsfrämmande. Inget kan väl gärna vara mer uppenbart än att det finns människor som eftersträvar helt andra saker än att maximera lyckan. Jag ska bara ge ett exempel, bara för att det är det senaste jag stött på. (Saxat från Mattias Svenssons Smedjankolumn 25.8.2005.)

Personen Moder Teresa hycklade inte om sina mål och åsikter. Hon ville inte undanröja fattigdomen, hon menade tvärtom att världen blev bättre av de fattigas tappra lidande. Hon ville inte heller undanröja smärta eller obehag för de döende patienter som hamnade i hennes klor, tvärtom hyllade hon smärtan. "Du lider som Jesus på korset, så det måste vara Jesus som kysser dig", sade hon till en man med svåra blågor (som svarade: "Då vill jag att han slutar.")

Här har vi ett sadistiskt monster som eftersträvar raka motsatsen till lyckomaximering. Och kom nu inte dragande med argumentet att det handlar om att maximera lyckan i ett tillkommande liv. Sådant snack är ändå bara socker i botten för att få medicinen att gå ner. I själva verket skulle nog Moder Teresa uppskatta Helvetet betydligt mer än Paradiset, och mena att livet efter detta också blir bättre av de fördömdas tappra lidande.

\$\$\$

Utvikning om den "oförstörbara roboten" (från "Objektivismens etik" i *Självviskhetens dygd*):

Hela den här debatten om den oförstörbara roboten verkar missa poängen fullständigt. Tankeexperimentet kom inte till därför att Ayn Rand var så otroligt intresserad av robotar, utan för att illustrera att alternativet liv-död ligger till grund för alla värden och alla känslor. Den som hårdnackat vägrar att acceptera detta kan naturligtvis inte begripa illustrationen heller. Och att somliga debattörer här har väldigt styva nackar är väl inte precis någon nyhet?

Jag vill bara påpeka att precis samma resonemang är tillämpligt på Gud. Gud är odödlig; han konfronteras inte med alternativet "liv eller död?"; därför kan inget vara *för* honom eller *mot* honom, m.a.o.: han kan inte ha några värden; och eftersom han inte har det, finns det ingenting som väcka någon som helst emotionell respons hos honom på någonting. KarlN är fullständigt likgiltig; det rör honom inte i ryggen vad vi människor tar oss för; och det är därför han låter solen skina över onda och goda och låter det regna över rättfärdiga och orättfärdiga. Att de flesta religioner målar upp en lite annan bild av sin gud är ju bara ytterligare ett bevis på religionens absurditet och grymhet. (Grymhet; för vad skulle en likgiltig gud bry sig om vad folk pysslar med i Sodom och Gomorra?)

Sedan finns det ju struldbrugor också. Struldbrugor föds till världen, precis som vi andra, men det är fullständigt omöjligt för dem att dö – ett faktum som gör dem djupt olyckliga. (Fenomenet avhandlas av Jonathan Swift i *Resan till Laputa*.)

Slutlikvid med Lucas

Klister: Jag ber tusen gånger om ursäkt för att jag inte skriver en uppsats om objektivismens etik och kunskapsteori varje gång det dyker upp frågor. Jag har varken tid eller tillräcklig kompetens till sådana uppsatser.

Linus Myrbäck: Men Lucas, varför är det så svårt för dig att förstå det mycket explicita uttrycket: Att leva sitt liv med människans liv som sin moraliska måttstock och sin egen lycka som slutgiltigt mål. ???

GML: Ett grundläggande fel med Lucas sätt att tänka är att han inte kan eller vill tänka i termer av *principer*.

Det sista kan nog stämma. Men det grundläggande svaret på Linus fråga är att Lucas inte är ute efter att förstå utan bara efter att förstöra.

Det finns ju människor som inte ägnar sig åt att *eftersträva* värden utan åt att *förstöra* värden. De är inte många, men de finns, och kan göra livet ordentligt surt för oss andra.

Lucas upptäckte för något år sedan (på ett annat debattforum) att det finns en filosofi som kallas "objektivism" och att det finns ett antal människor som sätter stort värde på den filosofin. Alltsedan dess har inte ägnat sig åt annat än att klanka på och finna fel med den filosofin. Och det är ingen idé att bemöta vad han skriver, för han tillåter det inte att fastna i sin skalle. Det kommer bara mer och mer av samma sort. Att läsa honom är ungefär som att sätta på en skiva med musik av Steven Reich¹.

Är detta därför att Lucas har egna värden som han ser hotade av objektivismen? Att han har en egen filosofi att sätta i objektivismens ställe? Visst inte. Som påpekats åtskilliga gånger har han inget eget alternativ att komma med (för idén att moralen är en "smakfråga" kan väl knappast kallas ett alternativ? Allra minst då ett alternativ värt att kämpa med näbbar och klor för.)

Lessen att behöva ägna tid åt en sådan här *ad hominem*-attack. Men så länge KarlN tillåts förgifta varenda seriös tråd om objektivismen här på forumet, måste det ju sägas. Det får väl någon gång bli ett slut på undfallenheten inför ondskan? Och det finns verkligen inte mycket till ursäkt för att tro att Lucas är annat än ond. Han har varit med här tillräckligt länge.

¹) "Minimalistisk" tonsättare. Att lyssna på sådana tonsättare är ungefär som att utsätta sig för kinesisk vattentortyr. (Ett par andra kända namn inom genren är Philipp Glass och Terry Riley.)

Efterspel

Lucas: Om någon blir lyckligare och lever längre av att barn slaktas så ligger det i denna persons egenintresse att barn slaktas.

POS (ställer omröstningsfråga): Vad är det som förmår Lucas att skriva så här?

- Ondska (21%)
- Ren ondska (14%)
- Ren och oförfalskad ondska (7%)
- Lumpen och småsint ondska (28%)
- Strävan att maximera mängden skadeglädje här i världen (28%)
- Någon annan form av ondska (0%)
- (Alternativet "godhet" föll det mig inte in att ta med.)

Naturligtvis gav detta upphov till diverse ramaskrin om att man inte får skriva så här – vilket föranledde sign. Wolfenstein att ställa en egen omröstningsfråga om man ska ha lov att fälla moraliska omdömen om sina motdebattörer eller ej.

Jag röstar på alternativ 1. Men jag vill påpeka att det är viktigt, inte bara att man anger sina grunder för ett moraliskt fördömande, utan att man också faktiskt har *rätt* i det. Den som fördömer en god människa och kallar henne ond (eller prisar en ond människa och kallar henne god) dömer sig själv. (Bokstavstroende objektivist kan inhämta detta i uppsatsen "Hur lever man ett rationellt i ett irrationellt samhälle?" i *Självskhetens dygd*. Nåja, mindre bokstavstroende kan också gott göra det...)

I det fall Wolfie förmodligen sitter och tänker på här handlade det om ett uttalande som gick en bra bit utanför alla gränser för mänsklig anständighet. Och det var inte fråga om en tillfällig förlöpning, utan var det (förhoppningsvis) sista kapitlet i en lång följetong. I ett sådant här fall (där ondskan är uppenbar för varje seende människa) är det inte ens nödvändigt att motivera sitt fördömande.

Och att påstå att "POS behöver gå på charmkurs" [vilket någon påstod] är förstas enbart löjligt. Godhet eller ondska handlar inte om hur charmig man är. Psykopater kan vara charmiga. På ytan oborstade människor kan ha ett hjärta av guld.

\$\$\$

Någon undrade i anslutning till föregående hur ondskan lämpligen krossas.

Första förutsättningen för att man ska kunna krossa ondskan är att man identifierar den. Om någon är ond, kalla då honom/henne ond också!

Och hellre än att diskutera exakt vilka tillhyggen man ska dänga i huvudet på onda människor (eller i allmänhet behandla ondska som om den vore någon sorts harmlöst skämt) kan man läsa Andrew Bernsteins uppsats "Villainy: An Analysis of the Nature of Evil".²

Onda människor är helt och hållet maktlösa på egen hand, och det enda sättet de kan få makt och inflytande är att goda människor försöker blidka ondskan och kompromissa med den. Eller se mellan fingrarna med den. Så kan man bara identifiera dem och känna igen dem i god tid, får de ingen chans att växa sig starka och ställa till elände.

\$\$\$

FL: ...det är dålig pedagogik att börja med att kalla någon för ond.

Absolut. Vill man säga att någon är jordens avskum, bör man spara det till slutet av sitt inlägg. (Utom i de mest uppenbara fallen som Mugabe och Saddam.)

Ett annat uppenbart fall är Gud. Hans illgärningar finns dokumenterade i detalj i Bibeln. (Behövs ingen "svart bok" här, som det behövs med kommunismen.) Ändå finns det ju folk som kravlar i stoftet för honom och till på köpet har mage att kalla honom källan till all godhet.

Det fiffigaste är väl att lämna honom utanför alla diskussioner.

Jag är inte så säker på det. I och för sig använder jag själv ofta den metoden. ("Det är irrelevant vad Gud tänker och tycker om det här, eftersom han ändå inte finns.") Men om människor tar religionen på allvar – och menar att "ingen är god utom Gud allena" – kan man gott påpeka vad det är han påstås hålla på med (dränkning av allt levande, m.m., m.m.).

Appendix 1: Kritik bemött

Följande kritik av min uppsats "Gastronomi och moral" kan knappast betecknas som ärlig.

För det första glider POS mellan två definitioner av ordet objektivism [rättare: objektivitet]. Ibland definieras det som något som är objektivt bra eller dåligt för alla människor. Det är genom en rationell diskussion som människor kan komma överens om ett korrekt samhällssystem. Ibland definieras ordet i stället som att vad som är objektivt varierar från människa till människa. Om Svens smaklökar sänder ut positiva signaler om han äter chokladglass, är det rationellt av honom att äta chokladglass (givet att situationen är lämplig och han har bra blodvärden o.s.v.).

Jag tycker inte att du ska komma undan med den invändningen.

Om jag skriver ett inlägg om blommorna på min balkong och följaktligen talar om pelargoner, petunior, tagetes och flitiga lisor (med en liten avvikelse om sankt pauliorna som står inne i salongen) –

²) Finns på Andrew Bernsteins hemsida, www.andrewbernstein.net.

- och du sedan invänder: "POS glider mellan olika betydelser av 'blomma': ena gången är det pelargoner, andra gången petunior, o.s.v."

- då tvivlar jag på att ens Lucas skulle ta din invändning på allvar.

Men vad är det för skillnad om jag tillämpar begreppet "objektivitet" på mer än en sak?

Att vara objektiv betyder att hålla sig till saken. Att saken i ena fallet är "alla människor" och i andra fallet "Svens smaklökar" betyder ju bara att det olika saker man ska förhålla sig objektiv till, inte att objektivitet betyder något annat än just att hålla sig till saken.

POS, eller någon annan objektivist, har aldrig definierat vad som menas med "gagnar ens liv".

Det här larvet har jag bemött förut, men det kanske är lika bra att upprepa det. Om du inte vet vad som menas med uttrycket, beror det säkert på att du inte begriper ordet "gagna", och då får du slå upp det i en ordbok. Om du vet vad ordet betyder, bara inte hur du ska bära dig åt för att "gagna ditt liv", då är din förbannade ensak och ingenting som "POS eller någon annan objektivist" kan hjälpa dig med.

Detta blir följden av att blanda ihop är och bör.

Detta är följden av att inte läsa innantill utan i stället ägna sig åt verbala associationer.

Jag har sagt att böra-satser kan (och *bör*) härledas ur vara-satser. Jag har också sagt att den enda alternativet, att härleda "böra" ur "icke-vara", är för absurt att ens spilla krut på. Att du får det här till att jag *blandar ihop* "är" och "bör" är (diplomatiskt uttryckt) rena löjan och (lite mindre diplomatiskt uttryckt) något du kan stoppa upp där det hör hemma (t.ex. i ändalykten på David Hume).

Appendix 2: Plågsam död?

Sign. Möbelklistern lade ut en omröstning på LD: "Vad är att föredra? Lyckligt liv eller plågsam död?" (Han gjorde det för att ironisera över subjektivisterna på debattforumet. Mina inlägg nedan är förstas gravallvarliga.)

Är det ingen som har tänkt på att döden faktiskt inte är ett dugg plågsam? Döden innebär ju tvärtom *slutet* på alla plågor.

Härav följer förstas att döden är ett synnerligen eftersträvansvärt tillstånd. Så hur kommer det sig att vi inte eftersträvar detta tillstånd mer än vi gör?

Livet däremot är en plåga. Så varför hålla fast vid det?

Malte: Well, döden innebär slutet på allt njutande också.

Men håller verkligen den invändningen? Jag menar, vad får dig att tro att livet skulle vara njutningsfullt?

Jag resonerar så här: Livet är dödens absoluta motsats. Döden är absolut smärtfri (när man väl har dött förstås). Alltså måste livet, såsom varande dödens absoluta motsats, vara fullt av smärta från början till slut. Empiriska fakta som motsäger den tesen måste helt enkelt vara inbillningar.

Något fel på logiken i mitt resonemang?

Det är väl möjligt att någon ser detta som satir mot en viss forumdeltagare. Förstår inte hur någon kan komma på en sådan idé.

Klister: Sen komplettering för att undvika fler missförstånd:

Frågan är om man föredrar ett lyckligt liv eller en "plågsam död" som i "den process av lidande som t.ex. tortyr eller smärtsamma och dödliga sjukdomar medför innan själva dödsögonblicket", d.v.s. ett *liv* som består av lidande/smärta/olycka och som antagligen avslutas i förtid.

Det är de som inte kan svara eller de som svarar fel som bör motivera så att de kan få hjälp i tid (med filosofi, värderingar eller med sina självmordstankar som med största sannolikhet är irrationella).

OK, kompletteringen är noterad.

Nu var det ju aldrig min mening att klanka på dig, eftersom jag mycket väl förstår att du ville ge subjektivisterna en känga.

Den filosofiska poängen här är nog att subjektivister betraktar preferenser (liksom känslor) som "oreducerbara och primära" - så att om någon har en subjektiv preferens för plågsam död, kan man bara konstatera att han har det, men inte ifrågasätta hans preferens eller säga att "någonting måste vara på tok här". I själva verket är ju en sådan preferens bara toppen på ett stort isberg, eller den utstickande ändan på ett tilltrasslat nystan som borde redas ut i samarbete med en psykoterapeut.

Vilket inte hindrar att *just i det här fallet* kan subjektivisterna gott få följa sin preferens. Så blir vi av med dem. Och kan i lugn och ro njuta av vår subjektiva preferens för solsken och vackert väder.

Sadistisk "lycka"

Som ni kanske minns hade vi en utilitarist på forumet som invände mot naturrätten med argumentet att en psykopatisk sadists önskan att plåga sina medmänniskor med nödvändighet kommer i konflikt med normala människors önskan att slippa bli plågade, så att "rätten att sträva efter lycka" leder till en olöslig konflikt. Och så sent som idag har vi fått oss till livs att:

...moder Teresa uppenbarligen blev lycklig av att se andra lida [så] att hon maximerade just *sin egen lycka*.

Så jag måste fråga: tror ni verkligen att det sadister upplever av att plåga sina medmänniskor är *lycka*?

Lycka är det tillstånd hos ens medvetande som kommer sig av att man förverkligat sina värden. Om en människa värdesätter produktivt arbete, är hennes lycka ett mått på hur framgångsrikt hon tjänat sitt eget liv. Men om en människa värdesätter förstörelse, som en sadist - eller självplågeri, som en masochist - eller livet bortom graven, som en mystiker - eller själlösa "kickar", som en bildåre - då är hennes påstådda lycka ett mått på hur framgångsrikt hon tjänat sin egen förstörelse. *Det måste tilläggas att känslotillståndet hos alla dessa irrationalister inte med rätta kan betecknas som lycka eller ens som lust: det är blott och bart ett ögonblicks lättnad från ett kroniskt skräcktillstånd.* ("Objektivismens etik" i *Självskhetens dygd*, övers. POS; sista mening kursiverad av mig.)

Nu behöver det här förstås inte vara sant, bara för att det är Ayn Rand som skrivit det. Men tänk efter! Har hon inte rätt? Man behöver inte vara praktiserande sadist för att avgöra den saken. Det är rätt lätt att fantisera ihop en situation där man pryglar upp någon efter konstens alla regler - massakrerar ansiktet blodigt, etc. etc. Men skänker en sådan fantasi någon lycka eller ens mycket till lust? Knappast. Snarare precis vad Ayn Rand skriver: ett ögonblicks lättnad (ifall man nu verkligen är riktigt förbannad på den man i fantasin pryglar upp).

Samma resonemang stöter man ibland på när det gäller diktatorer: att diktatorer minsann agerar i sitt eget intresse och eftersträvar sin egen lycka - det är bara det att de bara blir lyckliga av att utöva makt. Men hur ofta stöter man på en *lycklig* diktator? Var Hitler eller Stalin eller Mao eller Pol Pot eller Pinochet eller vem ni nu kan tänka er någonsin särskilt *lyckliga*? Nåja, det är klart att Pinochet inte kan vara särskilt lycklig idag, och Hitler var nog rejält olycklig de sista dagarna i bunkern. Men Stalin, som i alla fall fick sitta kvar som diktator till sin död, blev rejält paranoid de sista levnadsåren (fantiserade t.ex. ihop en "judisk läkarkomplot"). Finns det något mot-exempel? Nej, jag tror inte det.

Men vi har ju ett litet diktatorsämne i litteraturen som kan få tala för sig själv:

I see it all around me today. I recognize it. I don't like it. I didn't expect to like it. Enjoyment is not my destiny. I shall find such satisfaction as my capacity permits. I shall rule. (Ellsworth Toohey i *Urkällan*.)

Nu är väl inte heller det här sant, bara för att det var Ayn Rand som skrev det. Men: har hon inte rätt?

Varken sadism eller maktbegär är något sätt att eftersträva lycka, utan en sorts kompensation för dem som inte har så värst mycket lycka att eftersträva. Kan man bli lycklig, så sysslar man inte med sådant här! Har man värden att eftersträva, så eftersträvar man dem; man ägnar sig inte åt att i stället förstöra de värden som andra eftersträvar!

Lycklig blir man av att uppnå eller förverkliga sina värden. Mitt standardexempel brukar vara att man blir lycklig, om man får ja på ett frieri. Men det finns förstås en mängd mindre värden att uppnå också: att klara en viktig tenta, att hitta sjutton fina Karl Johan under svamputflykten, att hitta en bok man länge letat efter på ett antikvariat, etc., etc. Har man upplevt en del sådant här i livet, har man i varje fall ett hum om vad lycka är.

Men har sadister och/eller diktatorer någonsin upplevt något sådant? Visst inte. Att njuta och glädjas är inte deras öde här i livet. De finner sådan tillfredsställelse som de är kapabla till: att härska och plåga.

\$\$\$

Vad man än skriver, är det alltid någon som stoppar huvudet i en ordbok:

Louise: Hur definierar du, eller syftar du på med "tillfredsställelse"? Jag kan inte se någon väsentlig skillnad mellan "lycka" och "tillfredsställelse".

Om du hänger upp dig på sådana saker, borde du kanske skaffa ett bra synonymlexikon.

Min amerikanska ordbok (*American Heritage*) brukar ha bra genomgångar av nyansskillnaderna mellan synonymer. Men tyvärr har det inget sådant för "happiness" eller "satisfaction". Annars hade jag kanske kunnat satisfiera din begäran här.

Men, för att svara i sak, så tror jag att sadisters och diktatorers tillfredsställelse (eller vad du nu vill kalla det) är en blek kopia av rationella människors lycka, likadant som månskenet är en blek kopia av solskenet. (Fast metaforen kanske inte är helt lyckad, eftersom det inte finns något *ont* i månsken.)

Jag kan intuitivt ändå förstå hur du menar.

Alltid något.

Men sadism är tillfredsställelse för den egna personen. Och enda skillnaden är att det ena (sadism) bygger på hänsynslöshet och det andra ("rationella människors lycka") på hänsyn till andra.

Det är ett ytligt betraktelsesätt. Jag kan vara fullständigt hänsynslös mot mina medmänniskor, när de pratar strunt, men det betyder inte att jag är sadist. Det betyder bara att jag är emot struntprat.

Vad som är sant är att rationella människor föredrar att se lyckliga människor omkring sig, medan sadister föredrar att se plågade människor omkring sig. Och *deras* krav på "hänsyn" manifesterar sig som ett krav att andra ska finna sig i att låta sig plågas.

En sadist kan vara rationell även om denna trampar på andra människors rättigheter. Ondskefullt nonsens. Det tyder på en pervers syn på vad rationalitet består i.

\$\$\$

Kort kunskapsteoretisk utveckling:

Du har ändå lagt betydelsen utanför orden.

Ords betydelse ligger *alltid* utanför orden. Ordet "bord" betyder: de bord som faktiskt finns ute i verkligheten. Alternativet skulle vara att ett ord bara betyder sig självt och saknar referenter i verkligheten. Eller att de betyder vad man kan läsa om ordet i en ordbok – som i sin tur bara består av ord som betyder vad man kan läsa på annat håll i ordboken. Om det vore sant, skulle ord inte betyda någonting alls.

Men om du håller fast vid att det här är en ordträta, så föreslår jag att du gifter dig med en hustruplågare. Då kommer du att få uppleva skillnaden mellan riktig lycka och sadistisk "lycka" in på bara skinnet.

\$\$\$

"Ondskefullt nonsens. Det tyder på en pervers syn på vad rationalitet består i." Hoppsan igen. Det är möjligt att det är perverst ondskefullt. Tarvar dock en förklaring. Du lägger en betydelse i "rationalitet" som inte framgår eller förklaras riktigt med orden "lycka" eller "tillfredsställelse".

Jag blir väl tvungen att förklara det här, eftersom det tydligen är så svårt att begripa.

Det är givetvis sant att varenda en av oss behöver använda förnuftet för att åstadkomma någonting alls, det må sedan vara något ont eller något gott.

En bankrånare måste använda sitt förnuft för att planera sitt nästa bankrån. Gör det bankrån till något rationellt?

Hannibal Lecter ger prov på avsevärd intelligens när det gäller att narra sina offer i en fälla. Betyder det att kannibalism är rationellt?

John Hrons mördare var tvungna att använda det lilla förnuft de hade för att få iväg honom till den där sjön där de slog ihjäl honom och för att välja vilka tillhyggen de skulle slå ihjäl honom med. Gör detta mordet på John Hron till en rationell handling?

Martin Luther, som var motståndare till bruket av förnuftet (eftersom det finns en konflikt mellan förnuft och tro), skrev att "förnuftet är Djävulens högsta hora". Självfallet måste Luther ha använt sitt förnuft för att ens kunna svarva ihop denna enkla mening (och ännu mer förnuft måste han ha använt för att översätta hela Bibeln till tyska). Gör detta hans uttalande rationellt?

Enligt ditt sätt att resonera (att sadister är rationella, ifall de kan planera och genomföra sina illgärningar) måste svaret på alla dessa frågor vara "ja". Och det är också detta som är implikationen av den utilitaristiska idén att *målen* för mänskligt handlande ligger utanför förnuftets domvärjo och att bara *medlen* kan bedömas som förnuftiga eller oförnuftiga. Det är det jag vänder mig emot.

För att ta Lutherexemplet först: Luther använder uppenbarligen den del av sitt förnuft som består i att kunna svarva ihop grammatiskt korrekta meningar till att attackera bruket av förnuftet överhuvudtaget. Men att göra det är uppenbart förnuftsfiendligt. Han vänder förnuftet mot sig självt! Och det är därför jag kallar en sådan syn på förnuft eller rationalitet *pervers*. (Ordet "pervers" betyder ordagrant "bakvänd".)

De andra exemplen då? Förnuftet är människans främsta överlevnadsverktyg (en fras som jag plankat från en inte helt okänd kvinnlig filosof). Förnuftet är m.a.o. en *praktisk* själsförmögenhet, avsedd att användas i verkliga livet. Det är därför av livsavgörande betydelse att man inriktar sitt förnuft på att uppnå förnuftiga *mål* här i livet – alltså inte på att finna förnuftiga *medel* för uppnåendet av fullständig förnuftsstridiga mål.

Det spelar därför ingen roll hur smart Hannibal Lecter är när det gäller att snärja sina offer – eller hur bra han är på att spela Goldbergvariationerna på sitt piano eller att citera långa stycken ur *Vita Nuova*. Han är ändå ett monster i människohamn. Och att vara monster är inte förnuftigt.

Summan av hela denna långa kardemumma är att rationalitet är en dygd som måste utövas *konsekvent*. Och det är naturligtvis sant att människor kan göra misstag, även om de accepterar denna princip ("ingen är ofelbar", för att citera slutrepliken i *Some Like It Hot*). Men det är en helt annan sak att se förnuftet som ett medel för att tillfredsställa irrationalitet. Och sadism faller under rubriken "irrationalitet".

Hoppas det är lite klarare nu.

\$\$\$

Det känns som jag brakat in i en crash-course i objektivism.

Jo, det är ju det som är problemet. Att man måste ge "crash-courses" hela tiden, alltså. ...att vara sadist går att definiera och förklaras bland annat med "hänsynslöshet".

En detaljfråga i och för sig, men jag håller inte med om att sadism skulle *förklaras* med hänsynslöshet. Viss hänsynslöshet kan förstås förklaras med sadism (som t.ex. hos den där fiktiva hustruplägaren jag försökte utrusta dig med häromdagen). Men om jag är hänsynslös nog att kalla vissa saker för "ondskefullt nonsens", så förklaras ju inte det med att jag skulle vara sadist. Någon sorts brinnande passion för sanning och rättvisa är nog en troligare förklaring.

Du tycks använda orden (lycka/tillfredsställelse) efter *vilka* som de ska appliceras på enligt din mening. Inte vad orden innebär.

Jag tror ändå att du har missförstått hela mitt resonemang här. Jag skrev ju inte mitt inledningsinlägg för att reformera ordboken, utan för att visa att vad sadister upplever inte är *lycka* utan "en tillfällig lättnad i ett kroniskt skräcktillstånd".

Lycka är inte självklart endast uttryckt som "lyckliga människor som föredrar att sprida lycka". Jag kallar sådant för cirkelresonemang.

Javisst. Om det vore allt jag skrivit om saken, så *skulle* det vara ett cirkelresonemang. Men nu var det ju långt ifrån allt jag skrev.

För mig är det fullkomligt rationellt att hitta sätt och metoder att överleva och överkomma hinder. Det kan vara moraliskt dåligt, men det synes mig inte vara samma sak som "irrationellt".

Hmm. Nu ingår det väl i varje "crash-course" i objektivism värd namnet att påpeka att moral inte är något *skilt* från förnuft – och att det är synnerligen otillfredsställande, för att inte säga olycksaligt, att så många etiska system grundar sig på motsatt premiss.

Naturligtvis kan man också använda förnuftet till mycket annat än just att vara moralisk. Det går rätt bra att använda det till att lösa korsord också, t.ex.

\$\$\$

Butjo: Jag tror att en kristen person, en mystiker i Rands ord, upplever genuin varaktig lycka trots att "hennes påstådda lycka ett mått på hur framgångsrikt hon tjänat sin egen förstörelse". Denna förstörelse tjänar nämligen ett fullt logiskt syfte om man bara accepterat premissen att Gud finns och att han vill få oss att bete oss som det står skrivet i bibeln.

Tror du verkligen på vad du själv skriver här? För att ta det mest uppenbara: tror du verkligen att man kan acceptera och leva efter precis vilken premiss som helst, bara för att den är en premiss?

Rand skriver att man blir lycklig när man uppnår eller förverkligar sina värden. En kristen persons värden, som han vill uppnå och förverkliga, är just att leva som en god kristen. Detta är målet med hans liv.

Det skriver hon visserligen, men det brukar ju faktiskt finnas någon liten parentes då och då att det ska handla om *rationella* värden. Deduktioner i ett vakuum är inte rationella, de bara försöker se rationella ut.

Och "god kristen" är en självmotsägelse.³

\$\$\$

Nu är ju Hannibal Lecter lyckligtvis⁴ en fiktiv gestalt, så om författarens avsikt är att visa att han blir lycklig av sin kannibalism, är det knappast något vi behöver bekymra oss om. (Och författarens avsikt är säkert inte heller att visa det, utan bara att skriva underhållande och nervkittlande spänningslitteratur.) Att *verkliga* kannibaler skulle bli lyckliga av att äta upp sina medmänniskor tillåter jag mig tvivla på. För jag kan inte tänka mig annat än att de drivs av något perverst och djupt rotat hat som gör lycka till en omöjlighet för dem.

Fast då är följdfrågan: vad spelar det för roll om en person som inte är ett monster lyckas lära sig spela Goldbergvariationerna på sitt piano eller citera långa stycken ur *Vita Nuova*, eller att för den delen designa fina hus som ingen vill ha? Alla mål för mänskligt handlande går inte, som har upprepats om och om igen, att reducera till valet liv eller död; överlevnad eller förintelse. Kan vi då säga att alla som ger sig katten på att lära sig spela Goldbergvariationerna på sitt piano bättre än någon annan – utan att detta kommer att medföra någon som helst materiell vinning – agerar oförnuftigt?

Du har naturligtvis rätt såtillvida att inte alla mål *direkt* kan reduceras till "valet liv eller död; överlevnad eller förintelse". Hur bra Bach än är, faller man inte död till marken, bara för att man spelar Calle Jularbo i stället. Men lika uttjatat som det här är, lika uttjatat är det också att "livet som värdemätare" implicerar livskvalitet lika väl som livslängd. Och konst i allmänhet (vi behöver ju inte hänga upp oss på just Bach och Jularbo) svarar mot ett verkligt överlevnadsbehov hos människan. Skulle ta för lång tid för mig att reda ut den saken här och nu, men du kan ju alltid skaffa *The Romantic Manifesto*. Och någon anledning att ta "Lucasversionen" av objektivismen på något större allvar kan jag inte finna.

Är inte valet av de saker som "underlättar för mig att uppfylla andra centrala levnadsvillkor", som t.ex. rökning, fotbollstittande och tortyr av oskyldiga, i högsta grad subjektivt?

³) Nu menar jag inte att alla kristna med nödvändighet är onda. Men de är godare, ju mindre de tar sin kristendom på allvar. Moder Teresa tog sin kristendom på väldigt stort allvar. Just därför är det faktiskt inte så underligt att hon hälsar cancerplågor som "kyssar från Jesus".

⁴) Skriver "lyckligtvis", eftersom det något litet bidrar till min lycka att veta att karln inte finns på riktigt.

Vet inte riktigt hur du bär dig åt för att jämställa rökning och fotbollstittande med tortyr av oskyldiga. Men så går det, när man sväljer subjektivismens grundpremiss!

Ett enkelt sätt att förklara vad det hela rör sig om:

Antag att du känner ett plötsligt sug efter människokött. Vad är nu förnuftets uppgift? Att på bästa och enklaste och billigaste sätt tillfredsställa detta sug? Detta skulle kunna kallas Hannibal Lecter-utilitarism.

Eller är förnuftets uppgift att komma underfund med varför man alls känner ett sådant sug? Varför det inte duger lika bra med en vanlig biffstek? Vad man ska göra åt saken, om man känner ett sådant besynnerligt sug? Om det möjligtvis är dags att uppsöka en psykoterapeut?

Valet mellan dessa båda alternativ är självfallet fritt. (Se långa vindlande trådar om viljans frihet på detta forum.) Men det betyder ju inte att alternativen är likvärdiga!

Byt ut människokött mot rökning i det andra inlägget jag citerar, läs om inlägget, och förklarar sedan gärna varför det är irrationellt att välja att äta människokött (trots att det mig veterligen inte är onyttigt) men inte irrationellt att tillfredsställa suget efter en cigarett (vilket t.ex. orsakar lungcancer). Hur kan det enda bidra till livskvalitet men inte det andra (trots att både rökaren och kannibalen säger att deras respektive hobby bidrar till deras välfärd)?

Hur vore det om du *någon* gång gjorde *något* litet försök att räkna ut *något* på egen hand? Jag kan ju inte hålla på och skedmata dig med insikter som du mycket väl skulle kunna komma fram till själv, ifall du bara ansträngde dig.

Inser du verkligen inte att om du ansluter dig till Hannibal Lecter-utilitarismen finns det bara två saker som kan hindra dig från att själv bli kannibal:

1. Att människokött smakar illa. Men varför skulle det göra det? Och framför allt: hur ska du kunna veta hur det smakar utan att först smaka på det?

2. Att du är så rädd för repressalier att du helt enkelt inte törs. Men vill du verkligen leva efter en etik som grundar sig på *rädsla för repressalier*?

\$\$\$

GL: Lycka ser jag mer som ett längre tillstånd. Tillfredsställelse är kortvarigare. Mer inriktat på att tillfredsställa ett behov, eller nått i den stilen. Är det ungefär så du menar POS?

Det är inte exakt så jag menar. Du har naturligtvis rätt i att "lycka" är något långvarigare än en enstaka behovstillfredsställelse. Man får "plussa ihop" några sådana för att kunna skatta sig lycklig. (Om ens högsta värde här i livet är att titta på svalor, så gör ju en svala ingen sommar. Det behövs nog en svala om dagen från första juni till sista augusti.)

Men var jag var ute efter var idén att det sadister upplever ens är lycka eller lust. Ayn Rand skriver att det är "en tillfällig lättnad i ett kroniskt skräcktillstånd". Det är en blek kopia av vad vi andra upplever som lycka eller lust. Ungefär vad vi andra upplever när tandvärken tillfälligt släpper. Och hos sadister kommer ju värken tillbaka: de behöver ständigt nya offer att plåga.

Ta exemplet med hustruplågare. Sådana personer måste ju ha väldiga problem med sina relationer till människor i allmänhet och kvinnor i synnerhet. Det är väl inte så värst mycket bevänt med deras självkänsla. Så när de slår sin fru är det en fråga om kompensation för den verkliga lycka de aldrig lyckas uppleva utanför hemmets dörrar.

\$\$\$

Henrik.J: [Som svar på påståendet: "En sadist kan vara rationell även om denna trampar på andra människors rättigheter".] Rationellt i en snäv kontext kanhända. Men rationellt i en djupare bemärkelse (det som inte bara i det korta utan också långa perspektivet gagnar mitt eget liv och välbefinnande)? Nä. Å andra sidan kan man väl säga att du har rätt givet den vardagsspråkliga definitionen av *rationalitet*. Enligt den "objektivistiska" har du däremot fel. Det här är en komplikation som tyvärr rätt ofta uppstår när man diskuterar med dem. Jag vet - för jag har gjort det sen jag först stötte på POS m.fl. på Metros diskussionsforum i slutet av 90-talet. Jag har med åren fått allt större respekt för stringensen i de "objektivistiska" definitionerna men det hindrar inte att jag fortfarande är en aning tveksam till att använda termer ur vardagsspråket i en ibland så pass annorlunda betydelse. Det finns trots allt goda skäl till att man ofta upprätta nya begrepp inom en domän för att just undvika dubbelbetydelser och missförstånd när man kommunicerar med lekmän.

Men är det här verkligen en definitionsfråga eller en fråga om "avvikande språkbruk"? "Rationalitet" betyder "väl ändå inget annat än "utövande av förnuftet" (och kanske man borde vara lite språkpuristisk och skriva "förnuftighet" i stället). Det specifikt objektivistiska är ju ändå att vi menar att detta är en dygd som man inte kan hålla på och kompromissa med. Man ska m.a.o. inte ha någon premis av typen "det är OK att vara rationell, utom när man känner för att vara irrationell".

Sen kan jag också tycka att invändningarna är något akademiska. Det är ganska väl belagt att psykopater sällan eller aldrig är "lyckliga" i en djupare mening. Även om de förmår att dominera, manipulera och dra förmån av sin omgivning så försvinner inte det inre tomrummet som gör dem oförmögna att känna djup tillfredsställelse och lugn annat än möjligen högst temporärt i en specifik situation. Detsamma gäller säkert människor med likartade eller delvis liknande psykopatologier.

Exakt! Det är precis det här jag försöker få folk att se i den här tråden. Tack för att du skrev det, så slipper jag anstränga mig att skriva det själv.

För den stora grå massan kan jag däremot inte låta bli att undra om de som aldrig ljuger, manipulerar eller begår lite småelaka saker ibland verkligen alltid är blir lyckligare i långa loppet – allt annat lika – än de som ibland faller för små frestelser att hoppa av den smala vägen en stund.

Jag tror nog det är bäst att hålla sig till den "smala vägen" här. Det är klart att det är en gradskillnad mellan "den stora grå massan" och riktiga psykopater. Och inte för att jag tänker dra min självbiografi här, men nog har det hänt att gjort ett eller annat små-irrationellt som verkade rätt betydelselöst när jag gjorde det, men som ändå visade sig hämna sig i det långa loppet.

Utvikning om utilitarism

Butjo: Ja, detta är nog ett av skälen till varför man behöver något rättighetsperspektiv i botten på sin utilitarism. Om man nu skall ha utilitarism överhuvudtaget.

Jag har tidigare här på forumet pläderat för att utilitarismen skulle vara en riktigt bra teori, om man bara genomförde vissa reformer av den. (När Mill sätter begreppet "lycka" i centrum för etiken, är han ju faktiskt inne på rätt spår och snubblande nära "livet som värdeämbare" Det är bara en liten säck som behöver knytas ihop här.)

Mitt resonemang är lite schematiskt, men det går så här: om man ansluter sig till den vanligaste formen av utilitarism, den som kallas "konsekvensutilitarism", så har man verkligen inte mycket vägledning här i livet, för vem kan räkna ut samtliga konsekvenser av en handling innan han utför den? (Än värre blir det ju om man inte bara ska räkna ut konsekvenserna för sig själv, utan för alla människor på jorden och för alla framtida generationer, enligt principen "största möjliga lycka åt största möjliga antal".)

Men om man i stället försöker reducera det här till ett litet antal hanterliga regler och frågar sig vilka regler som bäst skulle gagna lyckan, skulle man komma ifrån det här problemet. Men om "regelutilitaristerna" tänkte den tanken till slut, skulle de förr eller senare komma fram till att den mest grundläggande av dessa regler skulle vara att respektera rätten till liv och dess korollarier (alltså frihet, egendom, strävan efter lycka). Men då skulle ju utilitarismen övergå till en naturrättsteori – d.v.s. precis en sådan teori som utilitaristerna polemiserar emot.

För att inte tala om att de stackars utilitaristerna skulle gå och bli objektivist. Och eftersom utilitaristerna här på forumet är väldigt fientligt inställda till objektivismen, går mitt resonemang naturligtvis aldrig hem hos dem.

Utvikning om rökning

Linus Myrbäck: Men vem har någonsin inkluderat rökning som en av kardinaldygderna i ett moraliskt system?

Subjektivisterna på forumet försöker bara byta ämne. Och rökning är "off topic" i den här tråden. Det finns andra trådar där man kan diskutera rökning.

Vad som är "on topic" är att om man accepterar den utilitaristiska grundpremisen att *målen* för mänskligt handlande ligger utanför förnuftets domvärjo, och att förnuftet bara ska användas för att hitta de rätta *medlen*, då har man helt enkelt ingenting att säga till någon vars mål är att tillfredsställa sin kannibalism. Naturligtvis finns det andra former av emotionalism och irrationalism som det här också gäller för. Jag valde kannibalism, för jag trodde det skulle vara tydligt nog för att få poängen att gå hem. Men det gjorde den förstås inte. Subjektivisterna biter sig fortfarande fast vid sin subjektivism. De känner inte för något annat!

Butjo: Detta är poängen jag försöker visa med rökning. Du anser att förnuftet ställs i känslornas tjänst om man praktiserar sadism. Jag använder som motexempel rökning, vilket objektivisterna hävdar är rationellt, som jag anser, likt sadism, är ett fall där förnuftet får stå tillbaka för ett känslomässigt sug efter cigaretter, som framkallas av nikotin, världens mest beroendeframkallande drog.⁵

Jaså, det var så du menade? Jag missförstod dig väl då. Men det enda du någonsin kan bevisa med det resonemanget är att rökande objektivister är ondskefulla hycklare när vi inte slutar röka och inte avråder andra från att röka heller. Vad du aldrig någonsin kan lyckas bevisa är att det skulle vara *rätt* att låta känslorna styra och göra förnuftet till lydig slav.

OK. Jag försöker givetvis inte gör någon stor poäng av att vissa objektivister röker, och kan därför i viss mån ses som hycklare. Ingen är perfekt, allra minst jag.

För all del. Jag kanske tar i lite väl hårt ibland, men jag tycker faktiskt det är upprörande att se rökning nämnas i samma andetag som kannibalism. En moralfilosofi som leder till att folk äter upp varandra måste väl ändå – hur illa man än må tycka om rökning – vara värre än en som bara får dem att röka? Och förresten är ju hela resonemanget *ad hominem*: vissa objektivister (som Ayn Rand och POS och Björn) röker; *ergo* är objektivismen irrationell. (Jag har sett värre exempel på oförnuft hos objektivister utan att för den skull dra slutsatsen att filosofin är i grunden irrationell.)

Och förresten har jag hört en "ledande" objektivist (Andrew Bernstein) säga att det är evasions att röka (i varje fall om man är storrökare och lever idag när vi vet så mycket om rökningens skadeverkningar). Och jag har inte sett att han råkat ut för några "bannbullor" från andra "ledande" objektivister för den sakens skull, eller att det kommit några ramaskrin från de djupa leden inom rörelsen. Så du hakar allt upp dig på en detalj här.

Nu är det ju inte heller så att utilitarister normalt ägnar sig åt att äta upp varandra och att de sällan förespråkar kannibalism öppet (den som kommer närmast är förstås Torbjörn Tännsjö). Poängen är ju att utilitarismen inte

⁵) Butjo drar sig inte för att fiska upp vilka lögnare som helst, bara de är i svang. Nog för att man kan bli röksugen ibland, men påståenden som att nikotin skulle vara mer beroendeframkallande än heroin är bara till för att stryka sadister som Morgan Johansson medhårs, så att han med all den självvrätfärdighet han är mäktig kan förbjuda oss att röka på krogen.

kan fördöma företeelsen utifrån sina egna grundpremissor. Allt den kan säga när den ser folk praktisera kannibalism är: "Usch, så ni bär er åt!" Varpå kannibalen replikerar: "Vadå usch? Jag handlar rationellt utifrån min egen utgångspunkt. Och förresten är det rökförbud på den här restaurangen, så fimpå cigaretten du har i munnen!"

Och du har nog helt rätt i det andra fallet, jag kommer nog aldrig lyckas bevisa att "det skulle vara *rätt* att låta känslorna styra och göra förnuftet till lydiga slavar". Frågan är huruvida objektivismen lyckas visa att det är *fel* att låta känslorna styra (d.v.s. att valet inte är egalit). Är lite kluren där, håller med objektivismen på många punkter ...

Vad jag undrar är varför saken inte framstår som fullständigt självklar? Bara ett exempel: mina känslor säger mig att värdesubjektivism borde pryglas upp. Mitt förnuft säger mig att idén inte är så lyckad. (Det finns så många goda, förnuftsmässiga skäl till detta att jag väl knappast behöver dra dem alla här?) Vad jag har svårt att förstå är att ett sådant enkelt exempel (och jag ger ofta sådana enkla exempel) inte genast väcker insikten om förnuftets överhöghet till liv.

Varför subjektivism ingenting begriper

Började med en diskussion om djurs påstådda "rättigheter", men kom snart in på vad själva *begreppet* "rättigheter" står för: om de har någon grund i fakta eller bara är "överenskommelser".

Det här [debatten om "djurrätt"] måste väl ändå vara den onödiga debatten hittills här på forumet?

Är det ingen som ens har reflekterat över det faktum att djuren kränker varandras (påstådda) rätt till liv hela tiden? En stor del av jordens djur är rovdjur. (Om ni inte tror mig, ta in Viasat Nature på TV någon gång.) Så hur ska vi bära oss åt med dem? Dödsstraff? Nej, det duger förstås inte. Livstids fängelse, då? Men vad ska fängelsematen i så fall bestå av?

Och förresten äter ju både hundar och katter kött. Så ska vi gå över till att hålla kaniner som husdjur i stället? (De kränker ju bara växternas rätt till liv, och den frågan har ju inte tagits upp ännu.) Eller ska de omskolas till vegetarianer?

Att en fråga som "djurrätt" alls kommer på tapeten beror på att folk inte vet vad rättigheter är till för, eller vilka fakta i verkligheten som ger upphov till behovet av rättigheter. Kort repetitionskurs: vi människor har behov av vissa regler i omgivningen för att kunna hålla sams och för att få utbyte av utbytet med varandra. Och dessa regler måste ha en grund som man kan föra dem tillbaka på. Principen om "rätt till liv" (med dess korollari) tillhandahåller denna grund.

Något sådant behov föreligger inte i djurvärlden. De regler djuren följer är redan "inbyggda" i dem av evolutionen. Vargar (och andra flockdjur) har t.ex. en mycket enkel "konstitution" (som inte ens behöver finnas på papper med sigill för att vargarna ska följa den): den äldste och mest erfarna är den som bestämmer - ända tills han blir alltför gammal, och då tar i stället den näst äldste och näst mest erfarna över, i en enkel och snabbt genomförd statskupp.

Jag förmodar att folk helt enkelt rör ihop frågan om "rättigheter" med frågan om man ska vara hygglig mot sina husdjur eller inte. Och det är klart att man ska vara det! En hund ska inte lämnas ensam hela dagen (eller lämnas i bilen när solen gassar), för det mår hunden inte bra av. Och att överge sommarkatten när man flyttar tillbaka till stan om hösten är ett oskick! Hamstern ska inte lämnas ensam med katten, o.s.v., o.s.v. Allt detta är sant. Men det har inte ett dyft med frågan om rättigheter att göra.

Och somliga tycks tro att de gör sina djur en tjänst genom att tillskriva dem mänskliga egenskaper. (En debattör försökte t.ex. en gång för länge sedan tillskriva sin voffs begreppsbildningsförmåga.) Det gör de inte alls. De förnekar dem bara deras hundlighet eller kattlighet.

\$\$\$

Eon: Jag tror POS har rätt i att diskussionen till viss del föregås hur man ser på rättigheter.

Jodå, men det var ju inte det jag skrev. Jag skrev ingenting om att folk har "olika syn" på rättigheter, utan om vad rättigheter faktiskt är. Inte heller skrev jag något så relativistiskt som "till viss del".

Om man i ett moraliskt resonemang kommer fram till att rättigheter för människor är bra, t.ex. för att det minskar lidande för alla människor, kan man resonera på samma sätt med djur som känner lidande och ångest.

Jodå, det är väl sant att rättigheter minskar vårt lidande här i jämmerdalen. Men det är varken det enda eller ens det huvudsakligaste. Lämna sådana här resonemang åt Peter Singer!

Rättigheter är *överenskommelser*...

Det är de visst inte! Rättigheter är "existensvillkor som fordras av människonaturen för att människan rätt ska kunna överleva." (Citerat ur Galts tal; grundtexten har "conditions of existence required by man's nature for his proper survival".⁶⁾ Det är klart att vi borde vara överens om vilka rättigheter vi faktiskt har. Men det är inte överenskommelsen som kommer först här; det är verklighetens fakta.

Nu tycks du mena att det av någon filosofisk/semantisk anledning inte *går* att tillerkänna djur rättigheter. I och med det ställer du dig naturligtvis utanför diskussionen om huruvida vi *bör* tillerkänna djur rättigheter.

Suck... Det är en milsvid skillnad mellan att *ha* rättigheter och att på någon luddig eller godtycklig grund "tillerkännas" rättigheter.

\$\$\$

Ja, vi har ett behov av dessa regler i umgänget med varandra. Med de är påhittade av människor.

Vi får väl ta det lite långsamt här. Så här står det i "objektivistbibeln" (d.v.s. Galts tal):

Källan till människans rättigheter är varken Guds eller kongressens lag, utan identitetslagen. A är A - och människan är människa. *Rättigheter* är existensvillkor som fordras av människonaturen för att människan rätt ska kunna överleva. Om människan ska leva på jorden, är det *rätt* för henne att använda sitt intellekt, det är *rätt* att handla efter eget fritt omdöme, det är *rätt* att arbeta för sina värden och att behålla produkten av sitt arbete. Om hennes syfte är att leva på jorden, har hon *rätt* att leva som förnuftsvarelse; naturen förbjuder henne det oförnuftiga.

Det är precis det här som subjektivisterna inte kan med: att rättigheterna skulle vara grundade i identitetslagen, eller att de skulle ha något att göra med att människan är just människa (och inte t.ex. en berguv eller en myra). Nej se, det måste vara ett "påhitt"; annars duger det inte.

Det kan bero på att det kräver en viss mental ansträngning för att fatta innebörden av vad Galt säger här. Det räcker inte med att bara stirra på orden i texten. Man måste också ta sig en funderare över vad människan *är* för en besynnerlig varelse, vilka behov som är specifikt mänskliga, vad exakt det är som skiljer ut människan från andra levande varelser.

Men vi kan ju alltid titta på alternativen och börja med idén att våra rättigheter är något vi fått till skänks från Gud. I så fall vill jag påpeka att Gud är *allsmäktig* och följaktligen när som helst också kan ta ifrån oss våra rättigheter. Och det är också precis vad han gör!

För att bara ta *ett* flagrant exempel: som bekant börjar Jobs bok med att Gud tar kål på hela Jobs familj, och detta endast och allenast för att testa Jobs lojalitet. Om Jobs familjemedlemmar någonsin av Gud tillerkänts någon rätt till liv, så är det ju en rätt som Gud när som helst kan suspendera, ifall han har något "högre" syfte med det (i det här fallet att skapa ett prejudikat för världens alla framtida diktatorer och maffiabossar).

Så Gud kan vi allt räkna bort. Men om det nu i stället är "kongressens lag" - vilket här i Sverige skulle innebära att våra rättigheter skänkts oss genom ett riksdagsbeslut. Men riksdagsbeslut kan ju också ändras! Eller har vi fått dem genom folkomröstning? Eller genom att den berömda "allmänna opinionen" tillerkänt oss dem? Men det vet vi väl hur ombytlig den "allmänna opinionen" kan vara.

Eller är det fråga om någon sorts konsensus bland världens professorer i praktisk filosofi? När professorerna heter Singer eller Tännsjö är det verkligen inte mycket att sätta sin lit till. (Och om professorerna i stället hette Peikoff eller Svanberg eller Agorander eller Samuelsson, så skulle det ändå inte handla om "konsensus", eftersom dessa professorer ansluter sig till vad Galt sagt ovan.)

Eller är det möjligtvis så att Eon och några subjektivistkompisar har resonerat igenom det här över ett glas öl och under ölets välgörande inflytande bestämt sig för att vara hyggliga och tillerkänna oss rättigheter? I så fall är ju risken att vi blir av med dem redan nästa dag, när de nykratat till! En ännu större risk är kanske att vi blir av med redan senare samma kväll, när de fått ytterligare några öl under västen.

Eller finns det någon annan form av subjektivism som jag har missat här? I så fall tycker jag allt att det är subjektivisternas sak att presentera sitt alternativ lite i detalj och inte bara nöja sig med frasen "påhittade av människor".

En sak till, medan jag ändå är igång: människors rättigheter kränks och åsidosätts dagligen. Det görs av brottslingar, och det görs alldeles för ofta också av stater och regeringar och myndigheter. Så hur kan man säga att människor *har* rättigheter, när de ändå hela tiden åsidosätts? Jo, det ska jag berätta: om de inte *har* rättigheter, finns det heller ingenting att åsidosätta!

Och om det verkligen vore sant att våra rättigheter bara är "påhittade" och tilldelas oss i nåder av någon Gud eller riksdag eller folkmajoritet eller något filosofiseminarium eller öldricken subjektivistgäng - då är ju saken väldigt enkel. Vill man döda någon, eller ta ifrån honom hans egendom, då är det bara att säga "nu har han inte

⁶⁾ Nämner det, därför att ordet "proper" är notoriskt svåröversatt, och jag har helt enkelt inte kunnat komma på något bättre. Jag kollade den nya översättningen av *Atlas*, men den hade inte lyckats komma på någon bättre lösning heller.

längre någon rätt till liv"; och sedan dödar eller plundrar man honom utan att någon kan säga att någon rättighet har kränkts eller åsidosatts. Den är ju redan återkallad!

\$\$\$

Jag är övertygad om att de flesta upplysta människor inser att uppdelningen mellan djur och människa inte är tillräcklig. Vad anser du om det?

Jag anser att det är struntprat. Du skulle lika gärna kunna säga att uppdelningen mellan människor och växter inte är tillräcklig. Din hänvisning till "de flesta upplysta människor" är f.ö. ett groteskt *ad verecundiam*.

Har du en livsfilosofi som säger att det är upp till var och en att plåga djur tycker jag att den livsfilosofin är omoralisk på den punkten.

Jag bryr mig inte om att ge något utförligt svar här, för det är uppenbart att du inte ansträngt dig över hövan att förstå vad jag skrivit i mina tidigare inlägg. Men jag anser också att onödigt djurplågeri är omoraliskt, så kom inte med några djävla insinuationer. Om lagstiftning är den rätta vägen att komma till rätta med saken är en svår fråga. Jag önskar att jag visste svaret, men jag är inte allvetande.

Att rättigheter behövs för att människan ska kunna leva på jorden är en åsikt, ett värdeomdöme.

Idén att värdeomdömen inte kan vara objektiva har tröskats igenom förr här på forumet.

Utvikning om "lidande och ångest"

ett litet ord bara om idén att våra rättigheter grundar sig på vår förmåga att känna "lidande och ångest".

Med en sådan premis i botten finns det ingenting man kan ha att invända mot mord eller avrättningar som sker *smärtfritt*. Och att åstadkomma detta är ju inte så svårt. Om man mördar/avrättar någon med en injektionsspruta, gör det ju inte särskilt ont. Och man kan mörda med brutalare metoder också, ifall man bara först bedövar offret.

Inte ens sådana avrättningsmetoder som halshuggning eller giljotineri är ju särskilt smärtsamma. Det gör säkert ont just när hugget träffar, men sedan är det ju över! Dessutom skulle man ju faktiskt kunna lokalbedöva halspartiet före avrättningen.

Men det är värre än så. Om allt bara vore en fråga om att minimera lidandet i världen, och vår grundläggande rättighet vore "rätten till smärtfrihet", då ska man naturligtvis döda så många som möjligt så snart som möjligt. När man väl är död, finns varken smärta eller lidande eller ångest. Det är mycket annat som inte finns heller, när man är död (heta kärleksnätter, goda middagar, ölpimplande i glada vänners lag, m.m., m.m.), men dessa saker faller ju alla under rubriken "strävan efter lycka", inte under rubriken "strävan att undvika lidande".⁷

Men var i all världen kommer mord in i bilden? Kan man förbjuda godtyckligt djurplågeri kan man ju rimligen förbjuda mord också.

Men nu var det ju faktiskt någon i den här tråden som hävdade att vi borde utsträcka begreppet rättigheter till djur just på den grundvalen att djur kan känna smärta. Jag har för mig att det var Eon, men var det inte Eon, så var det väl någon annan. Tänkbart är också att eon eller annan fortfarande inte förstått vad jag skrev om rättigheternas grundläggning tidigare i tråden, och inte heller gitter anstränga sig att begripa det.

Åter till ämnet

Henrik.J: Varför tycks alla diskussioner till slut landa i grundläggande filosofiska resonemang där parterna aldrig kommer överens och aldrig förstår varandra?

Fler än jag måste väl ha märkt att subjektivisterna inte förstår de argument man kommer med. Oftast verkar det som om de inte ens ser argumenten. De ser nog orden, men de uppfattar dem som ramsor. Så man skulle lika gärna skriva "äppel, päppel, pürum, parum, kråkan satt på tallegren" och få ungefär samma respons. ("Jag håller inte med. 'Ole, dole, doff' ska det vara.⁸")

Men är det här egentligen så konstigt?

Subjektivisternas grundpremiss är ju att det finns vissa saker (värdeomdömen, frågan om rättigheter) som inte har någon grund i verkligheten, som inte kan ha det och som – framför allt – inte *får* ha det. De kan till nöds gå med på att det *finns* en verklighet – de är ju vetenskapliga, gubevars – men att koppla begrepp som "bra" eller "gott" eller "rätt" (eller deras motsatsord) till sagda verklighet, det är helt enkelt tabu. Den här premissen är så grundligt automatiserad i deras medvetanden att de är oförmögna att ens *se* ett verklighetsförankrat argument. De ser en räcka ord på ett papper, det är allt. Och så svarar de med en annan räcka ord, på ett annat papper.

Naturligtvis har subjektivisterna också verklighetskontakt, via sina sinnen. En person som inte har det skulle gå omkring och hallucinera. De få människor som faktiskt gör det blir omhändertagna och behandlade med neuroleptika eller annan antipsykotisk medicin.

Men strängt taget är det ju precis lika sinnessjukt att hallucinera när det gäller sådant som "gott eller ont", "rätt eller fel". Och de som framför allt borde stävja den här sortens hallucinationer är våra filosofer; och de gör i stället allt de kan för att föra sinnessjukdomen vidare.

⁷) Mer om detta i "pappersnattvaktaren", årg. 1, nr 8-9, "Peter Singer och filosofins förfall".

⁸) Eller "App, lapp, sa att du slapp."

Det är det här som gör att man blir så less av att försöka resonera med subjektivister. (Jag antar att det inte bara är jag som blir less av det.) Det är en sjukdom som man inte kan göra mycket åt, ifall inte personen själv drabbas av sjukdomsinsikt och tar tag i saken.

Jag läste en gång (i ett diskussionsforum där jag var med för många år sedan) att det finns en metod att komma till rätta med subjektivisternas subjektivism, som tyvärr används alltför sällan, därför att den är så tidsödande. Metoden är att lyssna. Idén var att om subjektivisterna bara fick prata på (med någon enstaka inskjuten kommentar eller fråga), så skulle de så småningom själva inse hur absurd deras subjektivism är. Men jag har aldrig prövat den metoden själv, så jag vet inte om den verkligen fungerar. Både mitt liv och mitt tålamod är alldeles för korta.⁹

(Jag håller alltså inte med Henrik om att det skulle vara *båda* parter som missförstår och pratar förbi varandra i sådana här diskussioner. Själv förstår jag alldeles utmärkt vad det är subjektivisterna säger. Problemet är att försöka förklara för dem vad det egentligen är de säger.)

\$\$\$

Jag vet inte hur många av er som är förtrogna med trikotomin "objektivt-subjektivt-intrinsikalt". Den tas annars upp i *OPAR*, kap. 4, samt lite varstans i den objektivistiska litteraturen. Hur som helt är det följande ett utmärkt exempel:

Eon: Men att rättigheter är något som skulle existera oberoende av människor är absurt. Satt rättigheter ute i universum i miljarder år och tjurade tills de beslöt sig för att hoppa in i några hjärnor på 1700-talet?

(Parentetiskt så är det förstås ingen som hävdar att rättigheter – d.v.s. *människans* rättigheter – existerar "oberoende av människor". Men det var väl bara det vanliga slarvet med språket, får jag förmoda.)

Men observera att subjektivister inte kan tänka sig något alternativ till sina "konstruktioner", "överenskommelser" eller "påfund" än idén att människan bara sitter och passivt väntar (fram till 1700-talet eller längre) på att det ska komma en uppenbarelse! Idén att en sanning skulle kunna ligga förborgad och vänta på att någon upptäcker den – vilket fordrar mental *aktivitet*, m.a.o. ord lite *ansträngning* – är dem komplett främmande.

Och den här saken gäller ju inte bara frågan om våra rättigheter utan precis lika mycket rent naturvetenskapliga frågor. Newtons rörelselagar har gällt i evigheters evighet. Och de hoppade inte bara en vacker dag in i Newtons skalle heller!

Eon: Det är en felaktig jämförelse. Gravitationen går att iakttä, och kontrollera om den stämmer. Dess universalitet, (den finns överallt i universum, i alla tider) gör att det kallas för en naturlag. Det går inte att göra med rättigheter. Ingen vettig människa förnekar heller tyngdlagen. Möjligen någon som hallucinerar. [...] Klart att värdeomdömen har sin grund i verkligheten. Det betyder inte att de är en del av verkligheten. För att undvika förvirring: de är naturligtvis en del av verkligheten på så vis att de existerar i form av elektro-kemiska substanser i hjärnan. Men rättigheter existerar inte utanför våra medvetanden vilket tyngdlagen gör.

Även om jag tyckte jag uttryckte mig klart sist jag skrev om saken, kunde jag kanske uttryckt mig ännu tydligare. De mänskliga *behov* som ger upphov till begreppet "rättigheter" existerar verkligen och är inte en fråga om "tycke och smak". Det är förstås sant att själva begreppet "rättigheter" (i bemärkelsen "rätt till liv", etc.) inte existerade förrän fram på 16-1700-talen, när John Locke och några till började skriva om saken. Men själva *behovet* av regler och principer för mänskligt umgänge har existerat sedan urminnes tider; det är bara det att utan de rätta principerna blir behovet rätt svårt att tillfredsställa.

Idén jag vill klämma åt här är att objektivitet är något som bara hör hemma i naturvetenskaperna och inte alls hör hemma i mänskliga relationer. Ett par rena tankeexperiment för att illustrera vad jag menar:

Antag för ett ögonblick att tyngdlagen vore lika subjektiv som folk menar att rättigheter är. I så fall skulle det vara egalt om man tog hissen eller trapporna ner från skyskrapans högsta våning eller i stället försöker flyga ut från den. Det är ju bara att bestämma sig för om tyngdlagen ska gälla idag eller inte. Eller komma överens med sina kompisar om det, precis som vi påstås komma överens om rättigheter. OK, detta ska alltså bara antas för ett *mycket* kort ögonblick.

Men antag i stället att du sitter på en trädgren någonstans högt uppe över markytan. Är det objektivt riktigt av dig att såga av den gren du sitter på? Till skillnad från det förra exemplet, så strider ju det här inte mot någon naturlag (förutsatt bara att du har en såg med dig). Det hindrar ju inte att om du verkligen sågar av grenen, så ramlar du ner och riskerar att slå ihjäl dig.

Men nu hävdar du alltså att rättigheter inte kan vara objektiva, därför att det inte strider mot någon naturlag att förneka dem eller åsidosätta dem. Nej, det gör det ju inte. Det finns ingen naturlag som gör det omöjligt att slå ihjäl folk, eller spärra in dem eller lägga beslag på deras egendom. Vore det så väl, skulle ju frågan aldrig komma på tapeten. Vad som finns är en del fakta om vad vi människor behöver för att kunna leva i fred med varandra. Och dessa fakta är inte mindre fakta, bara för att de inte tas upp i naturvetenskapen.

Att säga att våra rättigheter (eller de fakta som ger upphov till behovet av rättigheter) inte är objektiva – att det bara gäller att komma överens om dem, oavsett *vad* man kommer överens om – är detsamma som att säga att det

⁹) Den som skrev det hette James Sedgwick. Han gick bort för något år sedan i en ålder av c:a 80 år. Vad han skrivit finns fortfarande på nätet: http://www.thoughtsonobjectivism.com/certainty_site/overview.htm. (Men om just den här kommentaren – som var ett inlägg på Bob Stubblefields diskussionsforum "The Objectivist Study Group" – finns med, det vet jag inte.)

inte spelar någon roll vilken sorts samhälle vi lever i; det är bara "tycke och smak" som avgör vilket samhällssystem man råkar föredra. Men vi har idag en hel del erfarenhet av olika samhällssystem. Vi har haft socialism och kommunism, vi har haft fascism och nazism, vi har haft teokrati, vi har haft feodalism, vi har haft absolut monarki (och säg till om jag glömt något) – allt samhällssystem som definitivt *inte* grundar sig på någon korrekt rättighetsfilosofi. Alla har lett till katastrof. Är det här en *tillfällighet*? Och skulle det ha blivit bättre (och katastroferna kunnat avväjas) ifall vi bara varit lite mer *överens* om dessa samhällssystemens förträfflighet?

Viss erfarenhet har vi också haft av ett samhälle som faktiskt grundar sig på principen om individens rättigheter. För även om den här principen har urholkats och urvattnats en hel del, så finns det ändå en gnutta av den kvar i det samhälle vi lever i idag. Lite bättre har det allt blivit sedan den absoluta monarkins tid, även om det långt ifrån är perfekt. Knappast någon tillfällighet det heller; och inte beror det *bara* på att vi är så rörande överens.

Nu kan det ju vara så att vi pratar förbi varandra här, och att du i själva verket håller med mig om vad jag skrivit ovan. Hoppas det är så. Men veta kan jag ju inte.

\$\$\$

Eon: En annan sak är besynnerlig, och det är det här med att dela upp hela mänskligheten i "subjektivist" och (får jag förmoda) "objektivist". Vad är poängen med uppdelningen där en del är 0,003 ppm av jordens befolkning och en del som är resten? Det är ju som att dela upp människokroppen i lillfingernageln och "resten".

Det här är en missuppfattning som jag bra gärna skulle vilja reda ut. Nej, jag gör definitivt inte någon sådan uppdelning. Subjektivism är en åkomma som får människor att förlora kontakten med verkligheten, och den existerar i varierande grad hos alla människor. Den existerar även ibland hos personer som kallar sig "objektivister". Det kan nog t.o.m. hända att jag själv haft en släng av åkomman någon gång, precis som jag ibland har varit förkyld. Och naturligtvis är det inte sant att 99,997% av mänskligheten lider av subjektivism 100% av tiden.

Men det är en annan sak när subjektivism försvaras på filosofiska grunder och predikas från våra lärosäten. Det är att jämföra med en läkare som står på bakteriernas sida mot patienten.¹⁰

Kort utvikning om geléhallon

Eftersom Henrik (i djurrättstråden) drog upp frågan om geléhallon, får jag väl säga några ord om geléhallonets natur och essens.

Om jag skulle göra ett försök till medling så skulle det väl bli ungefär så här:

Eon: Hävdar du att det faktum att relationen mellan en näve geléhallon och min tunga ger upphov till en söt smak är ett "värdeomdöme", eller tillerkänner du det status av ett objektiva faktum baserat på geléhallons, smaklökar och mänskliga nervsystems natur? [etc.]

Visst är det ett värdeomdöme. Om geléhallon smakar gott, så sätter jag förstås också värde på dem. Men det är ju inte det jag är oenig med subjektivisterna om, utan om idén att värdeomdömen inte kan vara objektiva.

Det finns likheter och skillnader mellan gastronomiska omdömen och moraliska omdömen. Likheten är att det i båda fallen är fråga om en *interaktion* mellan ett subjekt och ett objekt. Geléhallonet är inte gott "i sig", med bortseende från våra smaklökar. Men inte heller sitter den goda smaken i smaklökarna med bortseende från geléhallonet. För att uttrycka det på enkel svenska: man måste stoppa geléhallonet i munnen för att det ska smaka gott!

Men där upphör alltså likheten och skillnaderna tar vid. Man behöver ingen utvecklad gastronomisk teori för att konstatera att geléhallonet smakar gott. (Man kan behöva en fysiologisk teori för att förklara varför geléhallonet smakar illa, ifall man inte är riktigt frisk när man smakar på det, men det är en annan sak.) Blotta smakförmimelsen räcker gott som kriterium. Så när det utbryter debatter om vilken maträtt som är objektiva bäst (gös eller Biff Rydberg eller någon het vindaloo Gryta), så är dessa debatter också skämtsamt menade.

Också när det gäller etik och politik handlar det om en interaktion mellan subjekt och objekt. Det som är gott eller ont är inte gott eller ont "i sig"; det är alltid gott eller ont *för* någon. Om ett samhälle ska kallas gott, måste det vara gott för oss som *lever* i det samhället.

Men här räcker alltså inte "blotta förmimelsen" till. Det är klart att man säga att det "känns taskigt" att betala skyhöga skatter – eller att hamna i Gulag eller en gaskammare. Men det kan ju också "kännas taskigt" att förlora jobbet i ett fritt samhälle, eller att inte få ja på första bästa frieri. "Känns fint" och "känns taskigt" är inte mycket till kriterier.

Vad som behövs är alltså kriterier. För att göra en lång historia kort, så är de grundläggande kriterierna: inom etiken, människans liv som yttersta värdemätare, och inom politiken, människans rätt till liv som den grundläggande rättigheten.

Detta var alltså en repetitionskurs av vad som tas upp mera utförligt i "Gastronomi och moral".

¹⁰⁾ Jämförelsen är plankad från George Reisman, även om han använde den i ett annat sammanhang. "Om en påstådd vetenskaplig expert tror på naturens egenvärde, då är hans råd likvärdiga med råd från en läkare som står på bakteriernas sida snarare än på patientens, om man nu kan föreställa sig något sådant." ("Den giftiga miljö rörelsen.")

Objektivismen kritiserad från dårhuset

Från en debattråd med "kritik" av objektivismen. Jag har tidigare kallat sign. Butjo för ett "dårhushjon". Inte särskilt snällt, kanske, men varför ska man jämt vara snäll? Läs vad han skriver!

Butjo: För det första förutsätter objektivismen att medvetandet, egot, har identitet över tid, utan att bevisa detta.

Men Butjo, nu sitter du väl ändå på dårhuset igen? Och sitter och tvivlar på om ditt medvetande har någon "identitet över tid". Hur bär du dig då åt för att minnas vad som hände för tio år sedan? Eller ens igår?

Till att börja med är ju det här med "personlig identitet över tid" en ren självklarhet. Det är samma person, med samma medvetande, som skriver det här inlägget som en gång för 63 år sedan först slog upp sina blå på Floragatan i Hjo. Enda skillnaden är att detta medvetande idag rymmer lite mer information och lite mer hårt tillkämpad visdom än då. (Den "filosofiska gåtan" - att man är en och samma person fastän man förändras över tiden - löstes av Aristoteles, som påpekade att "förändring" förutsätter "det som förändras".)

Idén att man måste minnas precis allt man varit med om för att vara "samma person med samma medvetande" är lite för absurd för att ens bemötas. Och vad beträffar "glömska", så är det ju samma medvetande som ibland glömmet saker som det som ibland kommer ihåg saker.

Varför du överhuvudtaget resonerar på det här sättet är förstås den Stora Gåtan. Men du spårar ju ur på samma sätt när det gäller yttervärldens existens och den fria viljan. Så det är kanske inte så konstigt. Dårhusmäsigt är det hur som helst.

Om nu allting i objektivismen är så självklart som vill ha det till, varför skrev då Rand och Peikoff om det överhuvudtaget?

Men Butjo, nu har du ju börjat ljuga också. Att *allting* i objektivismen skulle vara självklart är det ingen som har påstått.

Det är väldigt fullt att ljuga, så lägg av med det. Med en gång.

MC: I det här fallet används "självklart" med innebörden att vissa begrepp är obevisbara eftersom de själva är grunden till bevisföringen.

Jag måste vara petig och protestera mot formuleringen här. En självklarhet behöver inte nödvändigtvis ligga till grund för någon bevisföring. Jag kan t.ex. säga "Solen lyser och värmer" utan att vilja bevisa något med det. Eller: "Det var ett förfärligt ösregn i Helsingfors igår."¹¹

Vad det här med "personlig identitet över tid" beträffar, så är det en självklarhet jag inte ens haft anledning reflektera över (än mindre då lägga till grund för någon bevisföring) förrän jag råkade besöka det här dårhuset.

\$\$\$

Butjo: Satt och väntade på ett bevis, i takt med att Peikoff bevisade medvetandets existens.

Det finns inget sådant bevis i *OPAR*. "Medvetande" är ett axiomatiskt begrepp, och sådana bevisar man inte. Kan man verkligen läsa *OPAR* och missa en så elementär poäng?

Satt just och funderade om jag skulle byta ut "bevisade" mot ett annat ord...

Peikoff själv använder ordet "validera". Poängen är alltså att man inte kan bevisa ett axiom, för ett sådant "bevis" skulle med nödvändighet bli cirkulärt, men att man däremot kan demonstrera att något faktiskt *är* ett axiom, d.v.s. att det ligger i botten på all kunskap.

Vad beträffar medvetandets "identitet över tid", skulle jag sådär på rak arm kalla det ett korollarium till identitetslagen.

JH (citerar Butjo): "Identitet i logik kan bara gälla mellan ett objekt och sig självt."

Det finns en definition av identitet i *OPAR*. Vi borde väl hålla oss till den, åtminstone i denna tråd?

Jovisst, men hur skiljer sig den definitionen från vad Butjo säger här? Allt som är är vad det är och inte någonting annat. (Min formulering i och för sig, men det är väl i sak vad Peikoff skriver också?)

Butjo: Det som jag vänder mig mot är definitionen att två olika mål i fotboll, två olika berlinermunkar, eller två olika mobiltelefoner kan vara "identiska" bara för att de, för blotta ögat, ser likadana ut.

Men när, var och hur blev en sådan idé en del av, eller en implikation av, objektivismen??? Vad är det egentligen du sitter här och försöker vederlägga???

(Det blir som synes fler och fler frågetecken...)

Så om en person har samma personlighet som du, samma åsikter, samma värderingar, samma kunskap, samma minnen samt ont i axeln, delar ni ett medvetande. Tänk om jag lär mig allt om dig, och skaffas samma åsikter etc., och studerar dina upplevelser så att det verkar som om jag minns saker du gjort, då är vi samma person enligt dessa kriterier. De objektiva fakta vi kan observera är att jag har ett minne av att jag skrev inlägget, samt att kanske någon såg mig, eller någon som var väldigt lik mig, skriva det. Av detta följer dock inte att den person som skrev inlägget har samma medvetande som den person som skriver detta inlägg.

Kan det råda något som helst tvivel om att Butjo är ett dårhushjon? (Eller filosofistuderande, men det är strängt taget samma sak.)

¹¹) Skrevs under friidrotts-VM 2005.

Nu finns det faktiskt en amerikansk filosofiprofessor – vad jag förstår rätt uppbyren och med en anseilig anhängarskara – som har idéer som är ännu bisarrare än Butjos (hans namn är Derek Parfit). Hans argument mot "personlig identitet över tid" går så här: om man mal ned en person till köttfärs och sedan skeppar iväg köttfärsen till någon främmande planet med lite avancerad teknologi och bygger upp personen på nytt där – då är personen inte längre densamme, fastän han är densamme.

Butjo kan ju grubbla över det här. Vi andra har kanske annat att syssla med.

Henrik.J (citerar Butjo): "Det är helt enkelt vi människor som förser saker med en identitet över tiden, för att världen inte skall framstå som kaotisk."

Med andra ord: Medvetande uppfinner, inte upptäcker, identitet. Det är alltså raka motsatsen till objektivismens tredje axiom -> identitetslagen.

POS skulle kanske smälla vedträet i huvudet på dig.

Jag skulle nog i stället smälla honom i huvudet med *Kritik av det rena förnuftet*, för det här är förstås rena rama kantianismen.

Jag minns att jag faktiskt konfronterade POS med ett liknande resonemang för ett antal år sen när jag var om inte ung så i alla fall lite dummare än nu. Han drabbades inte av gallfeber då i alla fall, men att han inte ger mycket för den här sortens små tankeexperiment framgick väl i och för sig ganska tydligt...

Vad jag till slut lyckats begripa och som man kan önska dig att också upptäcka är att såna här spekulationer är fullständigt poänglösa.

Grattis till insikten!

Att Butjo kommer med ett sådant här resonemang visar bara att han inte alls är på permis från något filosofiskt dårhus, utan tvärtom fast besluten att aldrig lämna dårhuset. Fast varför det faktum att det finns dårar i världen skulle reta gallfeber på mig vet jag inte. Däremot borde det finnas vissa smittskyddsrestriktioner när de försöker sprida dårskapen vidare.

\$\$\$

[Någon skrev:] SAOL anger följande fyra alternativa betydelser för *identifiera*: känna igen, bestämma; betrakta som sammanfallande, likställa. Det är helt uppenbart att det är betydelsen *bestämma* som avses i din kontext – alltså att med sina egna värderingar av de sex objekten (är det förresten det här som dom menar feministerna när dom säger att män objektifierar kvinnor?) komma fram till vem man anser vara minst vacker. Marit Paulsen är den hon är oavsett vad du eller jag tycker om hennes utseende eller för den delen inre kvaliteter.

Henrik.J: En helt meningslös lek med ord enligt min mening.

Håller fullständigt med. Nu är det ju så att somliga menar att en filosofisk debatt går ut på att missförstå allt som överhuvudtaget låter sig missförstås (plus en hel del som inte låter sig missförstås). Detta faktum saknar all filosofisk relevans; däremot är det förstås relevant för bedömningen av en sådan debattörs motiv och karaktär.

Och naturligtvis är exemplet du bemöter ett praktexempel på ekvivokation. För det är förstås all skillnad i världen på att identifiera något i bemärkelsen "bestämma vad det är" och att identifiera en sak eller person med en annan sak eller person. Och det betyder i sin tur att personen som kommer med exemplet inte använder språket som ett verktyg för att klarlägga, utan tvärtom som ett verktyg för att skapa förvirring.

Utvikning om Aristoteles

FL: Vad sade han [Aristoteles]? I vilken bok?

Jag kan eller minns inte den exakta formuleringen, men jag är rätt säker på att det står i *Kategorierna*. Ska kolla upp det närmare, när friidrotts-VM är över.

Aristoteles (citerad av GML): One and the same [entity], while retaining its identity, is yet capable of admitting contrary qualities. The same individual person is at one time white, at another black, at one time warm, at another cold, at one time good, at another bad. ... It is by themselves changing that [entities] admit contrary qualities. It is thus that that which was hot becomes cold, for it has entered into a different state ... and in the same way in all other cases it is by changing that entities are capable of admitting contrary qualities.

Tack för citatet! (Jag bläddrade igenom *Kategorierna* i gårdmorse, och det var precis det här jag själv var ute efter.)

Ett enkelt och vardagligt exempel skulle vara att man sätter på en spisplatta. Då antar plattan "konträra kvaliteter": den blir varm, och när man sedan stänger av den, svalnar den igen. Och ingen utanför dårhusen och filosofiinstitutionerna skulle betvivla att det är samma platta.

Fast, för att anknyta till den filosofihistoriska kontexten, skulle Herakleitos hävda att det faktiskt *är* en annan platta, och Parmenides skulle kontra med att vi är utsatta för en illusion när vi tror att plattans temperatur förändras. Och det är väl sådana urgamla insikter som nu nått fram till d... – f'låt, filosofiinstitutionerna.

Det är förstås likadant med det där att man glömmer ibland och minns ibland. Vill man prata som Aristoteles, så säger man att ens medvetande "medger (eller antar) konträra kvaliteter".

Inget konstigt egentligen; det är ju bara det att somliga tror att filosofi går ut på att röra till de enklaste saker.

Utvikning om den senare Wittgenstein

Marcus: Man kan jämföra med begreppet spel, som är ett skolexempel i filosofiundervisningen. Det är svårt att räkna upp ett antal egenskaper som entydigt definierar spel. Även där är det frågan om överlappande mängder, i detta fall bildar det dock ett begrepp istället för identitet.

Det här kommer från "den senare Wittgenstein" och är Wittgensteins eget skolexempel på vad han kallar "familjelikhet". Ett ambitiöst försök att lösa problemet har gjorts av David Kelley i *The Art of Reasoning* (en lärobok i logik). Men det är länge sedan jag läste det, så jag ska inte försöka mig på någon sammanfattning.

Butjo: Så jäkla svårt är det inte. Familjelikhet innebär att A har något gemensamt med B, B har något gemensamt med C och C har något gemensamt med D. A och D har i detta fall inget gemensamt alls. Dock, det kan knytas ihop med hjälp av denna kedja av likheter.

Nu var det precis det här som var det problem jag skrev att Kelley gjort ett ambitiöst försök att lösa. Försök begripa vad jag skriver, innan du sätter igång och undervisar mig om saker som jag redan vet!

GML: Har inte Ayn Rand löst detta med sin begreppsbyggnadsteori?

Jag undrar också över hur detta har [att göra] med Butjos problem från början. Hans attack på identitetslagen verkar i grunden handla om förnekandet av det axiomatiska begreppet *entitet*, snarare än problem med hur begrepp bildas.

Egentligen är det här "off topic" (jag hakade på något Marcus skrev). Jag kanske kan kolla vad Kelley skrev exakt under helgen. Men i princip går det att hitta en gemensam nämnare för allt som subsumeras under begreppet "game" på engelska ("spel" eller "lek" på svenska), vilket är vad Wittgenstein menar inte låter sig göras.

\$\$\$

Jag är lite rostig på den senare Wittgenstein, men jag tror jag kan ge ett exempel som belyser hans tankegång.

Till att börja med: jag är väldigt lik min pappa, om man bortser från näsan, som kommer från mamma. Min pappa hade däremot samma näsa som min farfar, men farfar var å andra sidan mycket tunnhårigare och blev skallig på gamla dar, vilket varken jag eller pappa har blivit. Så jag är lik pappa, och han är lik farfar, utan att jag för den skull är särskilt lik farfar. Och min kusin har en huvudform som är väldigt lik farfars, men om ni såg mig och honom tillsammans, skulle ni knappast tro att vi var kusiner.

Och det är alltså så Wittgenstein menar att det förhåller sig med företeelser som täcks av samma ord eller begrepp.

Jag minns inte Wittgensteins eget exempel, men låt oss ta tre exempel på spel: schack, bridge och patiens. Schack och bridge har stora likheter: de går ut på att vinna över en motståndare, och de fordrar båda rätt mycket intelligens. Bridge och patiens har det gemensamt att man använder en kortlek i båda fallen. Men vad har schack och patiens gemensamt? Man har ingen motståndare att besegra i patiens, och den intelligens som fordras är minimal.

Nu finns det faktiskt ett fel i det här resonemanget – och Kelleys lösning är inte märkvärdigare än att vem som helst ska kunna komma på den. Men jag låter er andra gnugga geniknölarna över saken tills vidare.

GML: Jag misstänker att detta är ett problem helt i Wittgensteins ofokuserade huvud.

Ayn Rand: As reporters, linguistic analysts were accurate: Wittgenstein's theory that a concept refers to a conglomeration of things vaguely tied together by a "family resemblance" is a perfect description of the state of a mind out of focus. (*Introduction to Objectivist Epistemology*, s. 78.)

Min tantvän, som hör till Wittgensteins beundrare, brukar säga till mig att man uppskattar Wittgenstein till hans fulla förtjänst först när man insett att han inte menar någonting med det han säger.

Lucas (citerar Wikipedia): Philosopher David Kelley, in his popular introductory reasoning text *The Art of Reasoning*, defines the concept "game" as "a form of recreation constituted by a set of rules that specify an object to be attained and the permissible means of attaining it."

Jag hade tänkt citera den här definitionen själv. Det som håller ihop t.ex. schack och patiens är att båda följer strikta regler och att det är reglerna som konstituerar spelet. Ska väl bara påpeka att i boken föregås definitionen av ett par tre sidors resonemang.

This covers most cases well, but does not quite fit with things like war games and sports which often are not played for entertainment but to build skills for later use.

Fast den invändningen håller inte. Om man spelar fotboll i korplaget för att hålla sig i trim, eller om man blir proffs för att tjäna pengar, så ändrar det inte det faktum att fotboll "konstitueras av ett regelverk" och att det går ut på att göra fler mål än motståndarlaget.

Lucas: Jag tror att POS säger att Wittgenstein sade att det inte finns någon dimension att utelämna mått på som är gemensam för alla betydelser av begreppet game, uttryckt på objektivistpråk.

Nu var jag en osjälvständig tänkare här och refererade till David Kelley hellre än att komma med något eget. Men Kelley använde sig inte heller av "principen att utelämna mått" i sitt resonemang. Och jag kan inte se att den principen är nödvändig i just det här sammanhanget. Gammaldags "förrändiansk" begreppsexercis räcker gott!

Om principer

(i)

Objektivisterna här på forumet måste vara riktigt usla pedagoger, när de aldrig lyckas förklara vad de menar. Här pratas det alltså vitt och brett om något som kallas "principer", utan någon förklaring av vad denna besynnerliga term egentligen står för. (OK, det här var "tongue in cheek", så ingen behöver ta åt sig.)

Ayn Rand definierade en princip som "a fundamental, primary, or general truth, on which other truths depend". (Saxat ur *The Ayn Rand Lexicon*.) Jag vet inte om den definitionen var hennes egen eller om hon tagit den ur någon ordbok. I min ordbok är den första definitionen "a basic truth, law, or assumption". Säger väl i princip samma sak, eftersom frasen "on which other truths depend" ändå är implicit i ordet "basic".

I en av Peikoffs föreläsningsserier (minns tyvärr inte vilken) var det en elev som föreslog som exempel på en princip att man ska ta på sig galoscherna när man går ut, eftersom det kan bli regn. Peikoff invände att det här verkligen inte är någon princip, utan på sin höjd en tumregel. Ska man formulera en princip, måste det bli något i stil med "man ska vara beredd på oförutsedda omständigheter". För det täcker ju in betydligt mer än att man ska räkna med möjligheten av regn: t.ex. sådant som att man ska lägga undan lite pengar från sin lön varje månad för att kunna möta oförutsedda utgifter; eller att man ska be grannen hålla ett öga på ens hus eller lägenhet, ifall man ger sig ut på en längre resa.

Här på forumet var det någon som påstod att han hade som princip att borsta tänderna varje kväll. Inte mycket till princip det heller, för hur många andra sanningar är beroende av denna sanning? Jag kan bara tänka mig sju: att man ska borsta tänderna varje måndag, o.s.v. för resten av veckodagarna. En princip skulle vara att man ska "sköta sin personliga hygien", för det subsumerar så mycket mera: inte bara tandborstning, utan också att man ska tvätta sig, raka sig, schamponera håret, klippa naglarna, klämma ut pormaskar och hålla ollonet rent från den där vita geggan som kallas "smegma". (Nej, jag skulle inte tagit med det sista, för nu kommer alla att haka upp sig på det.)

GML: Men det är inte helt fel, för det ökar den här trådens popularitet och fler unga aspirerande objektivister går in här.

Här får de då, utöver råd om korrekt penisvård, även vapen att ta till mot subjektivisterna.

Ska svara på det här, när jag har skrattat färdigt...

\$\$\$

Eftersom GML ändå retat mig till skratt, får jag försöka skriva något roligt. Följande fiktiva debatt utspinner sig mellan POS och Lucas:

POS: Ett gott skratt förlänger livet!

Lucas: Här medger du alltså att din värdemätare inte är något annat än att leva så länge som möjligt.

POS: Mja, det var nog inte riktigt så jag menade. Ett gott skratt är ett värde i sig självt, och att det också förlänger livet är s.a.s. en biprodukt. Även om det till äventyrs inte förlänger livet, så är det bra i alla fall att få skratta någon gång.

Lucas: Men nu har du ju ett tuttifruitti av självändamål! Förut sade du att det var livet som var det yttersta värdet, och nu säger du att det är skrattet som ger livet dess värde!

POS börjar misstänka att han håller på att förlora debatten och torkar en tår ur ögonvrån. Men efter en stunds funderande rycker han upp sig och kommer med följande replik:

POS: Men ett gott skratt är ju inget annat än en aspekt av ett gott liv! Det finns två dimensioner här: livslängd och livskvalitet; och de står ju inte direkt i motsättning till varandra.

Vad Lucas har för svar på det har väl aldrig blivit riktigt klart. Men nu blandar sig en tredje part i debatten:

"Det stämmer ju inte alls att ett gott skratt alltid förlänger livet! Charlie Parker skrattade ihjäl sig framför TVn, när han fick höra att Jimmy Dorsey hade blivit utnämnd till årets altsaxofonist år 1955."¹²

POS börjar tro att slaget är förlorat och torkar en tår ur andra ögonvrån. Han funderar på om han ska replikera att just det här skrattet inte var ett gott skratt utan ett ont skratt; men inser rätt snart att ett sådant argument skulle vara "question-begging". Sedan drar han sig till minnes vad Aristoteles brukade säga om sanna principer: att de gäller "alltid eller för det mesta"; men han är inte riktigt nöjd med det heller, för i så fall fordras det en bra förklaring på de undantag man hittar, och det kan leda lite väl långt. Till sist drar han sig till minnes vad han har hört om "kontext", och kommer äntligen fram till ett bra svar:

POS: Men då måste man ju också hålla i minnet att Charlie Parker vid den här tiden redan var rätt illa därän på grund av långvarigt missbruk av både alkohol och narkotika. Det kan ju förklara att skrattet just i detta enstaka undantagsfall förkortade livet i stället för att förlänga det.

Och därmed har POS alltså äntligen gått segrande ur denna fiktiva debatt!

¹²⁾ Jag tror det var Jimmy Dorsey. Det kan ha varit Tommy Dorsey i stället, eller någon helt annan. Jazzexperterna på forumet får korrigera mig, om jag har fel.

(ii)

MB: Ayn Rand förespråkade t.ex. stöld i nödfall.

V ar i all världen har du fått det ifrån?

[Från en intervju med Ayn Rand:] Miss Rand, then you would say that a person who was starving, and the only way he could acquire food was to take the food of a second party, then he would have no right, even though it meant his own life, to take the food.

Ayn Rand: Not in normal circumstances, but that question sometimes is asked about emergency situations. For instance, supposing you are washed ashore after a shipwreck, and there is a locked house which is not yours, but you're starving and you might die the next moment, and there is food in this house, what is your moral behavior? I would say again, this is an emergency situation, and please consult my article "The Ethics Of Emergencies" in *The Virtue Of Selfishness* for a fuller discussion of this subject. But to state the issue in brief, I would say that you would have the right to break in and eat the food that you need, and then when you reach the nearest policeman, admit what you have done, and undertake to repay the man when you are able to work. In other words, you may, in an emergency situation, save your life, but not as "of right." You would regard it as an emergency, and then, still recognizing the property right of the owner, you would retribute whatever you have taken, and that would be moral on both parts.

Jag håller med om vad hon säger här.

Egentligen hade jag tänkt ta upp det här för ett par veckor sedan, men det blev inte av, för det kom för mycket annat i vägen. Du kanske minns att Butjo blev instängd i någon annans matkällare och var tvungen att sno en del av maten för att slippa svälta ihjäl? Och det är precis vad jag skulle råda honom till också! När han väl är räddad, kan han kompensera ägaren för vad han ätit.

Somliga är väldigt förtjusta i att ge sådana här exempel för att kasta tvivel över idén om äganderätt (och om rättigheter i allmänhet), så jag ska ge ett par till:

Anta att du är skeppsbruten och nu jagas av ett koppel hungriga hajar. Du kommer fram till en ö och tror att du är räddad, men se, det finns en skylt där det står: "Privat område. Tillträde förbjudet." Så bara för att respektera äganderätten måste du vända om och försöka "gods snakke" med hajarna. ("Gods snakke", därför att jag ursprungligen läste det här i en uppsats på norska¹³ och fastnade för ordet.)

Ett annat exempel: en liten pojke håller på att drunkna, och det finns en roddbåt till hands som du skulle kunna använda i ett räddningsförsök. Men nu är det så att pojken råkar vara svart, och ägaren till roddbåten är en rabiat rasist, som inte vill se svarta pojkar räddade från drunkningsdöden. Så han förbjuder dig att använda roddbåten. Ska du nu respektera rasistsvinets äganderätt och låta pojken drunkna? Nej, självfallet ska du ta roddbåten, och sedan får rasistsvinet göra upp med dig i domstol om det här tillgreppet. (Och det här är alltså ett exempel som jag sett framföras *på fullt allvar*.)¹⁴

Observera nu: principen som attackeras med exempel av den här typen är att vi har vissa oförytterliga rättigheter, av vilka äganderätten är en. Om vi accepterade deras idé, att vi inte har några rättigheter, därför att det finns fall där "rätten till liv" och "äganderätten" kommer i konflikt med varandra - och alltså övergav principen om oförytterliga rättigheter - så skulle vi vara *rättslösa*. Så detta är det uppenbara motivet bakom den här sortens exempel: att göra oss *rättslösa*. Sedan går det alldeles utmärkt att mörda, förslava eller plundra oss.

Vad är nu det filosofiskt korrekta svaret på dessa exempel?

Till att börja med är det fråga om synnerligen konstruerade exempel, och sannolikheten för att vi skulle hamna i någon liknande situation är en på miljonen (eller miljarden). Hur ofta har Butjo verkligen blivit instängd i den där matkällaren? Hur ofta är man förföljd av ett koppel hajar? När inträffade den där händelsen med den rasistiske roddbåtsägaren någonsin i verkliga livet?

Men OK, nödsituationer *kan* inträffa, så ett mer fundamentalt svar behövs.

Observera inledningsvis att vi behöver *någon* sorts *principer* för att leva här i jämmerdalen¹⁵. Och principer existerar i en hierarki: somliga är överordnade, andra underordnade. Jag nämnde i en tidigare tråd att det är en princip att man ska sköta sin personliga hygien (och att den principen inte bara innefattar tandborstning utan en del annat också). Men den principen kan föras tillbaka på en mer överordnad princip (som innefattar lite mer än bara hygien), nämligen att man ska ta ansvar för sitt eget liv eller "ta vara på sig själv".

Och det är den övergripande principen som bestämmer kontexten för den underordnade principens giltighet. Anta t.ex. att du drabbas av slaganfall (eller någon annan plötslig sjukdom) och måste ta dig till sjukhuset illa kvickt. Men du har inte hunnit raka dig eller borsta tänderna, när slaganfallet kommer. Så du åker till sjukhuset orakad och med oborstade tänder. Betyder väl knappast att du har *övergett* principen "sköta sin personliga hygien". Bara att den tillfälligt får stå tillbaka för något viktigare.

Vi behöver också principer för att leva samman i ett samhälle. Och den mest övergripande av dessa principer är "rätten till liv". Äganderätten är en implikation av denna grundläggande rätt. Den handlar om att vi människor måste arbeta för vårt uppehälle och behålla frukterna av vårt arbete. Om staten eller maffian tillåts sno de frukterna, så var vårt arbete bortkastat. I slutändan (om det görs konsekvent) betyder det att vi dör av svält. Men vad

¹³) Skrivet av Vegard Martinsen.

¹⁴) Jag tar upp det här exemplet i *Nattväktaren*, årg. 3, nr 8-9, i avsnittet om John Rawls.

¹⁵) Ta nu inte ordet "jämmerdal" för allvarligt här.

är det som bestämmer kontexten för när äganderätten är en giltig princip? Den övergripande principen om rätt till liv!

Men allt exemplen ovan går ut på är ju faktiskt att äganderätten ska användas som ett instrument att ta livet av folk! Ondskefullt missbruk av en god princip, helt enkelt.

GML: Se så! Lyssna nu grabbar på vad PO sa! (Vissa borde få betala en slant för att få så här pedagogiska svar på sina frågor.)

Om rättigheter

(i)

Henrik.J: Enligt min uppfattning (någon mer beläst i ämnet får gärna komma med invändningar eller utvecklingar) så kan man sammanfatta våra rättigheter gentemot andra människor som följer av att vi är just människor och förnuftsvarerlor så här ungefär:

1) Rätten till liv/hälsa (Andra människor får inte initiera angreppsvåld mot oss eller på annat vis utöva tvång mot oss som innebär ett fysiskt hot mot vår hälsa eller t.o.m. vårt liv)

2) Rätten att handla på sätt vi själva önskar (Jag får röra mig vart jag vill, sysselsätta mig med vad jag vill och säga vad jag vill – så länge inte detta innebär ett intrång i någon annans negativa rättigheter)

3) Rätten till min egendom och produkterna av mitt arbete (vilket i grunden oftast är samma sak)

Tycker ni att de logiska argumenten är lika starka för alla dessa tre naturrättigheter? Själv tycker jag att alla står starka som allmänna principer. Rätten till liv och hälsa är den överordnade och också den lättaste. Rätten till handlingsfrihet är stark och i min uppfattning också i princip invändningsfri. Vi kan inte leva och existera – åtminstone inte i någon mer kvalitativ bemärkelse – om vi inte är skyddade från hot mot vårt liv och hälsa och är fria att bruka vårt förnuft. [Henriks inlägg var betydligt längre; jag har försökt få med det väsentliga.]

Henrik, du gör ett misstag i själva sättet att ställa frågan. Du behandlar våra rättigheter som om de vore separata och kunde valideras var för sig, oberoende av varandra.¹⁶ Och så är det ju inte.

Den grundläggande rättigheten är rätten till liv, och de övriga (liv, frihet, strävan efter lycka) är direkta implikationer (med ett fint ord "korollarier") till den rätten. Rätten till liv innebär rätten att utföra de handlingar som behövs för att upprätthålla livet – och dessutom göra det till ett liv värt att leva. Och bara att säga detta är att implicera rätten till frihet. Äganderätten följer ur det faktum att vi människor måste arbeta och producera för att leva och därför också måste kunna behålla och förfoga över frukterna av vårt arbete. Och "strävan efter lycka" följer ur det faktum att vitsen med att leva inte bara är att överleva för stunden utan också att få ut något av livet.

Sedan finns en del mer detaljerade rättigheter som också följer ur den grundläggande. "Rätten att ha sitt privatliv i fred" skulle vara ett exempel. Eller "rätten att inte dömas ohörd". Går man för mycket in i detalj, blir det lite löjligt. T.ex. "rätten att klippa tånaglarna ifred en torsdagkväll utan att behöva störas av telefonsamtal från SIFO, som gör en enkät om människors inställning till begreppet 'rättigheter'."

Så därför är valideringsfrågan rätt enkel. Har vi rätt till liv, så har vi de "korollära" rättigheterna också. Har vi inte rätt till liv, så har vi inga andra rättigheter heller.

Nu finns det ju intellektuella monster här i världen. Ett sådant monster skulle kunna säga att man gott kan hålla någon inspärrad i en fängelsehåla och ändå respektera rätten till liv, bara genom att sticka åt honom en matskål en gång om dagen. Till sådana monster finns bara en sak att säga: det är monstret.

Det finns andra exempel. Häromsistens läste jag något dokument (jag tror det var EU-konstitutionen), där en mening om "rätten till liv" omedelbart följdes av en tirad mot dödsstraffet. Här reduceras alltså "rätten till liv" till enbart "rätten att slippa bli avrättad". Dessutom reserveras "rätten till liv" till att gälla dem som kränkt denna rätt (ifall det nu handlar om dödsstraff för mord, men det måste det väl göra). Vi som inte mördar kan se oss i månen efter rättigheter.

Mannbro: Enligt mig stammar alla rättigheter ur själväganderätten.

Håller med; men det är faktiskt att säga samma sak med andra ord. "Jag är den ende rättmätige ägaren till mitt eget liv" är ju bara ett litet omständligt sätt att säga: "Jag har rätt till mitt liv."

¹⁶) Det är möjligt att jag misstolkar Henrik intention här. Han skriver ju faktiskt att rätten till liv är överordnad.

(Nu blir det lätt lite käbbel om det här, eftersom det ser ut som att man härleder "rätten till liv" ur "ägar-rätten" i stället för tvärtom. En invändning jag har sett är att "ägar" handlar om en persons relation till yttre föremål; så hur kan man "äga" sig själv? Men sådant är sterila ordstrider. Ser man till andemeningen, är det korrekt. Det är bara en onödigt långrandig formulering.)

(ii) "Positiva" och "negativa" rättigheter

Fritte: Varför heter det egentligen så? Varför heter de positiva rättigheterna "negativa rättigheter" och de negativa rättigheterna "positiva rättigheter". Är det tvärtom-leken?

FN: Namnen avser rättigheternas regleringsförhållanden. Negativa rättigheter är rättigheter till en *avsaknad* av yttre inblandning (våld, stöld, hinder i handlingsfrihet, etc.), positiva är rättigheter *till* något (socialbidrag, minimilön, mat, arbete, kabelTV, etc.).

Jag håller med Fritte här. Det är "tvärtom-leken". De rättigheter vi faktiskt har (rätten till liv, etc.) är *positiva* rättigheter: de handlar om att vi ska ha lov att utföra de handlingar som behövs för att vi ska kunna upprätthålla livet och göra något bra av det. Att andra inte får *hindra* oss är en implikation. De "rättigheter" som *kallas* positiva är i själva verket inga rättigheter *alls*.

I och för sig är det här "terminologiskt käbbel". Men terminologin *är* förvirrande. Och dessutom kan man ju misstänka något skumt här: att liberaler går omkring och är väldigt negativa, och att bara socialister är positiva.

\$\$\$

Ursäkta om jag är tjugig, men jag förstår fortfarande inte vad problemet är här. Terminologin är förvirrande och vilseledande. Vi har *rättigheter*, punkt, slut.

FN: "Rättigheter" är nog egentligen inte rättvisande, i original så heter det "negative/positive liberty", och några har försökt sig på att skilja det från "negative/positive freedom", sen har det blivit "negative/positive rights".

Men gör det här den minsta skillnad i sak?

Positive liberty is often described as freedom to achieve certain ends, while negative liberty is described as freedom from external coercion (the act of compelling by force of authority).

Men det här citatet visar ju att det är fråga om två sidor av precis samma mynt. Frihet *betyder* att det inte finns några hinder i vägen. Ta "fritt fall" som ett exempel. Att en sten faller fritt betyder att det inte finns något som hindrar stenen från att falla. Och "frihet att eftersträva (eller uppnå) vissa mål" är *precis* detsamma som att man inte hindras av något yttre tvång.

Detta *är och förblir* en ren ordstrid! Och en onödig ordstrid, på köpet.

(iii) Subjektivistisk struntprat om våld

JN: Vad som uppfattas som våld är en subjektiv värdering.

J, det är klart att det som bara *uppfattas* som våld är subjektivt. Men det hindrar ju inte att en hel del av det som uppfattas som våld också *är* våld. Och det som *är* är inte subjektivt.

Våldtäkt behöver inte medföra fysiska skador, men uppfattas likväl som våld.

Har du någonsin ägnat en tanke åt de *psykiska* skador våldtäktsoffer kan (som du i subjektivistiskt nit skriver) "uppfatta"? Och hur sjutton kan du ens nämna detta på samma dag som att man skulle kunna bli störd av att muslimer vänder ändan i vädret när de förrättar sin middagsbön?¹⁷ (Jag blir arg när jag läser sådant här, och *det* får du gärna kalla "subjektivt".)

Det vore intressant med en definition av vilka "negativa rättigheter" som inte kan vara "rättigheter" (i den betydelsen POS och Henrik J. framfört).

Ursäkta, men det är inte ett dugg intressant, eftersom distinktionen mellan "positiva" och "negativa" rättigheter hursomhelst är rena ordvrängerierna. De rättigheter jag och Henrik skrivit om är rätten till liv och dess korollarier. De rättigheterna är *positiva*, i den enkla bemärkelsen att de innebär rätten att handla så att man befrämjar sitt liv. Den "negativa rätten" – att andra ska respektera vår rätt att leva-och-leva-väl – är en "negativ" *skyldighet*.

Ayn Rand: En rättighet är därför för varje individ en moralisk sanktion av något *positivt* – av hans frihet att handla efter eget omdöme, för sina egna mål, efter sitt eget *frivilliga, icke påtvingna* val. Vad hans medmänniskor beträffar, ålägger hans rättigheter inte dem några skyldigheter annat än av *negativt* slag: att avstå från att kränka hans rättigheter. ("Människans rättigheter"; finns i både *Kapitalismen: det okända idealet* och i *Själviskhetens dygd*.)

Eftersom intresset här tycks fokuserat på ord snarare än på sak, får jag väl påpeka att det inte står ett ord här om "negativa rättigheter", bara om en "negativ skyldighet". Sedan kan ni ju alltid käbbla vidare om det är Ayn Rand eller Isaiah Berlin som ska bestämma hur vi ska använda orden...

Ännu värre struntprat:

JN: Om man tittar på Rands definition så kan jag inte se annat än att följande rättigheter ryms inom den:

"Rätt att slippa se stressade människor omkring sig" (medmänniskorna behöver bara *avstå* från att jaga upp sig).

Det är väl ändå att gå lite långt. I så fall skulle jag kunna lagföra alla som skriver strunt här på forumet, eftersom det retar upp mig och därmed lägger hinder i vägen för min strävan efter lycka.

¹⁷) Något som denne debattör alltså hade nämnt som ett exempel på "rätten att slippa bli störd".

Skämt och allvar om humor

Någon undrade över hur objektivismen ställer sig till humor. Först några "objektivistiska skämt":

Q: How many Objectivists does it take to change a light bulb?

A: You second-hand, evading social metaphysician, Ayn Rand has already changed it. The world just hasn't noticed yet.

Inte särskilt roligt, men rätt träffsäkert i alla fall. Världen har faktiskt inte upptäckt att Ayn Rand "bytt glödlampa".

Q: Why was Ayn Rand so upset when Nathaniel Branden ended their affair?

A: Because he wasn't being Frank with her.

Humorbefriat svar: läs James Valliants bok om saken i stället.¹⁸

First the "ARI" version:

Q: What's two plus two?

A: Whatever Ayn Rand said it was.

Jag är som bekant inte helt överens med ARI själv, men det här är inte humor. Det är ett löjligt påhopp.

Immediately followed by the "TOC" version:

Q: What's two plus two?

A: Ayn Rand said it was "four," but she never followed up on her own groundbreaking insight. Now, thanks to the work of David Kelley, we're finally able to verify her result independently and give it the attention it deserves.

Lite småroligt.

\$\$\$

Byggarn: Tanken slår mig att [objektivismen] är en ideologi som kräver mycket av sina anhängare och att det därmed inte finns mycket över för humor som ironi som ibland driver med allvarliga ting.

Att den kan vara *krävande* kan jag hålla med om. Men är inte livet självt krävande? Jag har ett vagt minne av att det har varit rätt jobbigt ibland...

Ni som studerat objektivismen/objektivisterna genom åren: Är den och/eller dess anhängare humorlösa?

Gravallvarligen: nej. Nu får jag väl dra några objektivistiska skämt för att underbygga tesen. Får se om jag kommer på några...

Antar att detta kan bli mitt sista inlägg på forumet och att en Rand-fatwa är i antagande.

Får fundera på saken... Eller sammankalla objektivistmullorna i Strängnäs med omnejd till krismöte.

\$\$\$

GML: Man kan kort sammanfatta Ayn Rands syn på humor med följande:

- 1) Humor är inte en viktig del av livet, men den har sin plats i rätt sammanhang.
- 2) Humor är OK så länge den inte används för att nedvärdera det goda.

Att ha "självdistans" och skratta åt sig själv som är så poppis idag är inte moraliskt.

Den sammanfattningen stämmer bra. "Humor" finns f.ö. som uppslagsord i *The Ayn Rand Lexicon*, om någon vill ha det med hennes egna ord.

Jag hörde förresten frågestunden som citatet är hämtat från på band. (Det är från "Peikoffs grundkurs".) Det var ett väldigt indignerat svar på en väldigt dum fråga. T.ex. undrade frågeställaren: "What do Objectivists find humorous", och Ayn Rand svarade ungefär så här: "Hur *fan* ska jag kunna veta det? Det beror på vilken objektivist det gäller." (OK, svordomen här var ett tillägg av mig. Men den speglar stämningläget.)

Frågeställarens huvudinvändning var: "Humor doesn't seem to be a major concern of yours", och hennes svar som jag minns det var: "Är humor någon 'major concern' i *någons* liv, ifall man inte är professionell komiker?" Sedan följde en utläggning om att humor är "kryddan på anrättningen" - och visst är det bra med kryddor, men det är ju inte kryddorna man äter sig mätt på.

Sedan noterade hon också att människor som menar att hon saknar humor också brukar tycka är *Cyrano de Bergerac* är renons på humor. Jag vet inte hur många av er som har sett *Cyrano*, men de som har gjort det fattar nog poängen.¹⁹

Studera även POS användning av humor i sina essäer och inlägg.

Amen.

¹⁸ *The Passion of Ayn Rand's Critics*, Dallas: Durban House, 2005. (Att Branden inte var uppriktig är sant nog. Att det går att göra en ordlek av saken är ju en tillfällighet. - F.ö. var det Ayn Rand som "gjorde slut", inte Branden.)

¹⁹ Ayn Rands svar återges i *Ayn Rand Answers* (red. Robert Mayhew), men den boken utkom strax efter det att jag skrev detta. (Även Mayhews bok är ju något redigerad, ifall någon skulle hitta någon diskrepans mot vad jag skriver här.)

\$\$\$

FL: Läs gärna: En eftermiddag i dalen.²⁰

Den här satiren är ett kardinal exempel på "humor" i destruktivt syfte. Jag har god lust att utfärda en fatwa mot var och en som uppskattar den.

Läs Jurgen Hochmuths banbrytande analys "The Passion of POS"²¹ i stället!

Vilken del var värst? Bakfyllan och pruttarna eller att Roark skrattade åt rucklen?

Det första, naturligtvis. Den här satiren har en del imitationer av Ayn Rands litterära stil som är rätt träffsäkra. Men det ändrar inte mitt helhetsomdöme. Det är en satir som går ut på att göra narr av något gott.

\$\$\$

Wolfenstein: En gång så satt Ayn Rand och en grupp advokater och förberedde ett kontrakt för att ingen av dom manliga hjältarna i *Atlas Shrugged*-filmen, som var under förproduktion då, skulle få ha någon form av skäggväxt. Humorn ligger i att varenda en av advokaterna hade skägg/mustasch i någon form. Och det var objektivt roligt enligt Peikoff.

Jag ser faktiskt inte något roligt med det här. (Om det nu inte var så att advokaterna satt och gjorde förvånade miner.)

Ayn Rand hade någon aversion mot skäggväxt som jag uppriktigt sagt inte begriper. Så jag hoppas innerligt att jag inte en vacker dag upptäcker att det här är av samma dignitet som identitetslagen, etisk egoism eller kapitalismen som det enda moraliska systemet. I så fall får jag gå tillbaka till Aristoteles, som i varje fall hade skägg!

Och förresten vet jag inte vad som menas med att något är "objektivt roligt". Jag menar, skrattar man åt ett skämt, så skrattar man; och skrattar man inte, så skrattar man inte. Det är väl likadant med det som med den famösa köttfärrsåsen, som antingen faller en i smaken eller inte. Det finns objektiva kriterier för en hel del här i livet (som t.ex. om man ska ägna sig åt produktivt arbete eller i stället snylta på sina medmänniskor, och mycket annat). Men vad skulle vara ett objektivt kriterium för när man ska skratta eller gråta?

Det var Peikoff som sa "and that was objectively funny" om den händelsen.

OK. Förmodligen var han själv närvarande vid det här mötet och såg vilka miner advokaterna gjorde.

FL: Var det [det där om skägg] någonting hon bara sade, eller har hon skrivit mer utförligt om det?

Nej, det har hon inte. Och jag tror knappast hon betraktade det som någon av objektivismens hörnstenar, eller ens som en nödvändig implikation av någon av dessa hörnstenar.

Saken tas upp helt kort i Barbara Brandens "passionsbok" (tänker inte lägga ner tid på att bläddra fram sidhänvisning här). Där står det att Ayn Rand ansåg att skäggväxt var ett sätt att dölja någonting. Men jag ser ingen rim eller reson i den förklaringen heller.²²

\$\$\$

Byggarn: Är det bara jag som tycker att det är lite märkligt att objektivismen i viss mån "reglerar" vad som dåligt sex/förhållanden och humor?

Den enda regel jag lyckats hitta vad gäller humor är att det fel att göra narr av det goda.

Vad gäller sex, så anser jag att det är en aktivitet som hellre bör utövas med ens kropps älskade än med vilken slampa som helst. "If this is secterism, make the most of it!"

GML: Jag håller förresten på att läsa om *The Fountainhead* och det är ta mig sjutton hejdlös humor på var och annan sida där.

Jag slog upp en sida på måfå och hittade detta. (Lite humor är det allt i det, men framför allt ger det ju en bild av synen på sex.)

When consulted on love affairs, Toohey counseled surrender, if it concerned a romance with a charming little pushover, good for a few drunken parties - "let us be modern"; and renunciation, if it concerned a deep, emotional passion - "let us be grown-up." When a boy came to confess a feeling of shame after some unsavory sexual experience, Toohey told him to snap out of it: "It was damn good for you. There are two things we must get rid of early in life: a feeling of personal superiority and an exaggerated reverence for the sexual act."

Och lite senare:

Women played no part in his life. Sex had never interested him. His furtive, infrequent urges drew him to the young, slim, full-bosomed, brainless girls - the giggling little waitresses²³, the lisping manicurists, the less efficient stenographers, the kind who wore pink or orchid dresses and little hats on the back of their head with gobs of blond curls in front. He was indifferent to women of intellect. [...] The subject of sex bored him. There was, he felt, too much fuss made over the damn thing.

²⁰ En otroligt lågsint satir över Ayn Rand som lär ha publicerats i *Svensk linje* och som FL gillar därför att han själv är lågsint.

²¹ I förra numret, s. 48f.

²² Ska ta upp det i min kommande avhandling *Objectivism: The Perversion of Objectivity* under underrubriken "Nitpicking objections".

²³ Lite taskigt mot världen servitriser, kanske. Det finns många som inte alls är sådana! (Läspande manikyristen kan jag inte uttala mig om, för jag klipper naglarna själv.)

\$\$\$

Någon bad Byggarn exemplifiera idén att objektivismen skulle vilja reglera sex.

Byggarn: Exempelvis [ett inlägg av Don Watkins på Diana Mertz Hsies blogg²⁴] som POS tipsade om. Där påstås det enligt författaren finnas vissa inriktningar inom objektivismen som förespråkar [en del bisarra saker om sex].

MB: Men dessa "inriktningar inom objektivismen" består ju faktiskt av människor som helt missuppfattat objektivismen. Ayn Rand försökte inte "reglera" någons privatliv – hon försökte *förklara* sin etik. En omfattande etik har nödvändigtvis något att säga om hela sfären av mänskligt handlande, men objektivismen skiljer sig genom att vara undantagslöst egoistisk och *rationell*. Det går inte att jämställa objektivismens etik med "etiken" hos en subjektivist som dikterar att pengar är roten till allt ont, och till frågan "Varför?" svarar "Inom etiken finns inga anledningar."

Det finns inga "heliga värden", och det finns inget man inte *får* skämta om. Men att, som författaren till "En eftermiddag i dalen", ta en bra och viktig text, och med larv och löje som sitt enda mål förvränga den till ett skämt passande en lågstadiellev, är som bäst pinsamt och som värst ont.

Byggar har fått bra svar från både MB och GML, så ett svar till är kanske överflödigt. Men i alla fall:

Det var ju inte fråga om "inriktningar" inom objektivismen, utan om att en del människor nalkas objektivismen på ett "religiöst" sätt och därför kan komma med sådana underligheter som dem Watkins citerar. Nu känner jag sannerligen inte varenda objektivist i världen, så jag kan inte säga hur utbredd denna företeelse verkligen är. Men att problemet existerar visas ändå av att Leonard Peikoff en gång gav en hel kurs ("Understanding Objectivism"), där det mesta handlade om att komma tillrätta med den typen av missuppfattningar.

F.ö. har jag själv haft en släng av den här sjuken ("intrinsikalism"). Jag tror allt att jag numera helt har kommit över den. Men jag känner i varje fall till problemet.

När det gäller humor så verkar det enligt uppgiften från POS finnas heliga värden man inte får skämta om.

Nu skrev jag väl ändå inte riktigt så? Jag skrev att det är fel att göra narr av det goda. Men det är klart, vill man använda en religiös terminologi och kalla det som är *mycket* gott för "heligt", så inte mig emot.

Små sekteristiska grupper som tycker att de hittat den heliga graalen och de andra grupperna bara är kättare.

För all del. Schismer av det här slaget har det varit gott om inom "rörelsen". (Personligen är jag less på dem, så en längre utläggning får allt anstå.) Och är man "nybörjarobjektivist", så är inte heller den första fråga man bör gnugga geniknölarna över vilka man ska ta avstånd från som "kättare": den dagen, den sorgen! Läs ut *Atlas* först och gå vidare därifrån. En vacker dag faller allt på plats...

\$\$\$

GL: En hemlis: Världen är full av puckon. Vissa puckon har läst *Atlas*, men de är fortfarande puckon.

Amen.

Ostrukturerat om identitetslagen

Hoppade in i en pågående debatt mellan Butjo och Möbelklister.

Butjo: Med risk för att vara tjatig, identitetslagen är inget som objektivismen kommit på.

Är det verkligen någon som har påstått det?

Identitetslagen brukar tillskrivas Aristoteles, även om han strängt taget bara formulerade de båda korollarierna: motsägelselagen och lagen om det uteslutna tredje (eller "excluded middle", som man säger på engelska). Formuleringen "A är A" lär komma från någon i övrigt okänd medeltidsskolastiker.

Du [Klister] får gärna förklara för mig hur objektivisternas identitetslag skiljer sig från den gängse.

Men det gör den väl inte? Om du nu inte har någon "gängse" identitetslag som är totalt okänd för mig.

Identitetslagen säger att om $A=B$, är A och B identiska i filosofisk mening, de är samma entitet. Allt som gäller för A gäller även för B. Om inte detta är sant, är de inte identiska. Motsatt kan vi inte hitta två skiljda identiteter, som är identiska i filosofisk mening, som just är skiljda. Detta motsäger lagen om identitet.

²⁴) Denna – f.ö. mycket läsvärda – blogg har adressen <http://www.dianahsieh.com/blog>. – Don Watkins utger också en tidskrift som heter *Axiomatic* och som kan laddas ner från nätet för en billig penning. Adress: <http://www.axiomaticmagazine.com>.

Jaha. Och vad var det här annat än ett ovanligt tillkrånglat sätt att säga att A är A?

(Om sedan Klister har klistrat till det för sig, får väl Klister ta sig ur klistret på egen hand.)

Klister: Du argumenterar mot din egen felcitering. Skärpning Butjo! Håll dig till sanningen, och skriv ut vad du själv flikar in (om du skall ändra citat)! Denna uppmaning gäller även påståenden om identitetslagens ursprung. Ingen har påstått att Rand var först med identitetslagen.

Vill bara påminna om att Butjo rört till de enklaste saker förr. Man kan surna till rätt rejält på honom, innan man inser att han är ett dårhushj... – f'låt, filosofistuderande.

Tack för påminnelsen.

\$\$\$

Butjo: För en som inte är insatt i logik kan detta låta rörigt, men om man är van att tänka i termer av sanningsvärden, sanningsstabeller, etc är detta inte krångligt, utan klagörande. När P och Q har samma sanningsvärden i en sanningstabell föreligger logisk ekvivalens. Om de har olika värden, t.ex. P S och Q F, föreligger inte logisk ekvivalens. Så definieras =, d.v.s. logisk ekvivalens, mer än så är det inte.

Upplysningsvis så har jag också tenterat av grundkursen i satslogik vid Lunds universitet. Om jag minns rätt, var det 1964. Så något större behov av privatlektioner i ämnet har jag inte.

Även om jag citerade dig var inlägget främst riktat till Klister, inte till dig.

OK. Men i stället för att käfta med Klister borde du nog läsa första kapitlet i *OPAR* i stället. (Det är där de grundläggande axiomen tas upp.) Inget ont om Klister, men han är "nybörjarobjektivist", medan farbror Leonard kan skryta med att ha diskuterat ämnet nästan oavbrutet i 30 års tid med Ayn Rand.

Har inte riktigt fått svar på frågan varför identitetslagen är så viktig för objektivisterna?

Men det är förstås bara ett kodord som objektivister använder för att känna igen varandra. Om en person säger "A är A" och önskar en "goda premisser" och dessutom kan använda prepositionen "*qua*" på ett grammatiskt korrekt sätt, då vet man att personen är objektivist, och att man därför ska ta hans parti, "även om han plommon stjal". (Det sistnämnda, å andra sidan, är ett kodord för att känna igen en sann lundensare. Varje sann lundensare känner igen citatet.)

Nu var det här inte mitt mest seriösa svar, men det får duga tills vidare...

Vad är det som härleds ur den?

Men ingenting *härleds* egentligen direkt ur identitetslagen. Jag brydde min hjärna lite med att komma på ett mot-exempel, men det enda jag kom på var följande eleganta syllogism:

Översats: Allt som är är vad det är och inte någonting annat.

Undersats: I detta "allt som är" ingår också P.O. Samuelsson.

Slutsats: P.O. Samuelsson är den han är och inte någon annan.

Ur denna slutsats följer förstås en del korollarier, som att POS inte är Ayn Rand, inte Filip Björner, inte Butjo, inte något som katten släpat in, etc., etc.

Men allt det där visste jag ju så väl innan, utan att behöva härleda det ur identitetslagen!

Peikoff har ett lite enklare exempel någonstans: "A is A; therefore Napoleon lost the battle of Waterloo." Jo-visst förlorade han slaget vid Waterloo, och att hävda att han vann det skulle vara att motsäga verklighetens fakta; så att säga att han gjorde det är en korrekt tillämpning av identitetslagen ("slaget vid Waterloo var vad det var och inte något annat"). Men att kalla det en *härledning* ur identitetslagen vore befängt. Det räcker inte med att kunna rabbla identitetslagen; man måste hålla sig vaken på historiektionerna också!

(För rätt många år sedan stötte jag på en akademisk filosof som kritiserade objektivismen för att dess axiom inte kan "bära upp" ett helt filosofiskt system. Den här personen måste ha förväxlat objektivismen med Spinoza eller Christian Wolf. Hans kritik skulle vara meningsfull, om objektivismen vore uppbyggd som Spinozas *Etik*, *demonstrerad i geometrisk ordning*. Men det är den alltså inte.)

Vad detta lilla filosofiska kåseri skulle leda fram till är att varje korrekt syllogism, och varje korrekt påstående i allmänhet, är ett *exempel* på identitetslagen.

Varför det är så förbannat viktigt då? Tja... Finns det inte gott om exempel på bristande respekt för identitetslagen?

\$\$\$

"Logic is the art of making horse sense asinine." Vem har skrivit eller sagt det?

Jag har det faktiskt från Leonard Peikoffs kurs *Introduction to Logic*. Han nämnde det halvt på skämt och utfäste sig att han skulle försöka göra sin framställning så lite "åsneaktig" som möjligt.

Är Timbro ett gäng ondingar? (2)

Timbros (och Johan Norbergs) inställning till objektivismen kom på tal igen.

Johan Norberg är jag lite kluven till. Han är väldigt bra så länge han lämnar objektivismen i fred. När han inte gör det, blir det snömos av alltihop. (Men den här saken har vi haft uppe förr, i träden "Är Timbro ett gäng ondingar".)

GML: Johan Norberg har för vana att när det passar hans strävan att framstå som en nydanande frihetskämpe väva in Ayn Rands argument i sina egna, men utan att ha ärligheten att nämna henne som källa.

Har du några bra exempel på det? Jag tror säkert att du har rätt, men det enda exempel jag just nu kan dra mig till minnes är en artikel i SvD för några år sedan, där han tar upp fenomenet "inflation i rättigheter" utan att nämna henne eller hennes uppsats om saken.²⁵ (Det var alltså rätt tydligt från vad han skrev att den uppsatsen var en inspirationskälla. Men det måste man ju ha läst den för att se.)

Här är lite smakprover: [Hämtade från sajten Heureka.]

Men exemplifierar dessa uppsatser verkligen vad du skrev förut, att Norberg "väv[er] in Ayn Rands argument i sina egna, men utan att ha ärligheten att nämna henne som källa"? I de allra flesta fall sticker ju inte skribenterna under stol med sin inspirationskälla, och har dessutom ordentliga lästips för dem som vill läsa vidare. (Ett undantag är uppsatsen "Behöver man filosofi?" [skrivet av Johan Norberg och Kristian Helde], som ju lutar sig rejält mot en uppsats av Ayn Rand, utan att det nämns.)

Kulmen för Norbergs intresse för Ayn Rand kom (så vitt jag kan utläsa) runt 2001 när han publicerade sin skröpartikel i SvD om Ayn Rand. Efter detta tror jag han var färdig med objektivismen.

Vad jag har mest emot Johan Norberg är att han aldrig nämner Ayn Rand annat än för att propagera för Chris M. Sciabarra. Och Sciabarra är en riktig flummare. Norberg hade en understreckare om Sciabarras "nya dialektik" i SvD 24.2.99, som var precis lika mycket snömos som den herostratiska understreckaren om Ayn Rand. Jag analyserade den sönder och samman i "pappersnattväktaren" (årg. 3 nr 7) under rubriken "Ordets makt över tanken" (passade på att vederlägga Friedrich Engels också i samma djupa andetag). Jag bemötte Sciabarra också i årg. 2 nr 9, med det konkreta resultatet att Johan Norberg och Kristian Helde blev ovänner med mig. (Helde tyckte jag var elak. Det får man inte vara.)

Idag ligger hans fokus på att motivera kapitalismen med hur bra den är för fattiga i Indien.

Ja men det är den ju också! Och någon ska väl skriva om det också?

GML: Det enda [Norberg] väsentligen kan lyckas med är att förstärka den rådande idén att det är av altruistiska skäl som vi behöver frihet.

Nu har jag inte läst allt Norberg skrivit i ämnet, men inte sitter han väl och påstår att det är av *självupppoffring* vi ska plädera för kapitalismen?

Jag kan inte riktigt med det här som jag ibland hör: att så fort man andas om att kapitalismen skulle vara bra för de fattiga, så sanktionerar man på något sätt altruism. Vad som är sant är ju att detta inte är det *enda* eller ens det *mest grundläggande* argumentet för kapitalism. Samt att det råder harmoni, snarare än konflikt, mellan människors rationella intressen.

\$\$\$

Amadeo [med hänsyftning på Johan Norberg]: Det är väldigt praktiskt. Han visar att kapitalism leder till bra saker: mindre fattigdom, ökad levnadsstandard etc. För alla de som tror att kapitalism leder till elände och svält, vilket det faktiskt finns en hel del som tror, så är det ett nödvändigt steg att få se de positiva konsekvenserna av kapitalism innan man kan ta till sig Ayn Rands moraliska försvar av den. För hur skulle man kunna acceptera ett moraliskt försvar av någonting som man tror leder till svält och elände?

Jodå. Sådan kunskap är aldrig ur vägen. Så ur det perspektivet kan man gott läsa vad Norberg skriver. (Jag har som sagt inte läst allt han skrivit, men det jag har läst säger mig i varje fall att han är väl insatt i de här sakerna, med en hel del detaljkunskaper som kan vara bra att ha.)

Men, bara för att komplettera mitt svar till GML ovan, så är det ju en sak Ayn Rand var den första att identifiera: nämligen att det är hopplöst att försöka försvara kapitalismen, om man inte också gör upp med den altruistiska moralen. (Jag behöver förhoppningsvis inte utbreda mig om den saken.) Och det också därför jag tycker att Andrew Bernsteins *The Capitalist Manifesto* fyller en lucka. Poängerna i hans bok var väl inte direkt nya för mig, men han integrerar de olika aspekterna på ett mästerligt sätt och ger dessutom väldigt mycket historiskt "kött på benen". (Förresten har han Johan Norberg med i litteraturförteckningen. Så det finns ju åtminstone en objektivist som inte betraktar honom som *komplett* värdelös.)

GML: Det finns ingen ärlig människa som tror att kapitalism leder till elände och svält, och de som tror så kan man exponera för hur mycket data bevisande motsatsen som helst. Dom kommer ändå inte att ändra uppfattning.

Jag håller med Amadeo här. Om du talar om marxistiska professorer eller om våra intellektuella i allmänhet, har du fullständigt rätt: det *kan* inte röra sig om annat än intellektuell oärlighet. Men när det gäller den berömda "breda massan", så tror jag faktiskt att det handlar om massiv okunnighet och att de är offer för all anti-kapitalis-

²⁵) Uppsatsen var "Människans rättigheter", som finns med i både *Självskhetens dygd* och *Kapitalismen: det okända idealet*.

tisk propaganda som formligen väljer över oss. Därför är information om kapitalismens rent "praktiska" välgärningar sannerligen inte ur vägen.

Det många någorlunda ärliga människor däremot tror är att kapitalismen, trots att den leder till sånt oförnekligt välstånd, är *omoralisk* därför att den implicerar att individen skall leva för sin egen lycka, medan den rådande moraluppfattningen säger att man skall offra sig för andra människor (eller delfiner.)

Men normala människor *lever* inte efter någon altruistisk självuppoffringsmoral. De flesta är "rationella egoister" i sitt privata liv. Problemet är snarast att de inte har någon filosofisk grund och är ur stånd att identifiera sin egoism som ett stort *moraliskt* värde.

Du kan själv se hur folk håller på och miljösorcerer eller skickar pengar till Afrika trots att dom vet att dessa saker som bäst är helt ineffektiva. Men dessa saker får folk att känna sig moraliska och det är det som är det viktiga.

I viss mån, ja. Men frågan är om de verkligen *vet* att det här är ineffektivt. Just när det gäller miljösortering är det ju så att miljörelsen håller oss i ett fast grepp. Också här är det en fråga om att bryta miljörelsens monopol på "sanningen" och att faktiskt *informera*.

Naturligtvis vet jag (och Amadeo vet det säkert också) att "det moraliska är det praktiska". Men just av det skälet (att det inte råder någon dikotomi mellan det moraliska och det praktiska) tycker jag att det fel att helt lämna den "praktiska" sidan av myntet åsido. (Jag tror väl egentligen inte att det är det du vill göra, men jag får faktiskt det intrycket av vad du skrivit i denna tråd.)

Hedblom: Har för mig att jag läst något av Norberg av typen "blablabla trots alla dessa fördelar som kapitalismen ger så är det inte det som är det viktigaste, utan att *rättighetsargument*".

Jaså, han sade det? Inväntar med intresse GML:s replik.

För att nu vara lite allvarlig: kapitalismen är det system som fungerar i praktiken just *därför* att det är det moraliska systemet. "Det moraliska" och "det praktiska" är två sidor av samma mynt. Det enda ytterligare som behöver sägas är att det är moralen som är kronan på myntet, och praktiken som är klaven. (Om nu kronan ska betraktas som finare, eller mer grundläggande, än klaven.)

\$\$\$

Byggarn: Har lite svårt att hålla med den här massiva kritiken mot Timbro. Huruvida Timbro är anti-objektivist får stå för andra, har för lite kunskap om det. Men om de är negativa till Rand, hur kommer det sig att de översatt, massivt marknadsfört och säljer henne?

Nej, jag tror inte heller att Timbro skulle ha gett ut Ayn Rand, om de "*skydde henne som pesten*". Men naturligtvis är de inte heller objektivist (möjligen då med undantag för Mattias Svensson). Ideologiskt skulle jag beskriva Timbro som ett misch-masch. Lite konservatism hit och lite libertarianism dit och lite annat hit och lite tredje dit.

Utan Timbro skulle Randböckerna mest ha lästs av de redan frälsta. Fast det kanske är det som är syftet?

Försöker du vara ironisk här? Det är klart att om inget förlag någonsin hade gett ut Ayn Rand, skulle det överhuvudtaget inte finnas några "frälsta".

Nu är det faktiskt inte bara Timbro som gett ut Ayn Rand på svenska, utan också Lindfors förlag och Förlaget Egoisten. Och förr i världen fanns det ett par kufar som försökte prångla ut hennes essäer en och en under rubriken *Objektivistisk skriftserie*.

Fast det måste ändå vara Timbros förtjänst att hon nu når ut till en bredare publik i Sverige, vilket bara kan vara positivt. Det finns väl inget egenvärde att ha en liten publik, eller?

Jovisst, självfallet. Glömde visst säga det.

För mig som inte visste detta så framstår det nu mer förstäligt varför så få ändå läst *Atlas* här i Sverige. Först trodde jag att det var en kon(s)piration eftersom boken ändå funnits i snart 50 år och ändå har relativt få svenskar hört talas om henne.

Jag tror inte att det fråga om någon medveten konspiration, utan snarare om det där som kallas "kulturklimat". En intressant sak i sammanhanget är att fastän Ayn Rand är ett stort namn i USA, har hon aldrig riktigt slagit igenom i England. John Ridpath (en känd objektivistisk föreläsare) nämnde en gång att det är lättare att hitta hennes romaner i en bokhandel i Katmandu än i en bokhandel i London. (Möjligen har det bättrat sig på den här punkten sedan jag hörde det för mer än tio år sedan.)

Efter att ha läst denna tråd verkar det som om bristen på läsare i Sverige mest berott på en copyrightfråga. Stämmer detta?

Nej, det stämmer inte. Några större svårigheter att få copyright för översättningen tror jag inte att Timbro hade. Vad som fordrades för att ge ut *Och världen skälvde* första gången var att ett par entusiaster (Henrik Unné och John-Henri Holmberg) tog tag i saken.

Om rädslan för ordet "kapitalism"

Från en debatt som handlar om det nya "Liberala Partiet".

FT: Lyckas man få bort "egoistisk kapitalist"-stämpeln är halva slaget vunnit.

Då är tvärtom *hela* slaget förlorat.

jegt: Vi kan ju säga hur många gånger som helst att kapitalism är bra men om 90% av befolkningen anser att kapitalister är sådana som äter spädbarn så kommer vi inte komma nån vart genom att kalla oss kapitalister.

Men snälla... Vi äter ju inte spädbarn, oavsett hur många som *tror* att vi gör det, eller hur många som *ljuger* och säger att vi gör det.

Byt ut "kapitalister" mot "judar" i citatet och fråga dig om judarna skulle kunna undvika antisemitiska attacker genom att kalla sig något annat än "judar".

Att det finns lögnare här i världen betyder inte att man ska anpassa sig efter dem.

De enkla fakta är:

1. Kapitalismen är det ideala samhällssystemet.
2. Det är hög tid att folk får veta det.
3. Att det inte är gjort i en handvändning att informera den bildade allmänheten om den saken är inget skäl att låta bli. Vill man inte ta den fajten, kan man lika gärna kasta in handduken med en gång.

Jag överdrev naturligtvis lite, det är nog ganska få som tror att kapitalister äter spädbarn. Däremot verkar den vanliga definitionen av kapitalism vara något i stil med "ett samhällssystem där en minoritet äger produktionsmedlen och suger ut majoriteten genom att tvinga dem till lönearbete(/slaveri)".

Jag tycker allt att spädbarnen ska tas på allvar här.

Om kvällstidningarna går ut med rubriker om att "P.O. Samuelsson äter spädbarn" och jag, i stället för att stämna tidningarna för förtal, "löser" problemet genom att byta namn – vad kommer folk att tro om mig då?

Det är ingen skillnad på det exemplet och definitionen av kapitalismen som "ett samhällssystem där en minoritet äger produktionsmedlen och suger ut majoriteten genom att tvinga dem till lönearbete(/slaveri)". Det är samma sorts erbarmliga lögn som att jag äter spädbarn. De som definierar kapitalismen på det sättet ska stämpas som de erbarmliga lögnare de är. Mer än så är det inte. Låter man dem "behålla sin definition" kan man lika gärna gå och dränka sig med en gång. Eller åtminstone ge upp kampen för ett fritt samhälle och ägna resten av livet åt att suppa sig fördärvad.

Jag tycker bara att det är rätt ointressant att hålla på och bråka om vad ordet kapitalism egentligen betyder när man skulle kunna prata om de verkliga idéerna som ligger bakom "vår" definition av ordet. Det är idéerna som är det viktiga, inte vad man kallar dem. [...] I slutändan handlar det väl om vem som har rätt att definiera betydelsen av ord.

Jag får väl ta det en gång till, eftersom det är så svårt för poängen att gå hem:

Oavsett vilka namn vi använder, finns det ett samhällssystem som leder till frihet och välfärd – och sedan finns det en del andra samhällssystem som kanske påstår sig göra det, men som i själva verket leder till slaveri och fattigdom.

Om det nu finns någon språknämnd som sitter inne med rätten att definiera betydelsen av ord, och den språknämnden bestämmer att det första samhällssystemet ovan ska kallas "kommunism", så ändrar ju inte det fakta. Det skapar bara förvirring.

Det är också ett faktum, som inte låter sig ändras av någon konstig språknämnd, att de som *de facto* kallar sig socialister anklagar det system som *de facto* kallas kapitalism för alla sina egna synder. Att böja rygg och krypa och fega ur inför en sådan anklagelse är *precis* som att byta namn varje gång någon påstår att man äter spädbarn. Man kan väl för fan inte låta en samling kommunistvin bestämma vad man ska heta???

Människan (kommunistvinet i det här fallet?) anser sig ju ha minst lika stor rätt att definiera ordet kapitalism, kanske mer rätt. De är ju trots allt fler till antalet och baserar hela sin ideologi kring vad de anser vara kapitalism.

Att tro att frågan om hur "kapitalism" ska definieras är en fråga om "vem som bestämmer" är subjektivism. Än mer då att tro att det är majoritetsomröstningsfråga.

Den enkla sanningen är att den som kallar kapitalism för "utsugning" inte alls använder ordet i någon annan bemärkelse än vi. Han uttalar en osanning. Och osanningar bemöter man genom att bemöta dem. Tjurar ska man ta vid hornen – inte döpa om dem till någonting annat.

Det är också en fråga om vi ska acceptera Karl Marx verklighetsbeskrivning eller inte. En av den moderna världens tragedier är att folk som inte själva skulle kalla sig marxister ändå accepterar Marx beskrivning av kapitalismen som ett system av utsugning, och att lagar stiftas med den verklighetsbeskrivningen som grund. (Läs gärna vad George Reisman har att säga om den saken.²⁶) Det är *det* Augiasstallet som behöver rensas.

Jag förstår din poäng ...

Tack. Alltid något.

²⁶) Se framför allt början av kap. 14 i *Capitalism* (s. 603f).

DL: Distingera det lite genom att kalla vår idé för laissez-faire-kapitalism (lämna mig ifred din jävla statskramare!) och deras variant för marxist-kapitalism (jävla kapitalist som äger alla produktionsmedel och suger ut mig och mina proletariatpolare!) när så behövs?

Det är klart man kan göra så, om man vill vara rolig. Men inte om man vill vara allvarlig.

\$\$\$

När det gäller om man ska ta tjuren vid hornen eller i stället undvika det hemska k-ordet finns det ett citat från Ayn Rand som är relevant:

Feghet är ett så ovärdigt inre tillstånd att människor anstränger sig att övervinna det när de möter verkliga faror. Blikkaren väljer ett tillstånd av feghet där ingen fara existerar. Att leva i fruktan är ett så ovärdigt tillstånd att människor har dött på barrikader i trots mot de mäktigas tyranni. Blikkaren väljer att leva i kronisk fruktan för de vanmäktiga. Människor har dött i tortyrkamrar, på bål, i koncentrationsläger, inför exekutionspatruller, hellre än att avsvärja sig sina övertygelser. Blikkaren avsvär sig sina under trycket av en ogillande min i ett tomt ansikte. Människor har vägrat sälja sina själar i utbyte mot berömmelse, rikedom, makt, t.o.m. sina egna liv. Blikkaren säljer inte sin själ: han ger bort den gratis utan att få någonting i gengäld. (Ur "Avundens tid" i *Den nya vänstern: den anti-industriella revolutionen*; övers. POS.)

Jag kan alltså inte se annat än att den som undviker ordet kapitalism "avsvär sig sina övertygelser under trycket av en ogillande min i ett tomt ansikte".

\$\$\$

Lomax: Åskådardokumentar på "walk for capitalism" för ett par år sen: "varför demonstrerar de för något vi redan har?"

Javisst. Det här ingår i vänsterns standardrepertoar: att påstå att vi har kapitalism, när vi i själva verket har blandekonomi med inslag av både kapitalism och socialism. Sedan går man vidare och skyller alla missförhållanden – från arbetslöshet och inflation till kriminalitet och krig – på de kapitalistiska inslagen, när de i själva verket beror på de socialistiska inslagen.

Och det är ju just därför att människorna "köper" vänsterns verklighetsbeskrivning här som vi behöver en radikal rörelse som kan tala om hur det verkligen ligger till. Om det här nya partiet kan bli en sådan rörelse, då vore verkligen något vunnet. Blir det i stället ett "tassande runt heta grötar" i frågor som denna, ja då är hela projektet bortkastat.

\$\$\$

DL: Var det inte Marx och hans vänner som myntade begreppet, och då menade en person som ägde produktionsmedel?

Det är möjligt att det var Marx som myntade begreppet "kapitalism", men jag är inte helt säker på det. Men det väsentliga är vad han sade om saken. I princip två saker:

1. Kapitalismen är ett system som karaktäriseras av privat ägande av produktionsmedlen (vilket är riktigt).
2. Kapitalismen är ett system som suger ut arbetarna (vilket är åt helvete fel).

Zeddicus: Problemet är att vänsterfolk och andra med kapitalism inte alls menar kapitalism utan vad de menar är statskapitalism.

Jo, det är sant. Men så är också själva termen "statskapitalism" ett oxymoron (en term som i sig själv innebär en självmotsägelse). Så jag anser inte att vänstern ska komma undan med sin terminologi här.

DL: Är det ["statskapitalism"] samma sak som merkantilism?

Det ligger rätt nära i varje fall. Merkantilismen karaktäriserades bl.a. av väldigt starka statsingripanden i ekonomin, framför allt då sådana som ansågs främja inhemsk industri.

Vad som behöver sägas om merkantilismen har sagts av Adam Smith och Jean-Baptiste Say, så jag rekommenderar dessa båda eminenta ekonomer till läsning.

Dagens anhängare av merkantilism återfinns f.ö. i Europeiska Arbetarpartiet (EAP).

Kan man säga att Hitler idkade merkantilism? En del vänstermuppar har en tendens att påstå att Hitler var kapitalism för att tyska industrin fortfarande ägdes av privatpersoner. Men jag vill påstå att den *de facto* ägdes av staten eftersom det var nazipartiet som bestämdes vad som skulle tillverkas. Går det då att avfärda deras påståenden med att informera dem om att det var merkantilism och inte alls kapitalism, eller är det nån annan term som passar bättre?

Mises brukade kalla det "socialism av tysk modell" (till skillnad från "rysk modell"). Det utmärkande draget för systemet var ju, precis som du säger, att det rådde privat äganderätt *de jure* eller "på papperet", men att det ändå var staten som bestämde vad som skulle produceras; så i *praktiken* var det ändå ren socialism.

Precis vilka *ord* man ska använda för att bemöta vänstern här är nog inte det väsentliga. Att nazismen var fullständigt anti-kapitalistisk visas nog bäst med valda citat ur nazisternas eget partiprogram. Och så kan man ju alltid be folk läsa *The Ominous Parallels*. Och gärna också Mises *Omnipotent Government*.

(Det har blivit rätt mycket lästips här. Men vad går egentligen upp mot rejäl beläsenhet?)

Från Ayn Rands romanfigurer till "rövarbaroner"

Inleder med en bisarr spekulering från en alltid lika bisarr debattör:

Btjo: Kan jag ana att den succé som *Fountainhead* upplevde kan ha någon att göra med detta? Medan *Fountainhead* skrevs hade Rand inte sålt så många böcker; hennes syn på att massan inte förstod sig på bra (d.v.s. hennes) litteratur avspeglas i boken. När hon skrev *Atlas* hade hon gått från "missförstått geni" till storsäljande författare; och hokus pokus, nu är måttstocken på bra författarskap inte längre (bara) hur objektivt bra innehållet är, utan hur många upplagor boken säljer.

Men här måste du ju utgå från en rätt fantastisk premis – nämligen att Ayn Rand skrev sina romaner primärt för att vädra sina egna personliga frustrationer. Så är det förstås inte.

Vad *The Fountainhead* i korta drag handlar om är att en fullständigt självständig person ställs mot och kontrasteras mot olika varianter av "andrahandsmentalitet" – och att det är han som, trots alla initiala motgångar, till sist framstår som den store segraren. (Boken "arbetstitel" var förresten *Second Hand Lives*.) Så detaljerna i boken bestäms av detta överordnade tema. Som ett exempel: Toohey samlar omkring sig ett gäng författare och konstnärer som ytligt sett verkar vara "non-konformister". Men deras "non-konformism" består i sådant som att skriva romaner utan skiljetecken.

Atlas har ett mer "socialt" tema. Den ska visa hur beroende vi alla är av de produktiva genierna, och hur viktigt det är att de lämnas fria att producera – och hur parasitiska parasiterna faktiskt är. Detaljerna bestäms även här av det övergripande temat. Ett litet exempel på det är en tonsättare (Mort Liddy) plunkar ett tema från Richard Halley och sedan gör musikalisk mischmasch av det.

[Någon kallade Howard Roark "ett missförstått geni".]

Jag måste väl opponera mig mot beskrivningen av Roark som ett "missförstått geni". Det var han ju inte alls! Hans kunder missförstod inte hans genialitet – och kunder får han fler och fler, allteftersom romanen fortskrider. Och att Keating ("på sitt eget speciella vis") förstod honom framgår väl ändå rätt klart, så ofta som han springer till Roark för att be om hjälp. Inte ens Toohey *missförstår* honom – han *motarbetar* honom. "Motarbetat geni" skulle vara mer adekvat.

\$\$\$

Fortsätter med en näsvis fråga från en alltid lika näsvis debattör:

FL: Finns det någon lista över Rands inspirationskällor/måltavlor?

Nej, det gör det inte. Och Ayn Rands romanfigurer är inte några naturalistiska porträtt av verkliga människor. Vad hon gjorde var att hon renodlade vissa karaktärsdrag som man kan finna hos en hel del människor, men i vardagslivet normalt inte i samma renodlade form.

Det finns t.ex. inte någon person som Ellsworth Toohey eller Gail Wynand är "modellerad" efter. Däremot studerade Ayn Rand några socialistiska vältalare för att kunna göra porträttet av Toohey realistiskt (den ende av dem som är riktigt känd är Harold Laski). Likaså studerade hon en del om Hearst och ett par andra tidningskungar för att kunna porträttera Wynand. Och hon studerade en hel del arkitekter också (framför allt Louis Sullivan och Frank Lloyd Wright). Men det gör ju inte *The Fountainhead* till en nyckelroman, där Roark är Wright, Toohey Laski eller Wynand Hearst.

När det gäller hjältarna i *Atlas* är det ännu mindre så. Jag har i varje fall aldrig hört talas om några "modeller" för Galt, Rearden, Francisco, Dagny et.al. Ett partiellt undantag är möjligen Robert Stadler, för i karaktäristiken av honom drog hon nytta av kontakter hon haft med Robert Oppenheimer och Otto Hahn.

Men, som sagt, det är inte nyckelromaner, och det är inte fråga om porträtt av levande personer. (Fast ibland tror jag att en del typer man stöter på i det s.k. kulturlivet i själva verket är modellerade efter Ellsworth Toohey...)

(Och den som vill veta mer om det här rekommenderas att läsa *The Journals of Ayn Rand*.)

\$\$\$

FN: Man får väl dock anta att hon studerade den amerikanska järnvägens historia och dess "robber barons", ex.

Ja, absolut! Och det finns väl en del likheter mellan Nat Taggart i romanen och James Jerome Hill i verkligheten.

CME: Dagnys farfars far (eller vad det var), J.J. Hill?

Det var när jag läste Burton Fulsoms *The Myth of the Robber Barons* för några år sedan som jag slogs av likheten mellan Hill och Nat Taggart. Men det är klart att Ayn Rand lagt till en del ur egen fatatur, som t.ex. att Nat Taggart en gång satte sin hustru i pant för ett lån.

I och för sig kan jag vara ute och åka TT här (Taggart Transcontinental, alltså). Men någon järnvägs magnat av *riktigt* samma kaliber som Hill fanns väl inte?

\$\$\$

Erik: Rent allmänt känns det som om Fulsom försöker förstärka alla bra sidor och tona ner de mindre bra. Biografen [över J.J. Hill] var i alla fall betydligt mer tvetydig och det kändes som om Fulsom försökte få verkligheten att passa hans modell rent allmänt.

Andrew Bernstein har också ett kapitel om "rövarbaronerna" i *The Capitalist Manifesto*, och han noterar att även välvilligt inställda biografier över dem är *alldeles* för "balanserade" när det gäller att framställa deras dygder resp. brister. Det är en fråga om att "sätta lerfötter på hjältar".

Det överväldigande faktum som måste lyftas fram är att de var verkliga *välgörare* för resten av mänskligheten (i första hand förstås för den del av mänskligheten som bodde i USA, men indirekt för oss andra också). Rockefeller gav oss mängder av billig olja, Carnegie liknande mängder billigt stål, och Hill såg till att transporterna blev effektiva och billiga. Om dessa människor också hade brister, så förbleknar de totalt i ljuset av vad de faktiskt utrettade.

Uppenbarligen kunde Hill (i likhet med Rockefeller) hålla koll på allt som hände i hans företag och hitta alla möjliga sätt att skära ner på kostnader och effektivisera. Hill fick inga direkta medel för att bygga sin järnväg, men jag har för mig att marken var gratis och att han kunde sälja en del mark i anslutning till spåret.

Hill var medveten om att de områden av USA där han drog fram sin järnväg vid den här tiden var väldigt glesbefolkade och att de behövde utvecklas för att hans järnväg skulle bli bärkraftig och lönande. Han gjorde därför allt han kunde för att uppmuntra jordbruk i dessa områden. Vid ett tillfälle inköpte han för egna pengar en stor mängd boskap från England som han skänkte bort till bönderna – inte av någon sorts ”välgörenhet”, förstås, utan just därför att han räknade med att göra vinster på sikt. (Se Bernstein, s. 406.)

Han var också en medlem av det demokratiska partiet och donerade en hel del pengar till deras valkampanjer (han bröt dock med dem någon gång, men jag kommer inte ihåg exakt när).

Theodore Roosevelt, som var en ”trust-buster”, upplöste ett ”holdingbolag” som Hill hade bildat tillsammans med J.P. Morgan. Hills kommentar:

It really seems hard when we look back at what we have done and how we have led all western companies in opening the country and carrying at the lowest rates, that we should be compelled to fight for our lives against the political adventurers *who have never done anything but pose and draw a salary.* (Bernstein, s. 413; min kursivering.)

Och Roosevelt var inte främmande för att komma springande till ”rövarbaroner” som J.P. Morgan och Edward Harriman för att få hjälp i nationella krissituationer. Sedan tackade han dem för hjälpen genom att busta deras truster.

\$\$\$

GML [refererar ett föredrag av Andrew Bernstein]: Det Andy tryckte på mest som det hans *Capitalist Manifesto* tillför som är nytt är hans historiska analys av 1800-talets så kallade ”rövarbaroner” (Ex. Rockefeller, JP Morgan, Hill, och den relativt okände Harriman) och deras gigantiska, men förtigna bidrag till mänskligheten genom sin uppfinningsrikedom och produktivitet.

Absolut! Jag är också imponerad av hur han kopplar det här (och mycket annat) till principen att ”Capitalism is the system of the mind”. Och hur klart han gör det att det är upplysningsfilosofin som ligger bakom den industriella revolutionen.

Får man ljuga?

Fritte (citerar POS): ...och ljuga får man bara göra i självförsvaret.

Seriöst eller ironiskt?

Det är klart att det var seriöst. Ska vi ta det här långsamt och grundligt, eller?

Om man ljugar för att vinna ett värde, är det omoraliskt, och dessutom (eller kanske just därför) kommer det inte att funka. Man kan ju tänka sig att man försöker vinna en flickas gunst på det här sättet, så man smäcker i henne att man har föräldrar som är miljonärer eller något i den stilen. Eller, om hon gillar hårdrock, så låtsas man själv gilla hårdrock, fastän man mycket hellre lyssnar på Mozart. Om man nu vinner flickans gunst och flyttar ihop med henne, kommer hon ju rätt snart att märka att man är en fattiglapp som lyssnar på klassiskt och inte en hårdrockande miljonärsson. Så tog det äktenskapet slut! Enda sättet att lappa ihop det är att snärja in sig i fler och fler lögn, och vad det gör med ens karaktär och ens lycka får ni tänka ut själva.

Och jag behöver inte ens spåna ihop exempel här. Jag har aldrig varit särskilt bra på att ljuga (annat än på skämt), och de gånger jag har gjort det, har det bara slagit tillbaka på mig. För ganska många år sedan ljög jag för en kompis om en rätt allvarlig sak (jag låtsades hålla med honom om något som jag i själva verket var väldigt osäker på). Jag fick så dåligt samvete av det att jag en tid senare var tvungen att ringa upp honom och vidgå min lögn. Det hade ju varit mycket enklare att säga som det var från början!

Sedan "lögn i självförsvar" (d.v.s. att man ljuger, inte för att vinna ett värde utan för att skydda ett värde): Skolexemplet som brukar användas i grundkurser i objektivism är att Gestapo knackar på dörren och frågar om man gömmer några judar på vinden. Om man nu gör det, skulle det vara direkt omoraliskt att *inte* ljuga. (I ett sådant fall kan man säga att man gömmer dem i källaren i stället, och sedan kan man gott låsa källardörren om Gestapodrängarna.)

Sedan "sociala" lögn: om någon frågar mig hur jag mår om morgonen när jag kommer till jobbet, kan jag helt enkelt svara: "Efter omständigheterna väl." Sant, men fullständigt intetsägande. Det enda jag signalerar med det är att jag inte har någon lust att älta mina personliga bekymmer. Och *vill* jag nödvändigt älta dem, ska jag ju inte säga att jag mår bra, ifall jag i själva verket mår tjuvtjockt.

Det är klart att man ibland kan ha med väldigt lögnaktiga personer att göra. Men det är väl inget skäl att bli likadan själv?

Replikskifte:

Jag har aldrig förespråkat att man ska ljuga så mycket som möjligt.

Men det var ju för väl. Undrar bara varför du undrade över om jag var seriös. Och vad du menade med:

Ljuga får man göra när man vill och tur är väl det. En människa som inte ljuger fungerar inte socialt med andra människor.

Men var det bara det att man inte tvunget måste tala om hur man mår för kreti och pleti, är vi väl överens.

För det första var det väl ordet "får" som jag hängde upp mig på. Att man inte får ljuga. Jag hade haft lättare att smälta om du ansåg att man inte bör ljuga.

OK, i så fall är vi rätt överens i alla fall. Jag får väl (äh hmm... bör väl) gå in och byta ut "får" mot "bör" eller "ska" i inlägget du citerade från början.

För det andra menar jag att det finns en rad olika tillfällen då det är fördelaktigt för alla parter.

Skiljelinjen här går mellan att ljuga för att vinna ett värde och att ljuga i självförsvar. Att lögn i något annat sammanhang än självförsvar skulle kunna vara "fördelaktigt för alla parter" är med förlov sagt nonsens.

Om du frågar mig om allt är bra och jag svarar ja, fast än allt är åt helsike för att slippa följdfrågor anser jag det vara en helt ok lögn. Det finns andra sätt att besvara frågan, men om man inte är så snabbtänkt i denna situation eller av annan anledning inte kommer på något bra sätt att komma runt lögnen är den något som gynnar alla parter. Jag som slipper ta upp saker som jag helst inte vill prata om, och du som slipper lyssna på mitt ojälande.

Jag skulle klassa det här exemplet som "lögn i självförsvar", av det enkla skälet att det inte angår den andre hur du mår, och han förmodligen inte ens är särskilt intresserad av att veta det; han vill bara "vara social". Hur som helst är det här inte något exempel som man kan dra några större moralfilosofiska växlar på.

\$\$\$

Björn Johannessen: Jag kan i sammanhanget passa på att tipsa om en fin artikel av Diana Mertz Hsieh i ämnet.

Jag läste igenom uppsatsen, och det är klart jag håller med om vad Diana skriver. Men:

In recent years, many philosophers and psychologists have adopted a surprisingly positive view of dishonesty, arguing that lying to oneself and others is a necessary, healthy, and moral strategy of everyday life.

Ska man verkligen behöva skriva *åtta sidor* på att bemöta en sådan idé? Det räcker gott och väl med att konstatera att filosofer och psykologer som säger så är lögnare och bedragare, och att man därför ska undvika att ha med dem att göra.

Vad kan jag säga. Det finns kommunister, nazister, subjektivister, socialdemokrater, konkurrenslagstiftning och tulltjänstemän - jag tror att man behöver skriva mycket mer än åtta sidor.

Jag tror nog vi pratar förbi varandra här. Ska man ge exempel på oärlighet, lär man snart komma upp i en hel encyklopedi (det enda som lägger hinder i vägen för det är den förfärliga tidskontraktionen).

Vad jag menar är att om någon ser ett värde eller en dygd i oärlighet, kan man lika gärna stanna upp där, för det är så komplett oärligt. Sitter de sedan också på professorsstolar i praktisk filosofi, får man väl ta det som ytterligare ett exempel på filosofins förfall.

Inget ont sagt, alltså, om Dianas uppsats. Fast ibland kan jag reta upp mig även på vad duktiga objektivister skriver, eftersom jag tycker att det är skåpmat.

Konspirationsteorier om läkemedelsindustrin

En debattör skrev följande:

Privat sjukvård och mediciner fungerar ju på det sättet att det ligger en vinst för det företaget som forskar om sjukvård att många människor har en viss sjukdom.

Låt oss säga att en miljon svenskar skulle ha en sjukdom, och den var nyupptäckt så folk har inte hittat ett botemedel till det.

Ett företag börjar forska om den här sjukdomen, men på vilket sätt börjar det forska om sjukdomen? Är det utifrån att hitta ett botemedel = en vinst under behandlingsstadiet medan intäkterna försvinner helt så fort som sjukdomen är botad. Eller väljer dom alternativ två? = Inget botemedel, men dock symtombotande piller som alltså kan säljas till en miljon människor i oändlighet framåt i stort sett, så länge nya folk insjuknar.

En konspirationsteori är detta, ja. Men rent praktiskt så är det ju såhär det borde fungera. Är ett företag intresserad av att göra en engångsvinst en gång eller göra vinst i all oändlighet framåt i tiden?

Hur ser det ut på marknaden nu? Kan man gå in på apoteket och köpa botemedel mot huvudvärk eller piller som tar bort värken tillfälligt?

Botemedel mot depression eller piller som tar bort symtomen tillfälligt?

Det här är ju inte bara en konspirationsteori utan också en teori som saknar all kontakt med verkligheten. Låt mig till att börja med titta på ett par av exemplen:

Kan man gå in på apoteket och köpa botemedel mot huvudvärk eller piller som tar bort värken tillfälligt?

Om man tar ett vanligt piller mot huvudvärk, så går huvudvärken faktiskt över. Eller menar du att det borde finnas ett piller som gör att man aldrig någonsin får huvudvärk igen? Fåfänga drömmier, i så fall.

Botemedel mot depression eller piller som tar bort symtomen tillfälligt?

Det här är ännu värre och mer verklighetsfrämmande.²⁷

Antidepressiva läkemedel *botar* depression. Man måste ta dem en tid (4-6 veckor är det normala) för att de ska göra verkan, och man måste också experimentera sig fram till rätt dosering, för den kan variera från patient till patient. Men när väl det är gjort, *går depressionen över*. (Det garanterar i och för sig inte att man aldrig blir deprimerad igen. Men jag har tagit medicin mot depression några gånger i mitt liv, och i samtliga fall har det dröjt c:a 10 år innan jag drabbats av sjukdomen härnäst.)²⁸

Men för att gå tillbaka till de konspiratoriska läkemedelsföretagen:

Fakta i målet är att dessa företag lägger ner ofantliga summor på att ta fram nya läkemedel, och det tar årtal, ibland decennier, innan ett nytt läkemedel är klart att föras ut på marknaden. Att de skulle lägga ner *ytterligare* pengar och år av forskning för att *dessutom* ta fram läkemedel som inte är särskilt effektiva är förstuds fullständigt befängt.

Ta HIV/AIDS som ett näraliggande exempel. Det finns idag ingen medicin som botar denna sjukdom, utan bara bromsmediciner som håller den i schack och/eller fördröjer dess utbrott. Men är det verkligen någon som tror att det beror på att läkemedelsbolagen sitter inne med någon medicin som de inte för ut på marknaden, för att de inte *vill* att denna farsot ska hejdas? Man måste väl vara fullständigt otroligt kommunistisk för att tro något sådant.

Ibland händer det ju att det kommer ut något läkemedel som sedan visar sig ha sådana biverkningar att det måste dras in igen. Neurosedyn är väl det mest kända exemplet. Men vem tror att det här läkemedlet släpptes ut, därför att något läkemedelsbolag hyste någon pervers önskan att se armlösa människor (och var berett att ta den ekonomiska förlust i form av skadestånd och minskad good-will det medförde)?

Och även om misstag begås, kan man ju försöka föreställa sig hur det skulle bli om kampen mot vinstintresset ledde till att samtliga läkemedelsbolag gör bankrutt.

...att företag rent generellt skulle låta bli att göra vinster för att istället bota sjukdomar som de kunde tjäna grova pengar på vet jag inte. ... Jag är bara övertygad om att deras primära drivkraft är profit. Och att andra värden hamnar längre ner i hierarkin av värden på grund av det.

Såvitt jag kan se grundar sig det här på föreställningen att vinstmotivet är något ont som bara kan leda till elände. Men att bemöta den uppfattningen är väl något av en överloppsgärning på det här forumet?

²⁷) Från början skrev jag att detta "bara kan yttras av en person som inte har den ringaste erfarenhet av depressioner och antidepressiva läkemedel"; men eftersom det visade sig att min motdebattör *hade* en del sådan erfarenhet, fick jag ta tillbaka det.

²⁸) En depression kännetecknas av konstant ångest som endast avbryts av gråtattacker. Ångest, ångest, ångest, gråtattack, ångest, ångest, gråtattack... o.s.v., o.s.v. Och det är alltså det här som antidepressiva medel faktiskt råder bot på. Nu vet jag att sådana medel ibland också skrivs ut för andra saker, som t.ex. panikångest. Och där kan jag mycket väl tänka mig att de inte alls har samma positiva effekt. Men, som sagt: jag är ingen expert.

Ett stycke bottenskrap

Saker av den sort jag citerar nedan läser man alltsomoftast på fina kultursidor, ifall de ens nämner Ayn Rand. Men det nedanstående stod på Liberal Debatt, där jag har replikrätt.

Jag har läst tillräckligt mycket sjukt om Ayn Rand i min dag för att inte bli förvånad över dessa utgjutelser. Några "tidbits" bara:

Man ser rika människor som hjältar och fattiga människor som sista avskrapet av mänskligheten.

Det finns gott om rika människor som är avskrap i Ayn Rands romaner. (Orren Boyle är kanske det bästa exemplet.) Den fattigaste personen i *Atlas*, å andra sidan, är Jeff Allen, och han är definitivt inget avskrap.

Och dom fattiga är lata och korkade och skulle svälta ihjäl i sin hopplösa oduglighet om det inte vore för deras hjältar kapitalisterna.

Det är inte alla fattiga som är "lata och korkade". Men eftersom det är hos den sortens fattiga debattörens sympatier ligger, så OK: De skulle svälta ihjäl, om det inte vore för kapitalisterna.

Så när man ser en hemlös människa på stan efter man läst lite Rand så får man lust att gå fram att spotta i ansiktet honom/henne.

Jag har tappat räkningen på hur många gånger jag läst igenom *Atlas* och *Fountainhead*, och jag har aldrig känt den ringaste lust att spotta någon hemlös i ansiktet. Däremot har jag god lust att spotta diverse välavlönade kulturskribenter i ansiktet. Och du är uppenbarligen väl kvalificerad för ett sådant jobb.

Men du säger att det inte existerar den där svartvita uppdelningen av människor? I gott och ont; dom onda är dom svaga, känslstyrda, fattiga, lata, ointelligenta och dom goda är dom starka, produktiva, rika, intelligenta och rationella.

Jo, en sådan svartvit uppdelning existerar hos Ayn Rand. Och det är uppenbarligen precis det du har emot henne. Vi får ta det som en självbekännelse.

Rent rationellt så kan man ju se det som att vissa delar av förintelsen var ganska bra, i. och med att dom utrotade en stor del förståndshandikappade människor som ändå inte skulle klarat sig och istället varit en börda för alla andra.

Här har vi alltså debattörens syn på rationalitet i ett nötskal.

Tja, jag läste en artikel av Rand förutom om hennes syn på kultur. Där påstod hon att kulturen var bättre förut för att det var överklassen som valde utbudet och att det inte fanns populärkultur. Jag tror till och med att hon använde ordet aristokrati i en positiv bemärkelse. Det om något är väl elitistiskt?

Nu har du väl ändå läst någon uppsats som jag lyckats missa? Faktum är ju annars att Ayn Rand föredrog våra dagars "populärkultur" framför dess "finkultur".

Särskilt när vi alla är övertygade om att hon själv faktiskt var överklass ända sedan födseln om jag förstått det rätt.

Ayn Rand var dotter till en judisk apotekare som miste sin förmögenhet i ryska revolutionen. (Det var f.ö. ingen stor förmögenhet. Han tillhörde den uppåtsträvande medelklassen.)

Det här får räcka. Man ska inte diskutera människor man beundrar med ett [invektiv borttaget], lika lite som man ska diskutera sin hustrus dygd i ett horhus.

Jag har inte debatterat sakligt. Och jag ska läsa på mer innan jag uttalar mig.

Schysst av dig.²⁹

Om brytningen mellan Rand och Rothbard

Under några år i mitten av 50-talet var Murray Rothbard en återkommande gäst hos Ayn Rand (det var också han som först presenterade George Reisman för henne). Sommaren 1958 kom det till en brytning mellan de båda. Rothbard har spridit en del rykten om omständigheterna kring denna brytning; bl.a. har han påstått att den berodde på att hans, Rothbards, hustru var religiös och att Ayn Rand t.o.m. skulle krävt att han tog ut skilsmässa. Eftersom denna bisarra uppgift tydligen fortfarande sprids vidare, bedrev jag lite forskningsarbete och frågade två personer som var åsyna vittne till brytningen (Barbara Branden och George Reisman) om saken.

POS: Just out of curiosity: is it true that Ayn Rand broke with Murray Rothbard because his wife was religious? I see this mentioned on the web sometimes, and sometimes even that Miss Rand demanded that Rothbard must

²⁹⁾ Har inte hindrat samme debattör från att fortsätta komma med samma typ av vedervärdigheter.

divorce his wife within six months. Since this sounds slightly crazy, I would like to know if this is just something Rothbard made up.

Not the most important issue in the world, but it would be nice to have the facts.

Barbara Branden: Ayn Rand emphatically did not break with Murray Rothbard because his wife was religious, nor did she suggest that he ought to divorce her. She would have considered this unthinkable. Murray invented a great many things about his association with Rand – such as that it lasted more than a very brief time, that he saw her often, that he was part of the “Collective” etc. – and this story about his wife was one of those things.

In fact, Rand broke with Murray because he had plagiarized material from my Master’s thesis, which was on free will, in an article he wrote for, I believe, a professional journal; that is, he used my ideas but did not give me credit. I did not discover it; my then-husband Nathaniel did. I didn’t really care, but Rand and Nathaniel did care. When they confronted Murray with the fact of his plagiarism, he refused to admit it. I’m sorry to say that Murray was not a man with many scruples.

George Reisman: It is crazy. I never heard any such thing. It’s possible that Branden intimidated surprise and discomfort with the fact that Rothbard’s wife was religious, but I never heard of any such demand. I knew Rothbard very well at the time, and he would certainly have told me about it if it had ever been made.

POS (till Reisman): Thank you. I actually put the same question to Barbara Branden, and she told me the story is completely fictitious, and that the real reason for the break was that Rothbard plagiarized Barbara’s Master thesis on free will without giving her credit, and then simply denied the fact when he was confronted with it.

Reisman: Barbara Branden’s account is essentially right. However, Rothbard didn’t deny that he didn’t give her credit but claimed that her points were not actually original and therefore didn’t require credit. At least that was what he claimed after the fact.

Diverse om filosofi

Privatundervisning i kunskapsteori

Svar på ett par frågor om *Introduction to Objectivist Epistemology*.

På sidan 47 står det om absolut och att begrepp är ogiltiga som oförändringsbara absolut men tvärtom; som kontextuella absolut är de giltiga. Skulle du kunna förklara det närmare för jag förstår inte hur hon menar och hur det kan bli så och vad som menas med de olika formerna av absolut.

Jag är inte riktigt säker på vad du hänger upp dig på här, men kanske det är själva ordet “absolut”. I så fall skulle man väl kunna sätta in någon synonym som “obetingat” eller “undantagslöst”.

Ett exempel som kanske kan vara belysande: antag att vi en vacker dag stöter på rationella spindlar från Mars (eller någon mera avlägsen himlakropp). I vår nuvarande kontext (där vi ännu inte stött på dessa spindlar) är definitionen av “människa” som “rationellt djur” absolut, men om vi stöter på dem måste vi modifiera definitionen till “rationellt däggdjur”, för att skilja oss från de rationella spindlarna. Och dem skulle vi definiera som “rationell insekt”. (Vilket skulle vara giltigt, ända tills vi råkar ut för rationella tordyvlar ännu längre ut i rymden.)

Ett annat exempel (som i och för sig inte handlar om definitioner utan om induktiva generaliseringar): någon säger att vatten alltid kokar vid samma temperatur, nämligen 100° C. OK, om vi alla levde vid havet och på havsytans nivå, då skulle det här vara en “absolut sanning”, givet kontexten. Vi skulle bara bli väldigt överraskade den dag vi vandrar upp i bergen och upptäcker att vattnet kokar vid en lägre temperatur där; och vetenskapliga som vi är, skulle vi söka en förklaring till diskrepansen (och så småningom komma fram till att det har med lufttrycket att göra).

Men om vi trodde att det absolut inte kan finnas andra typer av rationella varelser någonstans ute i världsrymden, eller att vatten aldrig någon kan koka vid annan temperatur än just 100° C, då är det ju precis vad Ayn Rand varnar oss emot, när hon skriver:

Since man is not omniscient, a definition [or an inductive generalization; my addition] cannot be changelessly absolute, because it cannot establish the relationship of a given group of existents to everything else in the universe, *including the undiscovered and unknown*. [Min kursivering.]

\$\$\$

I slutet av kapitlet s. 52-54, berättar hon om de 4 olika skolorna, Aristoteles, Platon och några mystikers till subjektivisterna.

Skulle du kunna förklara det hon skriver lite tydligare för jag blev inte riktigt klok på vad som skiljer Ayn Rands epistemologi från Aristoteles och vad som skiljer de övriga tre epistemologierna.

Det knyter ju an till vad som står i inledningen om de fyra huvudskolorna vad gäller begreppens natur. Den "konceptualistiska" skolan vet jag väldigt lite om, så den lämnar jag därhän. Men vad nominalisterna hävdar är ju att all begreppsbyggnad egentligen är godtycklig: vi för ihop vissa saker under samma begrepp, men det finns egentligen ingen objektiv grund för att vi gör det, så vi skulle precis lika gärna kunna göra helt andra begreppsbestämningar.

Men Platon menade alltså att våra begrepp egentligen existerar för sig själva i en annan dimension, och att de ting som täcks av begreppen är ofullständiga avspeglningar av begreppen. Det skulle t.ex. finnas ett perfekt bord i Platons idévärld, och de bord vi stöter på i vardagslivet är någon sorts ofullkomliga avspeglningar. (Låter knasigt, men det är faktiskt vad hans teori går ut på.) Aristoteles förkastar "idévärlden", men behåller en liten kvarleva av platonism: han menar att det finns en "essens" i varje ting som gör tinget till vad det är, och att vi kan fatta denna "essens" genom någon form av direkt intuition. Det skulle alltså finnas en "bordighet" förborgad i varje bord vi stöter på, och det är denna "bordighet" vi syftar på, när vi kallar bord för "bord". (OK, låter lite knasigt, det också...)

Ayn Rand menar alltså att de här "essenserna" är kunskapsteoretiska och inte metafysiska. Metafysiskt är alla ett bords egenskaper likvärdiga, förutsatt bara att de verkligen finns. Men som kunskapssträvande människor måste vi abstrahera från t.ex. sådant som om bordet är gjort av trä eller plast eller marmor och fokusera på det som är gemensamt för bord *qua* bord (d.v.s. deras form och deras funktion). De egenskaper vi väljer som särskiljande eller definierande måste givetvis finnas hos alla bord (så att det inte blir en fråga om "nominalistiskt godtycke"), men vi måste också välja ut de egenskaper som faktiskt förklarar varför ett föremål är just ett bord och inget annat.

Hoppas det här är till någon hjälp. (Jag kan ju ha missuppfattat vad dina frågor går ut på, och då får du väl fråga igen. "My answers are not changelessly absolute, regardless of context.")

Aristoteles och identitetslagen

Wolfenstein: Jag läste i en bok, har glömt vilken, att Aristoteles ursprungligen inte sa "A är A" utan "A innebär A". Har jag fel nu, att han inte sa så, så får jag ta lite smäll på fingrarna och gå vidare med livet.

Han sade varken det ena eller det andra. Formuleringen "A är A" kommer inte från Aristoteles själv, utan från Hen i övrigt okänd medeltidsskolastiker (vet inte ens vad han hette). Faktum är att Aristoteles aldrig formulerade identitetslagen *explicit*. Han formulerade motsägelselagen och lagen om det utslutna tredje (och identitetslagen är förstås implicit i båda dessa lagar).

Nu är det väl heller inte hela världen exakt hur man formulerar identitetslagen. "A är A" är bra, därför att det är kort och kärnfullt och lätt att hålla i minnet. Annars skulle man väl kunna säga: "Allt som är är vad det är och inte någonting annat; ej heller något mellanting mellan vad det är och vad det inte är." Lite svårt att memorera kanske. "Det är som det är" duger nog också bra.

Att ett ting är sig självt är ju inte så svårt att se. Jag ser inte att något skulle vara vunnet med att i stället säga att ett ting "implicerar" eller "innebär" sig självt. Om det är storm, implicerar det att ett eller annat tak kommer att blåsa ner. Men att en storm implicerar att det är storm? Är det storm, så är det!

DL: När Ayn säger "A är A" så är det med logisk symbolik "A <-> A" som menas skulle jag gissa på.

Jag antar att <-> är tecknet för ekvivalens, så att innebörden skulle vara "A är ekvivalent med A" eller "Om och endast om A så A".

Nu menar jag att också det här hör hemma i tillkrånglingsdepartementet. Om jag säger "Om och endast om det stormar, stormar det" är det förvisso sant; men är det är det en djupgående och revolutionerande filosofisk insikt?

Sedelärande berättelse: Leonard Peikoff sade en gång till Ayn Rand att "A är A" är ett så fullkomligt solklart uttalande att inte ens den dummaste filosof skulle kunna ifrågasätta det. Varpå Ayn Rand gav honom en hel drös med invändningar som en lingvistisk analytiker skulle kunna komma med.

Deontologi

FN: Objektivismen är som sagt inte teleologisk utan deontologisk.

Nu går väl ändå fan på torra land? Hur i all världen kom du fram till slutsatsen att objektivismen är deontologisk? Den är teleologisk så det skriker om det!

Teleologi säger att enbart resultaten bestämmer moralvärdet – d.v.s. ändamålet helgar medlen. Deontologi säger motsatsen, medlen räknas. För att ta två solklara fall så är utilitarismen teleologisk och naturrätten deontologisk. – Jag uppfattar kanske objektivismen vara lite mittemellan, men inte "teleologisk så det skriker om det". Kan finnas delar i objektivismen jag inte kan påminna mig om just nu som gör den mer teleologisk än vad jag tror, dock.

Begreppsförvirring. Till att börja med: att en etik är "teleologisk" betyder att den är ändamålsbestämd; att den är "deontologisk" betyder att den är pliktbestämd. Att objektivismens etik är ändamålsbestämd och att objektivismen avvisar pliktetik måste väl ändå vara allmänt känt?

Teleologi säger att enbart resultaten bestämmer moralvärdet – d.v.s. ändamålet helgar medlen.

Om uttrycket "ändamålet helgar medlen" tas för vad det brukar tas som – d.v.s. att ett gott ändamål skulle rättfärdiga ett ont medel – så är det helt enkelt fel. Det blir inte ett dugg bättre ifall man sedan skulle donera pengarna från ett bankrån till Nattväktaren.³⁰ Och det blir inte rätt att filma till sig en straff i fotboll, bara för att domaren eventuellt går på filmningen och "bara slutresultatet vid full tid" räknas.

Det är klart att man skulle kunna ge uttrycket en ny innebörd och säga att det är målets värde som avgör medlens värde (och att onda medel aldrig kan leda till ett gott mål). Det skulle ju vara sant. Men det är inte så uttrycket normalt används. (Och om någon invänder att den där straffilmningen kan lyckas och leder till målet att vinna matchen, så har han alltså ett ögonblicksperspektiv på etiken.)

Deontologi säger motsatsen, medlen räknas.

Men herrejösses. Det är inte *alls* vad deontologin säger. Här måste du väl helt enkelt ha missuppfattat ordets innebörd? Deontologin säger att man ska handla *av plikt*, inte att "medlen räknas". I en deontologisk etik har medel lika lite plats som mål eller avsikter.

För att ta två solklara fall så är utilitarismen teleologisk och naturrätten deontologisk.

Korrekt att utilitarismen är teleologisk. (Felet med utilitarismen är ett annat, men det har jag ju redan utbredd mig om.) Men vad som skulle vara deontologiskt med naturrätten är fullständigt obegripligt.

\$\$\$

Filosofiordboken har (för det mesta) bra definitioner på filosofiska begrepp, så jag kan väl citera därifrån:

deontologisk etik (av gr. *deon*, det nödvändiga, plikt, *logos*, lära, och *ethos*, sedvänja), pliktetik. 1. En normativ etik som återför en handling moraliska värde på om den blir utförd av plikt eller ej. Det är inte tillräckligt att man följer de moraliska reglerna. För att handlingar ska ha moraliskt värde, måste de vara *motiverade* av en pliktänsla inför de moraliska reglerna. 2. Alla former av normativ etik som hävdar att en handling moraliska värde inte uteslutande beror på dess faktiska konsekvenser, t.ex. kan *simmelaget* bakom handlingarna eller de *plikter* som utförs vara av betydelse för handlingens moraliska värde. Den deontologiska etiken står därmed i motsättning till den *teleologiska etiken*. [Tyvärr finns inget lika bra om "teleologisk etik"; på det uppslagsordet blir man bara upplyst om att det betyder "ändamålsetik".]

Definition (2) är förstås bara en lite urvattnad version av definition (1). Och den definitionen är ju faktiskt bara en kondenserad sammanfattning av Immanuel Kants etik. Men så är det oftast just Kant man syftar på, när man talar om deontologisk etik.

\$\$\$

Jag kan ju ta upp det här, så att jag åtminstone får något avbetat:

The goodness of the ends is the only consideration for a teleological theory, and the rightness of the means is the only consideration for an exclusive deontological theory.

Jo, det här är precis vad Kant säger. Kant brukar komma med exempel som handlar om ifall man ska ljuga, om risken för att man ska bli beslagen med lögn är minimal och det kan ge en någon sorts fördel. Och det ska man alltså inte, eftersom det är en *plikt* att alltid tala sanning. Men sådana exempel är ju fullständigt orealistiska, för hur ofta händer sådana saker? Och tror man att man kan minimera risken för att någon ska komma på en, så sysslar man alltså med självbedrägeri.

Sedan har Kant betydligt värre exempel också. I den här stilen: antag att en vän gömmer sig hemma hos dig, därför att ett rövarband är efter honom. Så kommer rövarbandet och knackar på din dörr och frågar efter honom. Och det är ju din *plikt* att alltid tala sanning; alltså...³¹

(En objektivistisk analys av samma sorts situationer är att det alltid är fel att ljuga *för att vinna ett värde*. Att ljuga i självförsvaret kan vara OK. Står mer om detta i "Galts tal" och i OPAR.)

³⁰) Skrev "ARI" från början, men det är bättre att donera till Nattväktaren.

³¹) Se uppsatsen "Om plikt-moral" i Nattväktaren, årg. 3 nr 1.

Diverse om ekonomi

Böhm-Bawerks kritik av katedersocialisterna

Bakgrund: För ett par år sedan startade CME ett diskussionsforum som kallades "Miseslistan". Jag anslöt mig till det forumet, därför att jag hoppades på ett seriöst meningsutbyte. Det blev inget sådant, och när jag sade ifrån, blev jag utesluten från forumet. Anledningen var att CME hävdade att Reismans rënteteori hade likheter med de tyska katedersocialisternas rënteteorier, vilket jag ansåg (och anser) är bortom all mänsklig anständighet. Men se, det fick jag inte säga!

Böhm-Bawerks kritik av den "tyska historiska skolans" (eller "katedersocialisternas") rënteteori står i del 1, kap. 10 i *Capital and Interest*. Han tar upp ett antal teorier som han sammanfattningsvis kallar "remuneration theories", därför att de har det gemensamt att de betraktar räntan som en belöning för det arbete kapitalisterna själva lägger ned. (På tyska skriver Böhm-Bawerk "Arbeitstheorien", men hans översättare föredrar den andra termen för att inte få till stånd någon sammanblandning med "labor theory of value".) Böhm-Bawerk delar in dem i tre grupper efter språkområde, och den tyska gruppen är alltså "katedersocialisterna".

I use this name to embrace a number of theories which have one point in common, and that point is to call interest the remuneration of labor performed by the capitalist. Their several views are widely at variance as to the nature of the work which is supposed to constitute the basis of the capitalist's claim to remuneration. (*Capital and Interest*, Vol. I, s. 195.)

Det är naturligtvis sant att kapitalisternas vinster är en belöning för deras eget arbete, precis som löner är en belöning för löntagarnas arbete. Men det duger inte som *förklaring* på fenomenet ränta eller på hur ränta ursprungligen uppkommit. Räntan förklaras ytterst av fenomenet "tidspreferens" (och detta faktum ändras inte ett jota av att Reisman har en vidareutveckling av teorin, som går ut på att tidspreferensen inte verkar direkt, utan via kapitalisternas nettokonsumtion/nettoinvestering).

När "katedersocialisterna" ansluter sig till "belöningsteorin" är det hursomhelst mer implicit än explicit, och Böhm-Bawerk ägnar några sidor åt att reda ut det. Och till yttermera visso var de ju (som hörs av benämningen) etatister och kollektivisterna och betraktade räntan som en belöning för den tjänst kapitalisterna gör samhället.

Hursomhelst har ju de teorier Böhm-Bawerk kritiserar här inte ens den blekaste likhet med George Reisman. (Om man inte menar att var och en som anser att kapitalisterna är berättigade till sin vinster *ipso facto* är katedersocialist.) Så vad ska man göra med en person som påstår något sådant, utom möjligen att försöka gissa sig fram till vilka associativa tankemönster som leder till något sådant?

Hade jag samma oändliga tålamod som Böhm-Bawerk själv (och dessutom en professorsstol i national-ekonomi) skulle jag förstås ha kunnat ägna några spaltmeter på att reda ut saken. Men nu har jag inte det.

Kort replikskifte om Reisman

DJ (känd från tidigare nummer av Nattvåktaren som en osaklig och lögnaktig kritiker av George Reisman): POS har inte förstått att Reisman avvisar tidspreferenser eftersom det han *kallar* tidspreferens är något helt annat än det österrikarna definierar som tidspreferens (men det är också Reismans enda möjlighet att vara närheten av någon österrikisk teoribildning, att definiera om termerna som österrikarna använder och sedan använda dem själv)...

Den saken har jag redan rätt ut.³² Jag tänker inte reda ut den en gång till, bara för att det finns idioter som inte fattar (eller vägra fatta) vad jag skriver första gången.

Det gäller fortfarande att Reisman och österrikarna har olika utgångspunkter. Ska jag behöva påpeka att den ursprungliga frågan var hur pass lik österrikarna Reisman var och det som skrivs i den tråden alltså måste ses ur det perspektivet?

Jaså, det var det som var frågan? Och jag som trodde att frågan var vem som har *rätt*.

Eftersom österrikarna utgår från handlande individer, ett perspektiv Reisman uttryckligen förkastar, så måste tidspreferenser på något vis kopplas samman med individerna. På samma sätt måste det Reisman kallar för tidspreferens kopplas samman med det väljer att studera, d.v.s. produktion av välstånd.

Missuppfattning på missuppfattning. Det är ju faktiskt inte så att Reisman skulle *förneka* att det finns handlande individer. Däremot har du rätt i att han hävdar att ekonomi som vetenskap handlar om *produktion av välstånd*, inte om något annat. Och dessutom förklarade jag skillnaden mellan Reismans syn på tidspreferens och den "konventionellt" österrikiska så väl i den tidigare tråden att du måste vara direkt korkad för att inte fatta det.

Den som fortfarande tror att det Reisman skriver om när det gäller tidspreferenser har något som helst med österrikarna att göra är inget annat än en jubelåsa. Punkt.

Nämen tack för synpunkten.

³²) Utredningen finns i årg. 6, s. 37f under rubriken "Tidspreferens och nettokonsumtion".

Kort (och satiriskt) om praxeologi

Som jag nämnt i andra sammanhang anser jag att "praxeologi" är en svag punkt i Ludwig von Mises tanke-system – den är i själva verket ett stycke kantianism som Mises försöker lägga till grund för ekonomin. (Jag har f.ö. påbörjat en uppsats under rubriken "Praxeology refuted", men jag törs inte säga hur lång tid det kan ta att bli klar med den.) Somliga specialister på "österrikisk" ekonomi – t.ex. CME och DJ – anser att den som inte accepterar praxeologin inte heller begriper ett dyft av Mises teorier i övrigt och inte ska uttala sig om dem. – Nedanstående är utbrutet ur ett allmänt råskäll mellan mig och CME.

Jag tror det kan vara dags för en praxeologisk analys här.

Ludwig von Mises: For epistemology, the theory of human knowledge, there is certainly something that it cannot help considering as permanent, viz., the logical and praxeological structure of the human mind... (*The Ultimate Foundation of Economic Science*, s. 1.)

Mini: Illasinnat skvaller som är ogrundat och/eller inte har relevans för de frågor som i övrigt behandlas ger jag inte mycket för, och det inlägg av CME jag tror du åsyftar var just ett sådant.

CME svarade: Jag använde det inte som ett argument mot objektivismen som idésystem, utan snarare som en ilsken kommentar angående AT:s beundran av POS oförskämdheter mot mig.

Den logiska och praxeologiska strukturen här är väl föredömlig? POS är oförskämd; AT uttrycker sin beundran för POS' formuleringskonst; alltså riktar CME ett angrepp mot Ayn Rand därför att hon varit otrogen mot sin make.

För oss som inte är lika väl insatta i ämnet praxeologi som CME kan ju det här verka förbryllande. Finns det någon sorts determinerande kausalsamband mellan det faktum att Ayn Rand hade en affär med Nathaniel Branden och det faktum att POS är oförskämd?

Men ämnet praxeologi är ju inte uttömt med detta, så jag citerar vidare:

Ludwig von Mises: The very category or concept of action comprehends the concepts of means and ends, viz, of valuing, of success and failure, of profit and loss, of costs. (*Op. cit.*, s. 8.)

Så hur relaterar CME medel och ändamål här, och hur bedömer han framgång eller misslyckande i sitt förehavande? Nå, det är väl också klart som det berömda korvspadet? Målet är att få POS att bli mindre oförskämd och/eller att få AT att beundra POS lite mindre och CME lite mera. Och medlet är ju perfekt anpassat till ändamålet, eller hur?

Konstigt då att CME så kapitalt misslyckas med att uppnå detta mål. Har han lyckat göra POS *mindre* oförskämd? Har han ens lyckat ge AT:s beundran en törn?

CME: Praxeologin undersöker endast logiken i mänskligt handlande. Den kan inte besvara något om själva innehållet i handlingarna, det är psykologins område.

Så logiken i ditt handlande var oklanderlig? Det var bara *innehållet* det var fel på?

Jag tycker att du bör studera begreppet praxeologi lite närmare, då du inte tycks ha förstått det korrekt.

Eftersom jag läste *Human Action* redan när CME sprang omkring i kolt, är inte heller CME den rätte att skriva mig på näsan vad det gäller praxeologi.

(Naturligtvis är ovanstående ett *argumentum ad senectutem*³³, men förtjänar unga slynglar bättre än så?)

Kort om guldmyntfoten

(CME skrev ett satiriskt inlägg som började så här:) Många är vi som förundras över USA:s höga välstånd. Följande artikel är ett försök att förklara det höga välståndet. Ryggraden i den amerikanska ekonomin är konsumenten. Det är den amerikanska konsumenten som är garanten för den ständigt höga konsumtionsefterfrågan i landet, och som därmed möjliggör en ständigt ökande produktion i landet. Utan den amerikanska konsumenten hade den amerikanska ekonomin inte varit vad den är i dag.

En naiv iakttagare kanske skulle fråga sig varför då inte Afrika är rikt. Beror detta endast på att afrikanerna inte vill konsumera som amerikanerna? Svaret på denna fråga är naturligtvis att de afrikanska inkomsterna inte är så höga som i USA. Den amerikanska konsumenten kan därmed hålla upp en efterfrågenivå som den afrikanska konsumenten inte kan. Vad beror då de höga amerikanska inkomsterna på? Jo, dessa beror just på den höga konsumtionsnivån. [M.m. i samma stil. Och ja: det *var* menat som satir.]

Rätt bra satir, faktiskt. Det skulle ju kunna tilläggas att Afrikas problem beror på överproduktion. Det produceras en massa saker i Afrika som afrikanerna inte har råd att köpa, därför att de har så ont om pengar. Som bekant har Keynes vederlagt Says lag.

Guldmyntfoten kom på tal i debatten.

Alfred: Vad är det som gör guld mer objektivt att mäta värden i än till exempel diamant?

Problemet med diamanter är att det inte går att slå mynt av dem.

OK, jag kan hålla med om att diamanter vore en dålig grundenhet i en valuta, men silver då?

Det går i och för sig lika bra med silver som med guld. Det går att ha kopparmyntfot också, som vi faktiskt hade i Sverige under 1700-talet (beroende på att vi hade en stor koppargruva i Falun, men ingen guldgruva och bara en

³³) En variant av felslutet *ad verecundiam* som har formen "Jag vet bäst, för jag är äldst!"

silvergruva, den i Sala). Problemet med kopparmynten var bara att de större mynten blev väldigt stora och otympliga.

Det går också bra att ha parallella myntfötter (guld och silver och kanske rentav koppar för de allra minsta mynten). Det är vad Reisman rekommenderar i *Capitalism*. Vad som i så fall är viktigt är att de olika myntfötterna får "flyta" mot varandra. Försöker man fixera den ena myntfoten i termer av den andra, kommer "Greshams lag" att sätta in – folk kommer att använda de undervärderade mynten och hamstra de övervärderade. Men om det rådde laissez-faire och alla dumma riksbanker vore avskaffade, skulle myntfötterna "flyta" mot varandra av sig själva.

FN: Fast *mest* objektivitet, åtminstone i marknadens kristallkula, får man naturligtvis om man konkurrensutsätter valutor.

Håller inte med om det. I och för sig skulle de banker som håller sig till guld vinna i en sådan konkurrens. Men det är en fullständig onödig omväg.

Kort om "fractional banking"

GML: Jag retade mig på att Brian Simpson³⁴ [i en föreläsning vid en objektivistisk sommarkonferens] hackade på fractional reserve banking som om detta vore en form av bedrägeri även när transaktionerna sker mellan aktörer på en fri marknad. Jag är alltid skeptisk till folk som ens mumlar något som kan implicera att frivilliga transaktioner kan vara en källa till genomgripande problem på en fri marknad.

Jag är lite osäker själv, men jag tror du har rätt i att om bankerna är öppna och informerar om vad de gör, så är det inte bedrägeri. Men frågan är ju om inte kunderna helt enkelt skulle tappa förtroendet för banker som kör med "fractional banking". (Mises citerar någonstans en 1800-talsekonom som sade att alla borde ha rätt att trycka upp sedlar. Resultatet av det skulle bli att ingen längre skulle använda sedlar utan bara mynt i stället.)

Detta alltså givet att vi har en fri ekonomi. I dagens läge är frågan "akademisk", eftersom "fractional banking" är något som prackas på oss av stater och centralbanker.

Kort om interventionism

Följande minidebatt illustrerar egentligen bara riskerna med ord som kan användas i olika bemärkelser alltefter sammanhang. "Statsingripanden i näringslivet" och "ingripanden i andra staters angelägenheter för att förhindra terrorism" är självfallet två vitt skilda saker.

Snuten: Hur ser du på interventionism förresten POS?

Det korta och koncisa svaret är förstås att jag är emot den. (Hänvisning: Ludwig von Mises samlade skrifter.)
Skatt är Stöld: Är det alltid fel att intervensera? Om ett gäng banditer tar och kapar en färja och håller passagerarna som gisslan tycker du då att man ska avstå från att intervensera? Även om de avrättar 10 st av gisslan varje timme? Är det fel att lägga sig i om någon galen nazist avrättar alla judar i sitt land?

Det har du förstås rätt i, men det här är faktiskt inte vad som normalt avses med termen "interventionism". Med "interventionism" menas att staten griper in och reglerar näringslivet utöver sin legitima funktion att stävja tvång/våld och bedrägeri. Mises har skrivit spaltmeter om (mot) det här. Ayn Rand har förstås också gjort det, även om jag inte har sett att hon använt just den här termen.

GML: För att sammanfatta var jag står så är jag emot interventionism av typen "demokrati för Irak". Däremot tycker jag att man skall intervensera genom förstöra hotfulla regimer, samt även medvetet bomba civila mål när det är nödvändigt för att uppnå detta. Bombningarna av Dresden och Hiroshima under 2a världskriget anser jag exempelvis var motiverade och moraliska.

Det kanske är risk för att vi pratar förbi varandra här. När Snuten frågade mig om interventionism, tog jag för givet att han menade ekonomisk interventionism, d.v.s. statliga ingripande i näringslivet. Men handlar det om ifall USA har rätt att intervensera i Irak (eller liknande saker), så är det förstås en helt annan fråga. (Och i det fallet håller jag förstås med dig, även om det kanske finns detaljer att diskutera.)

³⁴) Ekonom som nyligen utkommit med boken *Markets Don't Fail*.

Diverse om det aktuella världsläget

Diktatur nödvändig för ekonomisk tillväxt?

Från en debatt med en person som har en förfärlig massa akademiska betyg i ekonomi och/eller ekonomisk historia. De fyra citaten nedan ska läsas tillsammans och utgöra ett bevis för att diktatur är nödvändig för ekonomisk tillväxt.

Den höga ekonomiska tillväxten var ett nödvändigt villkor för att Taiwan skulle undvika införlivas i Kina.

Så långt kan jag väl hålla med.

Den ekonomiska politiken som fördes var ett nödvändigt villkor för den höga ekonomisk tillväxten.

Vet inte tillräckligt mycket om Taiwans ekonomiska politik för att kunna bedöma det. Men eftersom den faktiskt ledde till tillväxt, kan den ju inte ha varit *katastrofalt* felaktig.

Inskränkta friheter, d.v.s. diktatur, var ett nödvändigt villkor för att den ekonomiska politiken skulle kunna genomföras.

Men varför det? Jag ser ingen som helst rim och reson i det. OK, det är sant att tillväxt kan förekomma även i diktaturer, ifall man bara ger ekonomin någotsånär fria tyglar och koncentrerar förtrycket på andra områden. Ett exempel är att Kina i våra dagar har stark ekonomisk tillväxt, fastän landet fortfarande är en kommunistisk diktatur. Beror på att man lämnar ekonomin någotsånär i fred och ägnar sig åt att ge dissidenter decennielånga fängelsestraff och annat i den stilen. Men att Kina skulle få *lägre* tillväxt, ifall man övergav kommunismen helt och införde någon form av parlamentarisk demokrati – hur kan man komma på den tanken?

Slutsats: diktatur var ett nödvändigt villkor för Taiwan att undvika införlivas med Kina.

Men varför det? Det nödvändiga villkoret är att Taiwan har ett starkt försvar (och kanske att en militär stormakt som USA ger landet en del uppbackning). Eftersom ett starkt försvar kostar pengar, är förstas den ekonomiska tillväxten ett nödvändigt villkor här. Men att diktatur i sin tur skulle vara ett nödvändigt villkor för ekonomisk tillväxt – näää. (Se ovan.)

Israel och FN

CME: Ett tokigt förslag, men som vid närmare eftertanke inte är så tokigt, är att helt enkelt flytta hela Israel till USA. [Hänvisning till en uppsats på Lew Rockwells hemsida.]

Orealistiskt. Ett mera realistiskt förslag är att köra ut israelerna i havet. När de sedan har lyckats skapa en blomstrande civilisation nere på havsbotten, får man väl jaga bort dem därifrån också. Israel kommer hur som helst att vara en nagel i ögat på den omgivande arabvärlden.

I stället bör [USA] inrikta sig på att i *samråd med FN* försöka hindra spridningen av massförstörelsevapen, samt att ingripa vid folkmord. (Min kursivering.)

I samråd med FN??? Någon måtta får det väl vara på den moraliska relativismen här! FN är en fackförening för diktatorer och borde omlokaliseras till Havanna. Organisationen har i varje fall inte på amerikansk mark att göra. Och sanningen i detta ändras inte av att USA av idag är långt ifrån perfekt.

CME: Kanske det, Havanna har inte startat några krig vad jag känner till, bara *nästan* ett atomvärldskrig.

Det är ju i och för sig illa nog. Dessutom har ju Havannaregimen varit synnerligen aktiv när det gällt att stödja kommunistiska upprorsrörelser i Afrika. Och den där kamrat Che, som vill sätta igång ett Vietnamkrig i varje hörn av världen – hade inte han något slags koppling till Havannaregimen?

Men vare sig en enskild diktatur har startat ett krig eller inte, så borde diktaturerna ha *en* fackförening, och världens fria (eller åtminstone halvfria) nationer *en annan*.

Mot ordet "orealistiskt" invänder **GML:** Omoraliskt.

Jodå. Det också.

Utvikning om Lew Rockwell och Murray Rothbard

FL: Är lewrockwell.com en samlingsplats för senildementa femåringar?

För ett par år sedan surfade jag in där och hittade en uppsats som gick ut på att Nordkorea är i sin fulla rätt att utveckla kärnvapen, eftersom det är fråga om självförsvar mot amerikansk aggression. Sedan dess har jag hållit mig borta från den sajten. Man kan bara inte ta in hur mycket smörja som helst.

Lew Rockwell är f.ö. "rothbardian" och i likhet med andra rothbardianer kan han vara jättebra så länge han håller sig till ekonomi, för att sedan spåra ur fullständigt när det kommer till politik.

GML: Jag tycker att man som tumregel skall undvika sådana som Rockwell och Rothbard även beträffande deras ekonomiska teorier.

Men eftersom jag redan läst en hel del av Rothbard, är det ju alldeles för sent för mig att *undvika* honom.

(Rockwell har jag inte läst så mycket av; men faktum är att han en gång blivit publicerad i en så "objektivistiskt välanständig" publikation som *The Intellectual Activist*.)

Med så sjuka åsikter (ja gränsande till spritt sprängande galenskap) som Rockwell och Rothbard yttrat vad gäller olika politiska frågor så är risken stor att dom smusslat in falska premisser i sina rent ekonomiska resonemang också.

Möjligt är det ju; kanske rentav sannolikt. Men jag undrar verkligen hur man ska kunna upptäcka vilka falska premisser det är, om man vägrar att ens läsa dem.

Och så får jag väl påpeka att det finns falska premisser också hos Ludwig von Mises. Ändå är Mises rekommenderad läsning för objektivister (se t.ex. litteraturförteckningen längst bak i *Kapitalismen: det okända idealet*.) Man ska naturligtvis vara lite vaksam när man läser Mises, men det gäller ju faktiskt allt man läser.

(Lite grann om det här finns ju också med i min uppsats "Till frågan om den 'österrikiska' skolans subjektivism".)

Jag skulle aldrig läsa Rockwells eller Rothbards ekonomiska skrifter utan att först noga studerat Objektivismens värdeteori och för-svar av kapitalismen, kompletterat med exempelvis studier av Reismans *Capitalism*.

Jo, det är nog klokt.

Beträffande Rothbards politiska idéer, så gjorde jag faktiskt en rätt grundlig analys av dem i den gamla OS-bilagan "Debatt' i Contra". Kanske dags att lägga ut den uppsatsen på nätet, så att även dagens ungdom kan få ta del av mina visdomsord...

Det verkar vara en bra idé. (Givet att du sanerar din sida från den ARI-bashing³⁵ som finns där.)

Skulle aldrig falla mig in.

Dödsoffer i krig

Det bästa sättet att minimera antalet dödsoffer i krig är att se till att man vinner kriget så snabbt som möjligt. Gäller f.ö. inte bara egna dödsoffer utan också dödsoffer på motståndarsidan.

(På invändningen att ett ännu bättre sätt är att inte sätta igång något krig alls, vill jag svara att det kan man gott berätta för Usama bin Laden, nästa gång man stöter ihop med honom.)

Det bästa jag läst på länge om Irakkriget har skrivits av Ron Pisaturo³⁶:

One of the phoniest criticisms made by the welfare-statists [i samband med situationen i New Orleans] is that money was diverted from the welfare state to the "war" in Iraq. What "war"? America is not in Iraq fighting a war. We are engaged in a welfare-state/police action for the ostensible benefit of "the Iraqi people," just as welfare-statist President Kennedy engaged America in Vietnam to help the Vietnamese. If we had declared and fought an actual war against Iraq, as we should have done, it would have been over in an hour with probably no American casualties. (Ditto for waging war against Iran, Syria, North Korea, Saudi Arabia, etc.) And there would have been no net expense, because we could have paid for our effort with the oil we should have seized from our enemy. Instead, our President, continuing the socialist tradition of Saddam Hussein's Ba'th Party, is attempting to rebuild infrastructure for "the Iraqi people," and declares that the oil in Iraq belongs to "the Iraqi people." Perhaps our President also thinks that if a man discovers oil in Texas, then that oil should belong to the American people instead of to the man who discovered it.

Atombombsmattor?

Vissa objektivister är ivriga att lägga atombombsmattor över Iran och andra länder med otrevlige regimer. Vad man än må anse om riskerna med att låta mullorna sitta i orubbat bo så känns det väldigt sökt att påstå att amerikanerna (det är ju oftast i USA:s ställe man argumenterar) skulle befinna sig i en omedelbar fara för livet. Att i det läget kunna hävda att man har rätt att kränka rättigheterna hos alla de tusentals helt oskyldiga iranska civila som skulle få sätta livet till i en sån åktion kan jag helt enkelt inte begripa hur man får ihop logiskt. Och det gäller ju samma sak om man hävdar principen att angriparen bär den moraliska skulden till de skador som kan åsamkas på oskyldig tredje part när jag försvarar mig. Här föreligger inget angrepp.

Varifrån har du fått det att objektivister förespråkar "atombombsmattor" över Iran? Jag gör det i varje fall inte. Förvisso borde USA gå i krig mot Iran, eftersom det är den just nu farligaste regimen i världen. Men det är ju inte detsamma som "atombombsmattor". Jag kan inte föreställa mig att något sådant skulle vara nödvändigt för att bringa Iran på knä. Jag tror att precisionsbombning av landets militära anläggningar skulle vara fullt tillräckligt.

Och vad eftergiftspolitik mot skurkationer innebär borde vi väl ha lärt oss av München och Andra världskriget?

³⁵) Att fordra rättvisa för George Reisman har blivit liktydigt med "ARI-bashing".

³⁶) Finns att läsa på <http://www.ronpisaturo.com>.

Sedan är det ju sant att krig kräver civila offer (både dödsoffer och offer i form av materiell förödelse, för att inte tala om psykologiska ärr). Jag tvekar att kalla dessa offer "oskyldiga", så länge det rör sig om människor som åtminstone passivt stöder regimen. Men de har ändå långt mindre skuld än ledarna. Hursomhelst: om du bekyrrar dig över oskyldiga offer, borde du antingen:

- 1) Hitta på ett sätt att störta skurkregimer utan att behöva gripa till vapen, eller:
- 2) Uppfinna ett vapen som gör skillnad på skyldiga och oskyldiga.

Och om jag själv hade en lösning längs dessa linjer, skulle jag förstås presentera den!

Men eftersom jag inte har någon sådan lösning, måste jag göra en lite cynisk "nyttokalkyl" och ta i beaktande hur många oskyldiga offer det kommer att bli om man *inte* gör något åt Iran. Betyder inte att cyniska nyttokalkyler är något jag gillar. Men i en sådan här fråga kan jag inte hitta något bättre.

(Det är möjligt att det finns *någon* objektivist *någonstans* som faktiskt förespråkar atombombsmattor. För ett par år sedan läste jag ett inlägg på en blogg som verkligen chockerade mig. Det gick ut på att om man dödade så många man kommer åt i Mellanöstern, skulle man få med alla terrorister på kuppen. Minns tyvärr inte vad bloggaren hette, men jag tror han var objektivist. Än sen? Det motiverar sannerligen inte att man drar alla objektivister över en kam. Och om du kollar vad som finns på nätet, kommer du säkert att upptäcka att det finns ungefär lika många uppfattningar i den här frågan som det finns objektivister.)

Diverse annat

Kort om nattväktarstaten

Redneck: Kan socialistiska strukturer, som bygger på frivilliga kontrakt, uppstå och frodas i NV-staten?

Ska vi ta det lite långsamt nu...

Införandet av en nattväktarstat måste föregås av en filosofisk revolution. Inte bara några kufar på LD, utan en stor del av befolkningen, måste ha blivit objektivister (eller i varje fall "klassiska liberaler"). Och ekonomerna måste definitivt ha övergett Marx och Keynes till förmån för Mises och Reisman (och andra ekonomer i samma tradition). Innan det har skett kan vi *se oss i månen* efter en nattväktarstat.

Å andra sidan: när nattväktarstaten väl är införd (om några generationer), då föreställer jag mig att den kommer att gå "som på räls". Anarkokapitalister som försöker starta "konkurrerande stater" kommer helt enkelt att bli utskrattade (förutsatt att det ens finns några anarkokapitalister kvar då). Samma med "socialistiska enklaver". Vem skulle vilja grunda en socialistisk enklav i en sådan atmosfär? Och om någon ändå gör det, så är väl den enda frågan om den utgör ett hot mot oss andra. Om någon bara vill göra ett "kollektivistiskt experiment", så får man väl göra det; det kommer säkert att bli väldigt kortlivat i alla fall. Går det ut på att återuppliva tanken på en socialistisk världsrevolution, så ska förstås nattväktarstaten försvara oss mot det.

Välgörenhet kanske räknas som en socialistisk struktur?

Prat!

\$\$\$

Bovik: Jag tror att ett stort hot mot nattväktarstaten är drömmande politiker.

Vi får väl skriva in något i konstitutionen om att politiker måste hålla sig vakna. (Nej, det var inte menat som ett seriöst svar.)

Ett reellt hot mot nattväktarstaten, den dag den är införd, är den gamla sanningen att "makt korrumpierar". Man kan mycket väl tänka sig ett scenario där en nattväktarstat så småningom urartar just av den anledningen. Sådant måste vi vara vakna för! (Ja, inte vi förstås, för vi är alla döda vid det laget. Men de som kommer efter oss.) Vad som fordras är, med Ben Franklins ord, "eternal vigilance".

Till mitt stöd har jag USA, som trots en fin konstitution och människor som var hyfsat överrens om hur ett land ska styras, d.v.s. så lite som möjligt, har fått den ena socialistiska reformen efter den andra.

Exakt. Och ändå har USA:s konstitution ett system av "checks and balances" för att hindra makten att växa sig för stor, och det har inte hjälpt. (Möjligen gjorde man ett misstag i början, när man tillät en periods omval av presidenten. Inte för att det var något fel på Washington, utan för att det satte ett olyckligt prejudikat för framtiden. En begränsning till en fyraårsperiod sätter ju också en gräns för varje enskild presidents makthunger.)

Brott och straff

JW: Detta är något som jag aldrig läst utan funderat lite på själv (räkna med att det är ett objektivistiskt samhälle):

Kontext:

En kriminell blir dömd för bankrån, bevisen är överväldigande. Fängelse i tio år.

Min tanke/fråga:

Borde inte bankrånaren bli ekonomiskt ansvarig för all skada man kan bevisa att han åstakommit samt kostnader för staten att döma honom.

T.ex.: Polisen fakturerar honom för arbetstid, han får betala alla rättegångskostnader mot honom, skadestånd till banken och övriga eventuella offer. Dessutom får han betala vad det kostar för staten att ha honom i fängelse (hyra, mat, el etc). För att betala får han på något sätt arbeta i fängelset. Om någon i samhället sedan tycker att detta är "inhumant" får de gärna betala hans el- och matkostnader, men tvinga inte mig...

Vad säger ni inbitna objektivister om detta?

Jag har aldrig sett något "ortodoxt objektivistiskt" svar på den här frågan. Men min första fråga när jag läser ditt exempel är: varifrån ska bankrånaren ta pengarna att betala skadeståndet med? Sitter han i fängelse, lär han väl inte tjäna några större summor. Och man kan ju inte gärna släppa ut honom för att tjäna pengar, för risken är ju uppenbar att han försöker skramla ihop till skadeståndet med ytterligare ett bankrån. (Eller ska han låna ihop pengarna från några kriminella kompisar? Då kan man ju undra var de pengarna kommer ifrån...)

Rent praktiskt borde saken kunna lösas med hjälp av ett fungerande försäkringsväsende. Och eftersom du utgår från att det här sker i ett objektivistiskt samhälle, så utgår jag i min tur från att ett fungerande försäkringsväsende också existerar.

Sedan kan man ju alltid spåna vidare och fundera över om det i framtiden kommer att finnas någon form av psykoterapi som biter även på förhårdade brottslingar. I så fall kan man ju alltid tänka sig att den här bankrånaren sent omsider bestämmer sig för att göra rätt för sig. Men sådana spekulationer kan man ju inte bygga någon rättsskipning på.

Se till att brottslingar hamnar bakom lås och bom, det är huvudsaken!

\$ \$ \$

Så här har jag förstått att objektivismen menar med objektiva vs. subjektiva lagar.

Objektiv lag: Om du kör 150 km/h på en 70-väg får du böta 1 000 kr.

Subjektiv lag: Om du kör uppenbart för fort ska du dömas till rimliga böter.

Har jag rätt POS/GML?

Jo, det tycker jag allt. Man ska veta i förväg vad som är tillåtet och vad som är förbjudet, och man ska också kunna veta i förväg vilken påföljd man riskerar för en viss överträdelse. (Om sedan 1000 kr är det "objektivt rätta" bötesbeloppet för den här fortkörningen är jag inte karl att bedöma.)

Ayn Rand lade stor vikt vid den här punkten, därför att ett av de onda tingen i totalitära samhällen är att straffen för brott (eller rentav icke-brott) är fullständigt oförutsägbara, vilken bidrar till skräckatmosfären i sådana samhällen. Vad gäller en sådan sak som hastighetsbegränsningar, så kan man tycka vad man vill om dem, men man vet i varje fall hur fort man får köra och hur mycket man får böta, om man kör för fort.

Sedan är ju inte "förutsägbarhet" den enda komponenten i objektiv rättsskipning. Det finns fler. För det första: om ett "brott" verkligen ska kallas ett brott, måste det ju kunna visas vara en kränkning av de grundläggande rättigheterna - uppenbart om det gäller mord, stöld, o.dyl., men kanske inte alltid lika uppenbart om det gäller något smärre brott. Och för det andra måste det finnas någon sorts proportionalitet mellan brott och straff. Livstids fängelse för mord är proportionellt. Men livstid för fortkörning skulle knappast vara det. Och att det är lite si och så med proportionerna mellan brott och straff i vårt nuvarande samhälle finns det väl gott om exempel på?

Kort om abort

AL: Kvinnan äger sin egen kropp... det är väl ganska självklart, i alla fall är det det för mig.

MS: Det är ju en klassisk fråga, men när uppstår då livet, d.v.s. när blir fostret en egen person (som äger sin kropp)?

Jag kan hålla med om att gränsdragningsfrågan kan vara lite knepig, men när det gäller frågan om rätt till abort är den strängt taget irrelevant. Sena aborter är riskfyllda även för modern. (I Kina, där det förekommer tvångsaborter, har jag hört att sådana kan förekomma ända in i nionde månaden. Men det ju inte tvångsaborter saken gäller, utan frivilliga aborter.)

Abortmotståndare är helt enkelt ondskefulla. Om abortmotståndare har tonårsdöttrar, skulle jag föreslå att deras döttrar tvångsinsemineras, så att de kan börja predika för sina egna döttrar att abort är mord. (Menar förstås inte det här på fullaste allvar, men det är vad man borde slänga i ansiktet på dem, när de visar upp sina gudsnådeliga trynen.)

En implikation av idén att abort är mord är ju att man inte får göra abort ens när embryot eller fostret är resultatet av en våldtäkt. Och den implikationen dras också ibland. Det var ett uppmärksammat fall på Irland i början på 90-talet, där en trettonåring blivit gravid efter en våldtäkt, och katolska kyrkan lyckades förbjuda henne att göra abort. (Vad jag minns fick hon aborten utomlands.)

För att nu inte tala om att katolikerna också vill förbjuda preventivmedel. Och har ingen läst Ayn Rands uppsats "Om levande död", är det allt dags att läsa den.

MS: Jag tolkar dig som att man bör göra abort efter våldtäkt.

Men varför ska du behöva sitta och "tolka" här, när det faktiskt var precis vad jag sade? OK, inte ordagrant, men om jag skrev som jag skrev, ska det väl inte behövas akademiska betyg i hermeneutik för att fatta att det var det jag menade?

När får då ett foster medvetande, och rätt till sin kropp?

Och hur *fan* menar du att jag ska kunna veta det? Att foster kan ta emot en del sinnesintryck (i varje fall hörselintryck) i slutet av graviditeten är väl allmänt känt. Men hur ska jag kunna veta exakt när det börjar?

Dessutom ignorerar du ju totalt kontexten i mitt inlägg. Jag skrev faktiskt att det är *irrelevant* för frågan om rätten till abort. Har det möjligtvis undgått dig att det stora flertalet aborter äger rum i *början* av graviditeten?

Aldrig, om det är resultatet av en våldtäkt? Får man slå ihjäl födda människor också, om de tillkommit genom våldtäkt, eller är det bara OK så länge de inte hunnit födas?

Vad *är* det här för larv? Frågan är ju om man har *rätt till abort*. Väljer man att föda fram ett barn, så är det klart att man ska ta hand om det också.

Vill du nödvändigtvis ha svar på en så *urbota dum* fråga, så för all del: om en kvinna blir gravid genom våldtäkt och *själv väljer* att föda fram barnet, så är det klart att hon ska få göra det. Menar du verkligen att du inte kunde räkna ut det på egen hand?

"Abortmotståndare är helt enkelt ondskefulla." Ett sådant påstående är svårt att bemöta, kanske om du elaborerar lite...

Det var precis vad jag gjorde! Eller menar *du* möjligtvis att exemplet jag tog från Irland var ett exempel på *godhet, kärlek* och *medmänsklighet*, och att det fanns något annat än sjudande människofientlighet bakom de irländska prästernas gudsnådeliga trynen?

Varför är det ondskefullt att tillmäta även en ofödd människa rätten till sitt liv?

Därför att motivet hos dem som hävdar denna s.k. "rätt" är att förstöra livet för de levande, i synnerhet då för unga kvinnor. (Det finns ingen sådan "rätt", och var och en som vill hålla sin tunga ren bör hålla den på behörigt avstånd från abortmotståndarnas ändalykter.)

Och ursäkta så *hemskt* mycket, om du tycker dig finna ett visst mått av *vredesmod* i detta inlägg! Man kan inte bli annat än förbannad!

Jag tycker du brukar kunna argumentera bättre än så...

Jag tror inte du riktigt förstår vad som gör mig så arg. Fundera gärna vidare...

Paparazzi

JW: Hur ser objektivisterna på paparazzi-fotografer? Skulle de få hålla på som det gör i en objektivistisk stat, eller kan man stifta några rättfärdiga lagar mot det?

Jag funderar på detta: Eftersom all egendom ägs privat och varje ägare har rätt att ha sina egna regler på sin mark eller i sin klubb (t.ex.), så kan en viss markägare införa totalt fotograferingsförbud eller kanske fotograferingsförbud av andra människor utan deras tillåtelse på sin mark och då går kändisar säkra där?

Vad tror ni om det?

Ett kort och enkelt svar är att paparazzi kränker sina offers privatliv. Och visst: det borde vara straffbart. Jag skrev förresten en uppsats om saken (direkt efter prinsessans Dianas död) i Nattvaktaren, årg. 1 nr 6, ifall någon är intresserad.

Eva Dahlgren skrev en artikel på DN Debatt för några år sedan om att hon och Efva Attling inte ens kunde gå ut och bada tillsammans om somrarna utan att ha en massa fotografer rännande efter sig. Man ska väl faktiskt kunna få ta sig ett bad i fred, även om man är kändis! (Minns tyvärr alls inte datum för den här artikeln.)

Men om någon exempelvis äger en nattklubb har denne rätt att tillåta paparazzis om han/hon vill, va? Typ, kommer du in på min klubb kanske du kommer att bli fotad och sedan hamna i skvallerpressen... (Men då kommer de nog inte få några megastars på besök.)

I det fallet är det förstås nattklubbsägaren som bestämmer. Jag skulle nog inte gå dit, även om jag vore kändis. Jag gör nog som vanligt och går ner och tar en öl på det lokala ölhaket.

Homosexualitet

JH: "Jag trodde att objektivisterna ansåg att homosexualitet är omoraliskt eftersom Ayn Rand tyckte så." Kan man få en källa på den?

Jag tror vi har haft frågan uppe förr. Faktum är att hon sade det i en frågestund en gång. Eller i varje fall att hon lutade åt den uppfattningen.

Det är väl ingen stor fråga, och faktum är att jag aldrig stött på någon objektivist som håller med henne om detta, inte ens Leonard Peikoff.³⁷

Aha. Jag trodde att eftersom homosexualitet knappast är att leva efter vår natur så kunde det heller inte vara livsbejakande (moraliskt), och att det på något sätt härrörde sig från ett misslyckande med att se verkligheten som den är eller något sådant.

Det var faktiskt ungefär vad Ayn Rand sade i den där frågestunden. (Jag minns inte exakt hur orden föll, men det var kontentan.)

Nu skulle väl det här vara OK, om homosexualitet vore en fråga om fritt val. Men för allt jag vet *upptäcker* homosexuella sin läggning någon gång i den tidiga puberteten eller förpuberteten. (För kött på benen, läs gärna Pontus Wikners uppsats "Till homosexualitets problem".) Men det betyder ju faktiskt att den homosexuelle *förnekar* sin egen natur, om han försöker förneka sin läggning.

Nu är det här en fråga som ibland ger upphov till livliga meningsutbyten objektivisterna emellan. Är homosexualitet medfödd eller självvald, och vad är det i så fall för val som leder fram till homosexualitet? Jag är ingen expert på ämnet, så jag brukar hålla mig utanför sådana debatter. Men för allt jag vet, är det som jag skrev ovan.

Arvsskatt

Kort inlägg i en diskussion om den saken.

Det avgörande argumentet mot arvsskatt är helt naturrättsligt: har man skrapat ihop en förmögenhet, ska man också få bestämma vem som ska ära den.

Vad beträffar den "utilitaristiska" aspekten, så finns det bara två alternativ (finns det fler, så är de på en glidande skala mellan huvudalternativen): antingen förvaltar man sitt arv, eller också förslösar man det. Och gör man det senare, hamnar förmögenheten hur som helst i andras händer, utan att det behövs någon arvsskatt för det.

"From shirt-sleeves to shirt-sleeves in three generations." (Gammalt talesätt som objektivisterna gillar att citera.)

³⁷⁾ Vid 2006 års objektivistiska sommarkonferens kommer det att finnas en kurs som heter "Romance: Bringing Love and Sex Together". Ur konferenskatalogen: "The course is open to couples, including same-sex couples, singles - anyone who wants to enhance a current relationship or acquire knowledge for a future one." (Min kursivering. Det verkar vara lite si och så med det objektivistiska fördomandet av homosexualitet!)

Studierådgivning

JH: Jag läser objektivism för tillfället (*OPAR*) och har märkt att jag är mottaglig för informationen bara ibland. Dagsformen verkar ha en avgörande betydelse när jag läser objektivism. Jag har läst krångligheter förut, mer krångligt än objektivism, men det har alltid gått att forcera sig igenom, men det här verka annorlunda. Jag undrar helt enkelt om det här är vanligt, eller om det är jag som blivit slö.

Mitt råd: var lite hedonist och läs vad som roar dig. Att ålägga sig att studera objektivismen som en plikt är inte riktigt bra.

Skrävel och skryt

Någon utlyste en omröstning på Liberal Debatt: "Vem är Sveriges bäste nu levande skribent?" Resultat:

P.O. Samuelsson 29%

Johan Norberg 20%

Per Ahlmark 10%

Johan Hakelius 10%

Henrik Alexandersson 8%

Göran Greider 2%

Mauricio Rojas 2%

Mattias Svensson 2%

Någon annan 6%

Vet inte 4%

"Svenska skribenter suger" 4%

(Endast relativt välkända liberala skribenter fanns med bland alternativen, och listan var långt ifrån fullständig. Göran Greider var med på listan bara för att anti-liberaler skulle ha någon att rösta på. Antalet röstande var 48, så resultatet säger kanske inte så mycket.)

Nästa nummer...

...kommer så småningom.

